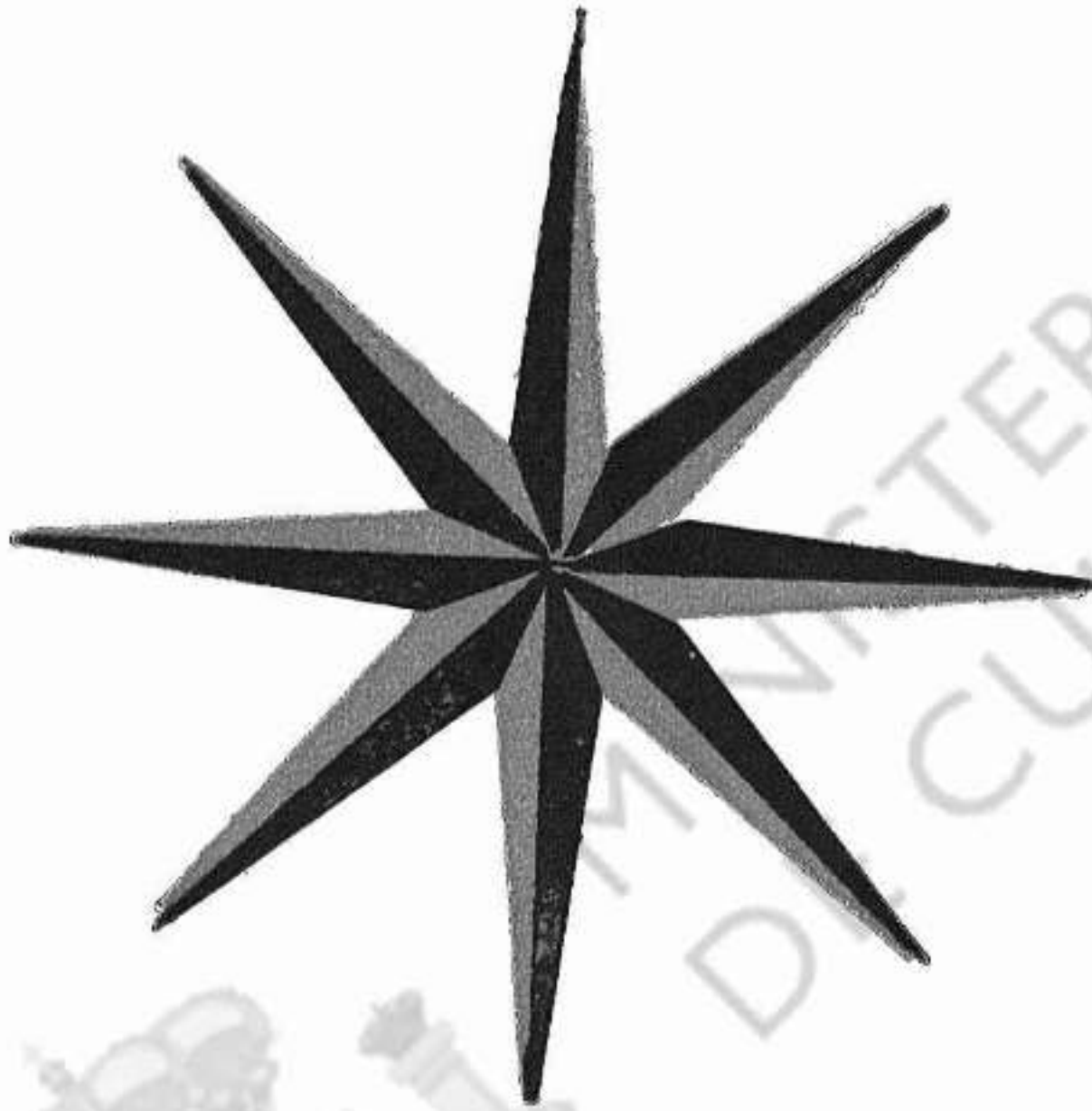

horitzons nous

- ☆ *50 Aniversari de la Révolució d'Octubre*
- ☆ *Castellet, Cirici Pellicer, Fuster, Lluç, Molas, Salvat, Vallverdú, opinen sobre Gramsci.*
- ☆ *Gloses a "I fioretti de Santo Francesco..."*
- ☆ *Estampa Popular.*

PUBLICACION TRIMESTRAL

Declarada lícita su publicación en lo relativo a la cultura y la educación, según dictamen de la Secretaría de Educación Pública, comunicado en Oficio nº 581, de fecha 22 de agosto de 1962.

sumari

EN EL 50 ANIVERSARI DE LA REVOLUCIO D'OCTUBRE	1
Algunes consideracions, <i>Josep Baixeres</i> ♦ ¿Qué fa la U.R.S.S.? <i>traduit de "Mundo Obrero"</i> ♦ La reforma econòmica a la U.R.S.S., <i>E. Libermann</i> ♦ Sendera de treball i de victòries, <i>V. Schebitski</i> .	
EL PENSAMENT I L'ACCIO	16
En el trenta aniversari de la mort de Gramsci: Enquesta. Respostes de J. M. Castellet, A. Cirici Pellicer, J. Fuster, E. Lluch, J. Molas, R. Salvat, F. Vallverdú. ♦ La interpretació de Marx per Gramsci, <i>M. Sacristan</i> .	
SOCIALS	33
D'on procedeixen els oficials de carrera, <i>D. F.</i>	
LA HISTORIA	35
Les guerres camperoles a Catalunya, <i>M. Carrasco</i> .	
DIALOGUEM	42
Comentaris a un llibre, <i>N. Pla</i> .	
L'ART	45
Estampa Popular, <i>R. Güell</i> ♦ Opinions...	
LES LLETRES	49
Gloses a "I Fioretti de Santo Francesco e le considerazione delle stimmate" <i>V^{oooo}</i> ♦ Traduccions recents de poesia catalana, <i>F. V.</i> ♦ Espriu a Rosalia ♦ Llibres i veus catalanes a l'XI Congrés Internacional de Llingüística.	
FULLS OBERTS	56
DOCUMENTS	59
Declaració del Comitè Central del P.S.U. de Catalunya en el 50 Aniversari de la Revolució d'Octubre.	

50 Aniversari de la Revolució d'Octubre

Josep Baixeres

ALGUNES CONSIDERACIONS

La Revolució d'Octubre galvanitzà l'energia revolucionària del poble espanyol, especialment la dels obrers i la dels camperols. El 1918, quan la reacció mundial organitzà la intervenció armada contra el país dels Soviets, el govern francès va requerir la col.laboració d'Espanya en el bloqueig contra el primer Estat proletari. Les masses treballadores s'aixecaren en un moviment impressionant que va fer recular al govern. A Barcelona i a València el poble va assaltar els Consultats de França. El II Congrés de la C.N.T. celebrat pel desembre de 1919 decidí que els obrers de les fàbriques d'armes i municions es neguessin a fabricar materials destinats a la lluita contra l'Exèrcit Roig i va prendre la resolució de declarar la vaga general en cas de que el Govern intentés enviar tropes a Rússia. A la vegada, el IV Congrés Nacional d'obriers agrícoles i similars (FEDERACIO NACIONAL D'AGRICULTORS) anarcosindicalista, celebrat a València el desembre del 1918, havia acordat, per unanimitat: "*felicitar als camperols russos per haver portat a cap el nostre lema: "LA TERRA PEL QUI LA TREBALLA" i va aprovar el que segueix: "Els camperols espanyols deuen declarar la vaga general si el govern espanyol intenta intervenir en el moviment revolucionari rus."*

El Sindicat Metal.lúrgic de Biscaia va exigir del govern "*aixecar el bloqueig a Rússia i establir les relacions comercials amb el país dels Soviets*".

A la Conferència de Primavera del 1919, el P.S.O.E. es pronuncià contra tota mena d'intervenció a Rússia i per la vaga general en el cas de que hi hagués intervenció.

Després de la Revolució d'Octubre les vagues i manifestacions van ésser tantes i tan virulentes que tingueren ressó a les casernes de l'exèrcit. Les idees de la Revolució Socialista s'estengueren rapidament pel món a la vegada que es creaven arreu partits marxistes-leninistes.

En fer el judici sobre la importància internacional de la Revolució d'Octubre, Lenin deia que aquella es manifestà de dues formes: com influència en el moviment revolucionari d'altres països i com la necessitat inevitable de que, a escala internacional, es repetissin els trets fonamentals de la Revolució russa.

Aquella revolució va mostrar al món, en general, i als pobles del països dependents i de les colònies, en particular, l'únic camí encertat per a la sol·lució del problema nacional.

En la VII Conferència de tota Rússia (Conferència d'abril) del Partit Bolxevic, on es discutiren i aprovaren les famoses *Tesis d'Abril*, entre molts altres problemes es va tractar la qüestió nacional i es digué que el triomf de la Revolució Socialista dependria —en gran part— de que el proletariat aconseguís atreure al seu costat als treballadors de les nacions oprimides. L'informe sobre la qüestió nacional el presentà Stalin i la Conferència aprovà la Resolució redactada per Lenin. En aquesta es ressaltava que la política d'opressió nacional aplicada pel tzarisme comptava amb el suport dels terratinents, dels capitalistes i de la petita burgesia. L'opressió nacional els permetia mantenir els privilegis de classe i dividir els obrers de les diferents nacionalitats. El punt principal d'aquella Resolució reconeixia a totes les nacions de Rússia el dret a separar-se lliurement i a constituir Estats independents. El reconeixement d'aquells drets era l'únic que podia assegurar la solidaritat dels obrers de les distintes nacions. “*La negació d'aquest dret —deia la Resolució— i la no adopció de mesures per a garantir-ne l'exercici, equival a recolzar la política de conquesta i d'anexions.*”

El Partit reclamava per a les nacions que volguessin seguir formant part de l'Estat pluri-nacional, la més ampla autonomia, la promulgació de lleis especials per a garantir el lliure desenrotllament de les minories nacionals, la supressió de tots els privilegis d'una de les nacions i de tot allò que pogués suposar una vulneració dels drets de les minories nacionals.

En la Resolució s'assenyalava que els interessos de la classe obrera exigien la unió dels obrers de totes les nacionalitats en organitzacions proletàries úniques: polítiques, sindicals, cooperatives, educatives, etc. La Conferència recomanà al Comité Central la missió de prendre l'iniciativa i de procedir a la creació de la III Internacional.

Tant la sol·lució revolucionària del problema nacional en els confins del gran imperi, presó de pobles de l'autocràcia tzarista, com la preocupació de la creació urgent de la Tercera Internacional, palesaven el caràcter nacional i internacional de la Revolució d'Octubre. L'internacionalisme proletari prendria, després d'Octubre, una gran embranzida per tot el món.

ALTRES ENSENYAMENTS

Lenin considerava que la possibilitat de desenrotllament de la revolució *pacíficament* és sumament rara en *la història* i, a la vegada, *sumament valuosa*, però les possibilitats canvien segons el temps i el lloc. Insistí, no obstant, en la necessitat d'aprofitar, íntegrament, la possibilitat del desenrotllament pacífic sense oblidar l'altra via de la marxa de la revolució.

El reconeixement de la possibilitat del desenrotllament pacífic de la revolució, en el sentit de que el Poder passaria als Soviets i la lluita per la dictadura del proletariat seguiria dintre dels Soviets, significava que el partit deixava —temporalment— la consigna de “transformació de la guerra imperialista en

guerra civil". Aquesta consigna es referia a la *sortida* de la guerra imperialista i a la revolució democràtico-burguesa que, en realitat, tingué lloc quan la revolució de febrer. Havent triomfat la revolució democràtico-burguesa, la guerra civil desapareixia momentaniament del camp de la revolució. Només la reacció desbancada podia crear condicions objectives per a la guerra civil. El manteniment de la consigna "guerra civil" estaria en contradicció amb l'objectiu principal del Partit: conquerir la majoria en els Soviets.

En les seves Tesis, Lenin definia la forma política de la Dictadura del proletariat com a "República dels Soviets". Una mostra de que en les Tesis es concebia com a pacífica la via de la revolució n'és la plataforma econòmica d'aquelles sobre la Indústria on s'exigia: *control* dels Soviets sobre la producció social i la distribució dels productes; fusió immediata de tots els Bancs del país en un sol Banc Nacional i *control* soviètic de la seva activitat. En la qüestió agrària s'hi proposava: la confiscació de les terres dels terratinents i, sobre aquesta base, la nacionalització de les mateixes per a posar-les a disposició dels Soviets de Diputats Camperols i jornalers.

AQUELL GRAN DIA

El 25 d'octubre de 1917 —7 de novembre del nou Calendari— havia triomfat la Revolució. Aquell dia va entrar en la Història com l'iniciador d'una nova era: l'era del Socialisme i del Comunisme. I aquell mateix dia es va inaugurar el Segon Congrés dels Soviets d'obriers i soldats de tota Rússia. El Congrés va acordar que tot el poder passés als Soviets de diputats obrers, soldats i camperols cridats a assegurar un ordre veritablement revolucionari. Aquell mateix dia, des de la tribuna del Congrés, quan els sentiments de joia immensa es van poder apaivagar, Lenin digué senzillament: "ARA HEM DE PROCEDIR A LA CONSTRUCCIO DEL SOCIALISME."

El dia 26 —darrer del Congrés— foren adoptats els històrics Decrets sobre la Pau, i la Terra. Es va crear el Govern dels Soviets.

El Decret sobre la Pau condemnava les guerres imperialistes i d'anexió: el Poder Soviètic proposava a tots els pobles bel·ligerants i a llurs governs iniciar negociacions immediates per tal d'assolir una pau democràtica i justa, definint-la com una pau sense anexions, es a dir: sense ocupació de terres alienes ni opressió de pobles, sense contribució de guerra.

El Decret sobre la Terra abolia immediatament la propietat dels terratinents. Les finques dels terratinents, les patrimonials, les dels monestirs i les esglésies així com el bestiar, les eines de treball, les dependències i altres bens, foren posats a disposició dels Comitès Agraris de Districte i dels Soviets de Diputats camperols.

Es va desmontar el vell aparell de l'Estat i es construí el nou, en mig d'innombrables dificultats.

Lenin adreçà una apassionada crida als obrers i camperols per a despertar-los-hi la consciència davant la responsabilitat que la Revolució triomfant havia posat sobre llurs espatlles. Els deia: "*Companys treballadors: recordeu que sou vosaltres mateixos els que ara governeu el país. Ningú no us ajudarà. Uniu-vos i preneu en les vostres mans tots els assumptes de l'Estat. Els vostres Soviets són, des d'avui, òrgans del poder de l'Estat, òrgans plenipotenciaris i resolutius. Reforceu-los. Poseu mans a l'obra des d'avui sense esperar a ningú*".

BALANÇ CINQUANTENARI DE LA REVOLUCIO D'OCTUBRE

El poble soviètic fa el balanç de mig segle de lluites i victòries. Els cinquanta anys analitzats representen el camí recorregut per un gran Estat multinacional que va, des d'un règim autocràtic capitalista i terratinent a un altre de radicals transformacions socialistes; d'una societat d'esclavatge i servatge a una societat que desconeix l'explotació de l'home per l'home; de la gairebé absoluta negació de drets polítics als treballadors, a la democràcia socialista en constant superació i eixamplament; de l'opressió nacional dels pobles a la completa llibertat i igualtat dels mateixos; de l'endarreriment tècnic i econòmic a la indústria moderna i a una agricultura colectiva i mecanitzada; de l'analfabetisme majoritari —i gairebé absolut en les nacions oprimides de l'Àsia Central—, a la culminació d'una revolució cultural popular que, per la seva extensió, ritme accelerat i profunditat, no té parió en la història.

L'heroisme de masses dels treballadors de la U.R.S.S. durant la guerra civil, el restabliment de l'economia nacional després de les dues guerres i en el període dels primers Plans Quinquenals; la gesta dels pobles de la U.R.S.S. en la que ells anomenen "Gran guerra pàtria" contra l'invasor feixista, són l'epopeia inigualable de la lluita dels homes per deslliurar a la humanitat de l'esclavatge i de la peste feixista.

Les forces que entranyava la Revolució d'Octubre, en fer-se muscle i cervell en els pobles de la Unió Soviètica, foren capaces de crear un règim prou fort per a vencer a la reacció i crear un món nou. La vitalitat del règim socialista es posà de manifest, una vegada més, en la reconstrucció de l'economia destruïda durant la Guerra Pàtria.

En el compliment de les tasques gegantines derivades o lligades amb la Revolució Socialista i l'edificació del socialisme en un sol país, els pobles soviètics han escrit una de les grans gestes de la història universal. La terra soviètica ha estat regada a dolls per la sang de desenes de milions d'aquells fills i filles que foren víctimes de la política imperialista de domini portada a terme pels "guardies blancs", els intervencionistes estrangers i, més tard, les legions hitlerianes i falangista. Aquells soviètics ofrenaren llurs vides per la salvació de llur pàtria i també per a salvar al món del règim més barbàric engendrat per l'imperialisme.

Gloriós es el camí seguit pels pobles soviètics en el mig segle escolat des d'Octubre. Gran és el servei que han fet a tots els homes i pobles víctimes de l'explotació i l'opressió. Ha esdevingut l'exemple més pur d'humanisme i de solidaritat fraterna. La Revolució i el camí d'Octubre són deu inestroncable d'ensenyances per a tots els explotats i pobles oprimits.

El balanç del cinquantenari del triomf de la Revolució d'Octubre dóna, fonamentalment:

1. La creació d'una gran indústria socialista dotada amb els darrers avanços de la tècnica, capaç de resoldre els més difícils problemes científics i tècnics i de realitzar les més complexes tasques econòmiques. La transformació de la U.R.S.S. en una gran potència mundial és la victòria de la classe obrera, una victòria dels explotats de tot el món, una victòria de la pau.

2. La creació d'una agricultura socialista. La victòria del sistema "coljosià" canvià radicalment la vida del camp rús, va multiplicar el benestar material, moral, cultural i social dels camperols elevant llur nivell polític.

3. Millorament del nivell de vida del poble: el dret garantit al treball i al descans, a la cultura, a l'assistència mèdica i hospitalària gratuïtes, a les

pensions de vellesa i altres en el marc de tota una gama d'assegurances socials. El socialisme ha donat al ciutadà soviètic seguretat en l'avui i en el demà; no ha de temer l'atur forçós, ni l'arbitrari ni la misèria. En la societat socialista, la preocupació per l'Home, el seu bé, és l'objectiu suprem del Partit i del Govern.

4. El socialisme ha donat al poble ensenyament i il·lustració; ha elevat i enriquit considerablement la vida cultural de la societat. La ciència soviètica ha assolit resultats magnífics en totes les branques del progrés científic i tècnic moderns. Són ja èpiques les gestes de la ciència i la tècnica soviètiques per la conquesta del Cosmos. La cultura i totes les seves manifestacions artístiques han estat desenvolupades per la Revolució i ajuden activament a l'educació universal de l'home soviètic.

5. La Revolució d'Octubre ha creat la unitat social, política i ideològica del poble. Sobre la base de la comunitat dels interessos generals dels treballadors, es consolida l'aliança d'obrers i camperols, unitat que es va formar i trempar en la lluita comuna per la construcció del socialisme i del comunisme.

6. És també fruit d'Octubre la creació i instauració de les premises del sòlid creixement de la fraternitat socialista de tots els pobles de la Unió Soviètica, lliures i iguals en drets, com ho són els pobles rús, ucraïnà, bielorús, uzbèc, kazak, georgià, azerbaidjès, lituà, maldau, kirguis, tadgik, armeni, turkmeni, estonià, letó. L'experiència de l'Estat socialista multinacional federat és el llibre obert per a veure-hi com el socialisme resol el problema nacional; és un exponent irrefutable de l'internacionalisme proletari.

7. Les idees d'Octubre, actuant sobre el cos social durant 50 anys, combinant la teoria i la pràctica de la construcció de la societat i de l'home socialistes, en lluita decidida contra l'individualisme, l'egoisme i els prejudicis heretats de la vella societat, anaren pastant l'home del nou món. Els anys del poder soviètic han educat generacions d'homes i dones amb esperit col·lectivista, amb una nova actitud davant el treball social, amb un sòlid patriotisme soviètic i internacionalista. La democràcia socialista aplicada a la vida política i social de les estructures de l'Estat soviètic i les organitzacions de masses, atreu cada vegada més als ciutadans que s'interessen en la cosa pública i ja ha culminat en una democràcia per a tots.

8. El socialisme ha assegurat la igualtat política i econòmica de les dones. La Revolució d'Octubre les elevà al lloc que mereixen, en la construcció de la nova societat. Tant en la guerra com en la pau; en la defensa de la pàtria socialista com en la creació de la societat lliure, les dones soviètiques donaren i donen proves de gran valentia en la lluita i d'abnegació i capacitat en el treball. Arreu; en la indústria i en l'agricultura, en l'ensenyament i la sanitat, en la ciència i en la cultura, en l'educació de les noves promocions i al servei de la cosa pública, les dones soviètiques, junt als homes, es troben en primera fila de la construcció del comunisme.

El balanç de la Revolució d'Octubre ocupa un nou capítol en la Història de la humanitat mostrant que ha nascut una nova societat, sense classes antagoniques. Malgrat trobar-se encara en els diferents estadis de la infantesa, aquesta societat ha demostrat ja ésser millor que cap de les que la van precedir.

J. B.

sep. 1967.

(Traduït de "Mundo Obrero", any XXXVII, nº 16, juliol 1967)

El proletariat rus prengué el poder el 1917: sostingué durant quatre anys una cruenta guerra contra els intervencionistes estrangers i la contrarevolució interior. A continuació desplegà el mateix heroïsmes en el front del treball i realitzà els plans quinquenals que transformaren l'atrassada Rússia en un país industrial modern. Tot això sota la pressió del cercle capitalista més estret. La Unió Soviètica comptava amb la simpatia de les masses treballadores del món, però amb l'hostilitat tancada de governs i Estats. Cap país ajudà econòmica ni militarment a la U.R.S.S. Ella sola es posà dempeus i es defensà contra tots. Més tard, sobre la U.R.S.S. recaigué, principalment, la tasca de destruir i derrotar l'enorme maquinària de guerra feixista. Més de vint millions de soviètics periren en l'empresa. L'avanç de l'Exèrcit Roig esbrossà el terreny a la victòria del socialisme en diversos països d'Europa i Asia, inclosa la Xina. Entorn a la base sòlida que ofería l'existència de la U.R.S.S. sorgí el camp socialista i es desenrotllaren i enfortiren les forces alliberadores que liquidaren el sistema colonial de l'imperialisme. El món "canvià de base", com diuen les estrofes de la Internacional. I això gràcies, en primer lloc, al sacrifici dels soviètics, a la seva sang i al seu treball. Tots els pobles que lluiten han tingut l'ocasió de comprovar la realitat de la solidaritat soviètica. Per això, cents de millions d'homes, en tots els països, pronuncien el nom de la gran República dels treballadors amb gratitud i afecte.

Mes, per la mateixa causa, la Unió Soviètica és també blanc dels atacs virulents de tots els adversaris de la revolució i del progrés en el món sencer. I a aquests atacs s'uneixen, de vegades, per inconsciència, incomprensió o irresponsabilitat, gents que són o es diuen revolucionàries i progressistes.

Si hi ha un cop feixista a Grècia, aquests insensats increpen; "¿Què fa la Unió Soviètica?" Si els americans practiquen l'escalada al Vietnam, la mateixa cançó; "¿A què espera la Unió Soviètica?" Quan les tropes egípcies, traïdes per una part del seus mandos reaccionaris i antinasseristes, abandonen cents de tancs, cohets i canons, i deixen destruir la seva aviació a terra, aquells mateixos repeteixen; "¿Quà fa la Unió Soviètica? ¿Per què abandona als àrabs?"

Si en qualsevol part del món les forces progressistes sofreixen un d'aquests revessos que a vegades constitueixen el tribut previ i inevitable per assolir la victòria, sempre hi ha gent "molt d'esquerra", per a recriminar: "¿Com és que la U.R.S.S. ho tolera?"

Portant a les seves darreres conseqüències aquest raonament simplista resultaria que la Unió Soviètica és culpable de tots els revessos i de tots els errors soferts o comesos per les forces revolucionàries en qualsevol lloc. Que la U.R.S.S. té que fer-li a cada poble la seva revolució o la seva guerra d'alliberació. Que qualsevol partit o grup progressista en situació difícil gaudeix del dret a llençar la Unió Soviètica a la guerra termonuclear mundial per tal de sortir ell mateix de dificultats.

La propaganda dels dirigents xinesos alimenta aquestes actituds amb els més delirants foraviaments. Ataca als soviètics perquè aquests discuteixen

amb els americans a Glassboro, mentre a Varsòvia l'embaixador xinès i el nordamericà celebren durant més de tres hores la seva *¡cent trenta-tres conferència!*

Aquesta mateixa propaganda ataca als soviètics perquè no responen a l'agressió yanqui al Vietnam amb una ofensiva militar a Europa, o perquè no han enviat llurs tropes a l'Orient Mig. Mentrestant els dirigents maoistes són el principal obstacle a que els voluntaris soviètics vagin a batre's al Vietnam directament contra els nordamericans; i ells mateixos asseguren que entraran en guerra amb els EE.UU. quan aquests *ataquin directament* el territori xinès. A Hong Kong deixen que la policia de la potència ocupant assassini als treballadors xinesos que es manifesten per la llibertat. A uns quilòmetres del territori xinès es troben les illes de Quemoy i Matsú, ocupades pels nordamericans i els seus fantotxes xangkaisistes; aquests ocupen també Formosa, un altre bocí de territori xinès. Els dirigents xinesos vociferen com renegats terrorífiques frases revolucionàries; però a l'hora de la pràctica són d'una prudència exquisida.

Nosaltres no reprotxem als dirigents xinesos la seva prudència en els actes quan eviten la guerra amb els EE.UU. o la Gran Bretanya, perquè una guerra mundial nuclear no representaria cap avanç de la revolució, sinó pura i simplement una catàstrofe. Allò de que no sabem avenir-nos i ens escandalitza és llur demagogia, llur feredat verbal, lurs calúmnies contra la Unió Soviètica la qual, tot i esforçant-se en evitar la guerra mundial, *ajuda de veritat*, no amb frases sinó amb fets, els pobles que lluiten contra l'imperialisme. Al Vietnam es combat als yanquis amb armes soviètiques i es produeix amb maquinària soviètica. A Egipte, Síria i Irak, les armes són soviètiques i la presa d'Assuan també. Les armes que monten la guarda entorn de la revolució cubana són igualment soviètiques.

La U.R.S.S. sosté als pobles que lluiten; els homes soviètics segueixen sacrificant-se per la revolució mundial, després d'haver fet la seva i d'haver ajudat directament al triomf de les altres, amb sang, treball i diners.

¿Què més pot fer la U.R.S.S.?

En realitat, l'increpador "¿Què fa la Unió Soviètica?" s'està convertint en el jòquer de tots els impacients i de tots els "snobs", en la justificació de totes les passivitats i covardies, en l'exutori de totes les impotències.

La revolució mundial no és una cadena ininterrompuda i accelerada d'èxits, una "escalada" sense revessos ni daltabaixos. *Cada poble ha de fer la seva pròpia revolució, lliurar les seves pròpies lluites, pagar el preu de la seva victòria.* Els soviètics van fer la seva en condicions més difícils que ningú i a ningú acusaren dels daltabaixos que tingueren abans de triomfar, ni ploramiquejaren histèricament davant les gegantesques dificultats que hagueren de vencer. Van saber combatre i sofrir. Van pagar per la seva victòria, i en part, també per la dels altres pobles. Felicitem-nos de que la U.R.S.S., gràcies a ella mateixa, estigui avui en condicions d'ajudar als altres. Però no li demanem que faci allò que només nosaltres —es a dir, cada poble, cada Partit— ha de fer.

Als cinquanta anys de la gran revolució socialista d'octubre allò que devem, quan menys, a aquells que han obert el camí de la victòria de la revolució mundial i que representen el seu més ferm pilar, és no incorrer en l'estupidesa i la injustícia d'unir les nostres veus a les de la reacció i l'imperialisme mundial, que tenen —i ells sí que la tenen!— consciència clara de que la U.R.S.S. és el seu més ferm i determinat enemic.

LA REFORMA ECONOMICA A LA U. R. S. S.

Des de que la U.R.S.S. va emprendre certes modificacions en la direcció econòmica de les empreses, s'ha obert arreu una discussió que alguns "especialistes" en la matèria aprofiten per desprestigiar el règim socialista dient que els canvis que es venen produint són "per a retornar al sistema de l'economia capitalista".

NOUS HORIZONS ha cregut interessant publicar la interviu donada en exclusiva pel Professor Evsei Liberman, de la Universitat de Kharkov, a Max León, enviat especial permanent de "l'Humanité" de París a Moscou sobre la Reforma Econòmica a la U.R.S.S. i traduïda pel nostre col·laborador Josep Montoliu.

*
*
*

PREGUNTA: *Per què té lloc una reforma de la gestió econòmica a la U.R.S.S.?*

RESPOSTA: La reforma econòmica és una necessitat que deriva de condicions perfectament objectives. Dictada per la vida, nó és una reforma deguda a la imaginació d'un individu, com agrada presentar-la a l'Occident. En tot cas, la reforma no pot ésser considerada com el signe de grans dificultats per a l'economia soviètica i molt menys del seu fracàs. Ben al contrari, la posta en marxa de la reforma s'explica pel fet que la U.R.S.S. i la seva economia han assolit progressos considerables i que la indústria ha experimentat una gran expansió. Existeixen avui en dia a la U.R.S.S. desenes de milers d'empreses escampades sobre un enorme territori. Els vells mètodes de direcció fonamentats sobre la cencentració i la centralització convenien —eren inclús indispensables— en la mesura en que era indispensable crear una indústria a l'època en que la Unió Soviètica s'aixecava com una roca dins l'oceà del món capitalista. Aquells mètodes eren indispensables en el moment de la preparació de la guerra i durant la guerra mateixa i després quan fou necessari reparar i liquidar les se-

qüelles del conflicte. Però —els francesos ho saben bé— els nostres vicis són la prolongació de les nostres virtuts, com ho recordava Lenin a propòsit de la necessitat de reformes econòmiques fonamentals. Allò que ha estat bò per un determinat període esdevé un defecte i inclús un vici quan hom persevera en la seva aplicació més enllà d'aquest període i en condicions totalment diferents. Avui el problema consisteix en utilitzar el nostre enorme dispositiu industrial per a elevar ràpidament el nivell de vida del poble soviètic, i els mètodes de centralització així com el sistema de distribució ja no són viables. El Comitè Central del P.C. U.S. ho va dir amb tota claretat en el curs de la seva sessió plenària de setembre del 1965. Allò que ens cal avui és una planificació de conjunt, centralitzada i unificada, que vagi aparellada amb la iniciativa màxima i l'interès material de les empreses, i això a fi i efecte de satisfer les necessitats del mercat, del mercat socialista organitzat, és a dir de tots els consumidors. La nostra arma essencial no és la bomba atòmica —necessària però, desgraciadament, per a la nostra defensa— sinó l'elevació del nivell de vida gràcies a la qual hem fet la prova de la superioritat incontestable de la unió Soviètica sobre tots els Estats capitalistes. Sí, estem

convençuts que la posta en obra d'aquesta reforma, mitjançant esforços obstinats i perseverants, permetrà a la U.R.S.S. de

mostrar, en un termini de temps molt curt, la seva superioritat en l'elevació del nivell de vida del poble.

DUES MENES D'ESTIMULANTS

PREGUNTA: Quins són els estimulants més eficaços en l'economia socialista?

RESPOSTA: Es poden considerar dues menes d'estimulants; aquells que s'apliquen a un organisme, una institució o una col·lectivitat qualsevol presa en el seu conjunt i aquells que concerneixen a individus, persones que pertanyen a una o altra d'aquestes col·lectivitats. A casa nostra existeixen relacions relativament armòniques entre l'individu i la seva organització, i per consegüent els estimulants que s'adrezen a l'un són diferents en certa mesura dels encoratjaments destinats a l'altre.

Pel que es refereix a les nostres institucions, les nostres empreses, les nostres fàbriques, l'estímul principal, naturalment, és aquell que està vinculat a la realització òptima del pla que els ha estat assenyalat, però a condició expressa que les persones estiguin convençudes que els plans i les tasques que s'en deriven són efectivament òptims, són conformes a les necessitats i a les exigències dels consumidors, és a dir, que responguin als interessos de la societat. Gràcies a la reforma econòmica podem definir les tasques de cada unitat de producció de manera tal que elles mateixes constitueixen l'estimulant principal i el més eficaç de l'activitat de les empreses, de les direccions industrials i dels ministeris en el seu conjunt.

Vegem ara els estimulants individuals. Els homes segueixen essent molt diferents, certament, i està exclòs que es pugui con-

trolar la seva activitat amb una mateixa mesura. Alguns no treballen sinó empenyuts per la necessitat de procurar-se mitjans de subsistència; La resta no els interessa pas o molt poc. Pensem per altra banda que la nostra manera de viure, fa que hi haurà cada vegada més i més gent capaç d'adquirir una més i més àmplia visió i en conseqüència tindran necessitats d'un nivell més elevat. Per altra part, trobem a casa nostra de manera més freqüent obrera, investigadors, enginyers, directors, que són mestres en la seva professió i que s'apassionen pel procés mateix de la creació. Aquesta darrera representa per ells un veritable plaer, estan orgullosos del seu ofici. Es en això que resideix l'estímul essencial de la seva vida. Per últim existeix un estimulant de nivell superior que encoratja les persones que són, no solament orgullosos en la seva mestria, sinó que a més posseeixen al més alt grau la consciència de que el seu treball, el desenvolupament de les capacitats de l'home, no serveixen per a fer rics a certes persones sino per a edificar una societat socialista pròspera i per a passar al comunisme, aquest somni secular de la humanitat. Els homes d'aquestes característiques, són cada dia més nombrosos a casa nostra, sobretot entre els homes de ciència, però, també dins la indústria. La nostra sociologia, la nostra economia—sobretot tenint compte de la reforma en curs— han de, al meu entendre, encoratjar precisament aquests nobles estímuls i aconseguir que estimulants morals i materials de l'activitat de tot el nostre poble siguin combinats amb felicitat.

EL PAPER DE LA PLANIFICACIO

PREGUNTA: Com veu vostè les relacions entre la planificació i les iniciatives atribuïdes a les empreses?

RESPOSTA: Es evident que les relacions entre la planificació i la iniciativa atribuïda a les empreses no poden ésser fixades per dades quantitatives precises ni per esquemes. Hom no pot sinó definir for-

mes molt generals. La planificació jugarà un paper enorme. Aquells que s'imaginen que la nostra reforma conduirà a un afebliment o a una amputació del nostre sistema planificat de direcció, estan en un error. Al contrari, aquesta reforma allibera la nostra planificació de les operacions de detall inútils que obstaculitzen les vies de transmissió i per conseqüència

les afebleixen. No es pot pas considerar que la determinació per part dels organismes centrals del destí de cada peça fabricada per cada empresa hagi de dependre de la planificació. Aquesta ha d'ésser global, òptima. Ella ha d'establir de manera científica les millors relacions, ritmes i proporcions de desenrotllament de totes les branques de l'economia nacional.

La importància i la necessitat de la planificació centralitzada són avui reconegudes en tot el món, països capitalistes compresos. És important recordar en aquest sentit que els capitalistes i els tècnics de la planificació volen combinar la planificació centralitzada segons la concepció soviètica amb el manteniment de la propietat privada, de la propietat monopolista dels mitjans de producció. Al meu entendre, mentre hi hagi monopolis, mentre hi hagi propietat privada dels mitjans de producció, no pot haver-hi gestió eficaç de l'economia.

En aquest aspecte es pot recordar que les programacions a llarg termini a que es precedí a França i a Itàlia, no permeten pas preveure la caiguda de la producció que es produí el 1965. I, sobretot, aquestes no poden eliminar de la societat capitalista la misèria i la pobresa, és a dir, que no poden assolir la fita essencial de tota gestió òptima de la economia.

Tornant a la planificació soviètica, cal dir que si nosaltres tenim plans òptims —els seus objectius ens són perfectament accessibles i hem adquirit una gran experiència en la seva elaboració i execució—, ens cal, a partir d'aquests plans generalitzats fixar a les empreses únicament els índex que poden garantir l'execució de tots els programes necessaris pel consumidor i el client, deixant tota la resta a la iniciativa i a la responsabilitat de les empreses.

Al meu entendre la reforma en curs no és més que el començament d'un llarg procés que anirà desenvolupant-se per a prendre més endavant formes noves. Es tractarà, aleshores, de comunicar a les empreses les normes d'activitat prolon-

gada i els índex més decisius com per exemple el benefici o la rendibilitat. L'empresa per si mateixa, en relació directa amb els seus clients i tenint en compte les exigències del mercat organitzat, elaborarà tots els detalls del seu pla i menarà la seva activitat investigant noves vies per obtenir una producció de millor qualitat, un preu de cost més baix i en quantitats més grans que corresponguin enterament a les necessitats de l'economia nacional en general i dels consumidors en particular.

Els nostres beneficis són destinats exclusivament a satisfer les necessitats socials. Una part considerable va a la reproducció ampliada, una altra es dedicada a les necessitats socials i culturals de la població i als serveis que són assegurats gratuïtament per al conjunt de la societat.

Certament, ens cal destinar per desgràcia una part dels beneficis a la defensa i estarem en el deure de fer-ho mentre no hi hagi un acord pel desarmament. Nosaltres reduïrem i inclús suprimirem amb goig aquestes despeses si poguessim obtenir un acord veritable sobre el desarmament.

En fi, nosaltres distribuïm una certa part dels beneficis per estimular les col·lectivitats que són les qui han realitzat aquests beneficis. Alguns imaginem que en això hi ha una mena de repartició capitalista que implicaria que els dirigents rebessin una part dels beneficis de que disposen al seu gust i la qual poden invertir en un negoci. Suposicions gratuïtes que farien riure a un lector soviètic. L'estímul que té la seva font en els beneficis no és altra cosa que la recompensa a la iniciativa, a l'esperit de responsabilitat i d'eficàcia en el treball, és una forma de repartiment segons el treball i res d'altre. Aquests beneficis no poden ésser invertits enlloc més. Solament serveixen per a satisfer millors necessitats que no tenen límits. A mesura que aquests ingressos augmenten, el Soviètic veu multiplicar-se les seves necessitats culturals; no persegueix propòsits egoïstes, d'enriquiment personal.

MODERNITZACIO I AUTOMACIO

PREGUNTA: *Quines són les conseqüències de la modernització i de l'automació per als treballadors soviètics?*

RESPOSTA: La modernització i l'automació de la producció són un espantall

per a la societat capitalista, doncs aquestes amenacen de portar a l'atur forços una part important de la població. No hi ha res d'això per a la societat socialista, doncs, els ritmes de creixement de la nostra producció són molt més elevats que els rit-

mes de modernització i d'automació. Per tant, les necessitats de mà d'obra són encara molt grans, sigui quina sigui la rapidesa de desenvolupament de l'automació. Unicament es pot plantejar la qüestió de la redistribució de la mà d'obra entre determinades empreses i determinades regions geogràfiques. Així, els treballadors alliberats per les empreses en que l'automació es realitza ràpidament trobaran un lloc en altres empreses en plena expansió i que tenen necessitat de gran aflluència de mà d'obra. ¿Quines són a casa nostra les conseqüències de la modernització i de l'automació?

Aquestes permeten de suprimir els treballs físics fadigosos, deixen una part més gran a les activitats cerebrals. Poc a poc el treball físic s'eleva al nivell d'activitats de l'enginyer, és a dir, que es creen les condicions per suprimir tota contradicció entre treball físic i treball intel·lectual. Els obrers passen gradualment a la categoria de treballadors encarregats de controlar, de reparar i de regular el funcionament de les línies automàtiques i el moviment de la producció. Això exigeix una molt gran qualificació, l'adquisició de coneixements en electrònica, hidràulica, mecànica, etc. Nosaltres estem ja en camí de formar obrers com aquests. Dins el nostre sistema, la modernització i l'automació preparen, de fet, allò que és un dels objectius del pas al comunisme, és a dir, la liquidació total de contradiccions entre el treball intel·lectual i el treball físic, la transformació del treball en un procés de creació, un procés natural i necessari que proporciona l'alegria, que dona a l'home gran esbarjo, temps lliure durant el qual es pot dedicar a ocupacions creadores —a tota classe de hobby— com sol dir-se. De fet es tracta de suprimir tota contradicció entre els interessos personals i el treball i fer de manera que totes les activitats humanes adquireixin un veritable caràcter de creació.

PREGUNTA: A quin estadi es troba l'aplicació de la reforma en curs?

PREGUNTA: ¿Podrieu citar les primeres conseqüències pràctiques de la reforma pels treballadors de les empreses que es troben concernides i les conseqüències pràctiques per l'economia nacional?

RESPOSTA: La reforma està iniciada amb perseverància, però també amb gran prudència, amb el propòsit de no promoure les dificultats que provocaria una ruptura profunda en les relacions econòmiques actuals de la producció. En el curs de l'any 1966, hem aplicat gradualment el nou sistema a 673 empreses força importants, depenent de diferents branques de la indústria i establertes en diferents regions de la Unió Soviètica. Unicament un petit nombre —34— funcionen segons el nou sistema després del 1er. de gener del 1966, és a dir, des de fa un any. Dues-centes empreses han adoptat el nou sistema el 1er. d'abril i les altres el 1er. d'octubre. Vol dir-se que l'experiència és encara de caràcter limitat, i seria prematur formular conclusions definitives. No obstant, algunes dades ens confirmen en la idea de que la reforma acabarà essent un èxit. Les 673 empreses de que es tracta forneixen poc més o menys el 12% de la producció industrial de la U.R.S.S. Ocupen prop de dos milions d'obrers i empleats. El 1966 han complert el pla pel volum de la producció realitzada (és a dir, venuda) en millors condicions que les altres empreses industrials per terme mig. Així, el volum de la producció realitzada per elles s'ha incrementat en prop del 10% mentre que per la indústria presa en conjunt, aquesta xifra és del 8% únicament (aquests càlculs es refereixen als nou primers mesos de l'any únicament, doncs les xifres completes per l'any 1966 encara no són conegudes). Fet molt important és que la productivitat del treball d'aquestes empreses ha augmentat de 8%, mentre que pel conjunt de la indústria únicament ha augmentat en nou mesos de 5% en relació al període corresponent al 1965. Un índex força important és el dels beneficis de la rentabilitat. Aquestes empreses han augmentat llur rendabilitat d'un 20%, mentre que la indústria en el seu conjunt no ha assolit sinó una augmentació de prop del 10%. Es pot doncs afirmar que les empreses on el nou sistema és aplicat, funcionen amb una rendabilitat dues vegades més considerable que el terme mig de tota la indústria.

PRIMERES CONSEQUENCIES PRACTIQUES

RESPOSTA: M'és arribat sovint el cas de visitar empreses on se'm consulta sobre problemes econòmics. Per exemple a la gran fàbrica de turbines Kirov a Khar'kov. Aquesta empresa funciona segons el

nou sistema des del 1er. de gener del 1966. La actoria realitza totes les comandes dintre dels terminis previstos i inclús abans, tot i recollint excel·lents beneficis la qualitat de la producció ha millorat considerablement. Aquests beneficis permeten de repartir considerables primes suplementàries entre els treballadors. Així, en els tallers que juguen un paper essencial, aquells cobren mensualment primes que s'elevan del 25 al 30% del salari base, és a dir, molt més que abans. A més, a fi d'any rebran encara una gratificació suplementària que serà calculada en funció del balanç anual. Es encara difícil dir-ne la quantia puix que el balanç no ha estat encara efectuat, però es preveu que s'eleva a l'import d'un salari mensual pels obrers amb deu anys de plantilla. En aquesta fàbrica regnen un bon humor general i la confiança en l'esdevenidor. La gent té el sentiment de treballar amb profit per a la societat, a l'ensem que per a ells mateixos, per a llur pròpia prosperitat, la prosperitat de la seva família i de tota la col·lectivitat. La fàbrica compta amb una xarxa d'instal·lacions i establiments de caràcter social, pels infants —“nurse-rys”, guarderies infantils, etc.—, com per als grans. Dins la mateixa fàbrica s'hi troba un establiment d'hydrotherapia amb totes les instal·lacions de tractament electrophysiològic. Bon nombre de grans empreses coneixen també condicions igualment bones. Concretament la fàbrica metal·lúrgica “Octubre Roig” de Volgograd, els escorxadors de Kiev, les famoses em-

preses de confecció “La Bolxevic”, de Moscou i “El Far”, de Gorki.

Gràcies als resultats obtinguts per aquestes empreses es pot estendre la reforma a un nombre més gran de factories. A partir del 1er. de gener del 1967, el nou sistema serà establert no únicament a empreses agafades individualment, sinó també a branques d'activitats agafades en el seu conjunt tals com la radio-electrònica, la metal·lúrgica, la indústria química, etc. Prosseguim obstinadament un immens treball per posar a punt les diferents normes de la documentació. Una comissió especial interministerial funciona al “Gosplan” del Consell de Ministres de la U.R.S.S. Ella és l'encarregada d'establir el balanç de la introducció del nou sistema i de preparar la seva extensió.

Heus aquí encara algunes dades sobre els resultats assolits; les 673 empreses de què he parlat i la producció de les quals representa el 12% de la producció global de la U.R.S.S. han, per si soles augmentat d'un 1,5% el nivell mig de la producció (venuda) realitzada per conjunt de la indústria del país. Això ha significat un millorament del mateix ordre en la rendibilitat de les empreses i per consegüent un acreixement dels ingressos del nostre presupost que, repeteixo, no van a amuntegar-se sota forma de beneficis en les caixes d'alguns, sinó que són consagrats enterament a les necessitats de la societat, és a dir, a l'extensió de la producció i a l'elevació del nivell de vida i cultural del poble soviètic.

Vladimir Schebitski

*President del Consell de Ministres
d'Ucrània*

SENDERA DE TREBALL I DE VICTORIES

La República Socialista Soviètica d'Ucrània està situada al sud de la part europea de la U.R.S.S. Ocupa una superfície de 601.000 km². La seva població és de més de 46 milions d'habitants. Capital: Kiev (1.420.000 habitants). Ciutats més importants: Xarkov, Donetsk, Dniepropetrovsk, Odesa, Zaporozhie, Lvov, Lugansk, Poltava, Vinnitsa.

UNA MICA D'HISTORIA

En la part superior d'aquesta plana veus, lector, l'escut de la República Socialista Soviètica d'Ucrània. Fa encara poc temps, 50 anys enrera, aquest escut no existia ni tampoc un Estat com la República Socialista Soviètica d'Ucrània.

Ucrània era un país feblement desenvolupat de la Rússia tsarista, de gents descalces, famolenques, oprimides. Les riqueses naturals d'Ucrània eren malversades per capitalistes estrangers; anglesos, francesos, alemanys, belgues. En llurs mans es trobava el 70 % de l'extracció de carbó, el 90 % de la producció de ferro colat. La cruel explotació i la carència de drets polítics de les masses treballadores s'agreujaven encara més amb el jou nacional. El 70 % de la població era analfabeta.

La pobresa i la inseguretat a la ciutat, la misèria i les malalties al camp, obligaven aleshores a milions d'ucranians a abandonar les llars paternes i a marxar de vegades cap als mes allunyats països per tal de trobar recursos per a l'existència. Molts ucranians marxaven en aquells temps oceans enllà, especialment al Canadà, als països de l'Amèrica llatina.

Tot al llarg de la seva història secular, el poble ucraïnès s'ha llençat més d'una vegada a la lluita contra els explotadors, els terratinents polonesos, contra tota mena de capitalistes i latifundistes, russos, ucraïnians i estrangers. La força autènticament

revolucionària d'Ucrània fou la classe obrera, la qual va agrupar a tots els desheretats i oprimits.

El proletariat ucraïnès recolzà la Revolució russa de 1905, fou una activa força en la Revolució Socialista de 1917.

La Revolució d'Octubre dugué a Ucrània l'alliberació social; liquidà l'antiga desigualtat nacional. Fou proclamada la República Socialista Soviètica d'Ucrània amb un govern del poble.

El poble ucraïnès es feu així amo dels seus destins i de les seves riqueses. En la fraternal família soviètica, gràcies a l'amistat i a l'ajuda mútua, el poble ucraïnès defensà les conquestes d'Octubre, la seva llibertat i independència en els anys de la guerra civil, sortí amb dignitat de les duríssimes proves de la Gran Guerra Pàtria contra els agressors feixistes alemanys. L'amistat dels pobles i la creixent autoritat de la Ucrània soviètica ajudaren a la reunificació de totes les terres ucraïneses en una República Soviètica. El 1939, s'incorporaren a les llars pàtries d'Ucrània les seves regions occidentals; el 1940, la Bukovina del Nord i regió d'Izmail; el 1945 la Transcarpàtia.

El 1954, en commemoració del 300 aniversari de la unió d'Ucrània amb Rússia, la Federació Russa cedí la Crimea a la R.S.S. d'Ucrània.

La R.S.S. d'Ucrània es convertí en un dels estats més importants d'Europa.

En 50 anys de poder soviètic, Ucraïna es convertí en una gran potència industrial amb una ciència i una cultura d'avantguarda. El 1966, la producció industrial depassà en 44 vegades el nivell de 1913. El principal, però, no consistia en això. S'operaren canvis qualitatius de l'estructura de les branques industrials. Si amb anterioritat a la Revolució, la part principal de la producció industrial corresponia a l'extracció de carbó i a la producció de metall, d'articles semi-fabricats i comestibles, en l'actualitat han assolit un alt desenvolupament l'elaboració de metalls, les indústries de maquinària i d'aparells, la producció d'energia elèctrica, o sigui, les branques que determinen en major grau el desenrotllament del progrés tècnic. En particular, la producció a la indústria de maquinària i en l'obratge de metalls s'ha incrementat en 400 vegades en els anys de poder soviètic.

Ucraïna produeix potents locomotores Diesel i elèctriques, màquines computadores electròniques, aparells i instal·lacions per a la indústria química, màquines combinades i complexos per a la mineria, maquinària per a la construcció i per a fer carreteres, etc. La nostra República és la pàtria de l'*Anteus*, el més potent avió del món que eleva 80 tones de càrrega o 720 passatgers.

A Ucraïna han estat construïdes desenes de centrals termoelèctriques superpotents, finalitza la construcció d'una cascada de centrals hidroelèctriques en el Dnieper. A conseqüència d'això, la producció d'energia elèctrica augmentarà enguany en 200 vegades en comparació amb 1913.

En la República existeixen 9 000 empreses industrials. Estan dotades de línies automàtiques, de torns i mecanismes altament productius, que exigeixen esforços no tant físics com mentals per part d'aquells que hi treballen.

Ha elevat el seu nivell la nostra indústria hullera. Mitjançant els esforços dels geòlegs, s'han ampliat considerablement els límits del Donbàss. El 1913, van ex-

treure's allí 22,8 milions de tones de carbó, el 1967, els minaires d'Ucraïna proporcionaran 198 milions de tones.

Grans canvis s'han operat en la indústria metal·lúrgica. Ucraïna produeix anualment 37 milions de tones de ferro colat, 43 milions de tones d'acer, més de 34 milions de tones de laminats. La fàbrica metal·lúrgica de Krivoi Rog *Lenin*, la fàbrica *Ilitx* de Jdanov, la fàbrica Djerzinski de Dniepropetrovsk, produeixen cada una d'elles més ferro fós que totes les fàbriques de l'imperi rus el 1913.

Actualment es construeix a Krivoi Rog un alt forn que proporcionarà més ferro fós que tot el que produeixen juntes Turquia, Dinamarca i Noruega.

Disposant de valuosa matèria prima per a la química, Ucraïna no tingué en realitat indústria química fins el 1917. S'hagué de crear on abans no existia res. Ara es produeixen fertilitzants químics, neumàtics, fibra sintètica, sosa càustica i calcinada i altres molts productes químics.

La indústria sucrera és una de les més antigues d'Ucraïna. El 1913 produí 1,1 milions de tones de sucre. El Socialisme introduí canvis també en aquest aspecte: El 1966, Ucraïna donà 5,3 milions de tones d'aquest valuós producte.

En el nostre país es fabriquen actualment desenes de vegades més articles alimenticis que abans de la Revolució.

Cada tres dies, en el territori de la Ucraïna Soviètica es posada en explotació una gran empresa. Entre 1959 i 1965 se'n han construït 900 i quines empreses! Entre elles hi havien tres centrals hidràuliques en el Dniepr, 46 mines i explotacions hulleres, 8 alts forns i 12 forns Martin, quatre complexos de bonificació de minerals, 22 fàbriques de maquinària, 15 empreses químiques, desenes d'empreses de la indústria lleugera i d'alimentació.

En el nou quinquenni, que començà en 1966, els ritmes de creixement de la nostra economia són més elevats encara que en els anys precedents.

EXITS DEL REGIM KOLJOSIA

La poderosa indústria de la República i el desenrotllament de la química, han ajudat a millorar la situació a l'agricultura.

En els camps de la Ucraïna soviètica treballen 272 000 tractors, 83 000 recollidors de cereals i remoltxa, i molta altra maquinària.

L'utilitatge de les hisendes amb màquines, fertilitzants minerals i la utilització

dels avanços de la ciència han ajudat en els anys de poder soviètic a elevar considerablement el nivell de les collites de cereals, cultius industrials, hortalisses i cucurbitàcees.

L'any passat, en una superfície de 16 milions d'hectàrees s'obtingué una collita de cereals a raó de 21,5 quintals mètrics

per hectàrea i de 25 quintals de blat tardà. Ucraïna, amb les seves riquíssimes terres fèrtils, segueix essent un importantíssim graner del país. En l'agricultura d'Ucraïna hi estan ocupades ara menys persones que abans de la Revolució, però la producció ha augmentat en les següents proporcions: gra en 1,5 vegades; carn en

2,4 vegades; llet en 3,7 vegades; remolatxa sucrera en 5 vegades. S'adopten mesures per a la ulterior electrificació de les aldees, la mecanització complexa i l'automatització dels processos productius.

A Ucraïna es realitza un ampli programa de treballs de millora de les terres i el desenrotllament de l'agrotècnica.

PEL BE DEL POBLE

En els anys del Poder Soviètic s'ha modificat el semblant d'Ucraïna. Han crescut noves ciutats i aldees s'han fet noves línies fèrries i antopistes, canals i mars artificials. Mes el principal és que s'ha modificat de soca i arrel la vida de la gent; han canviat les mateixes persones. Els nostres contemporanis són gent instruïda i de bon gust, amb un elevat nivell de consciència social i de cultura. De cada 100 treballadors n'hi han 54 amb instrucció superior o mitja. Un de cada quatre habitants de la República estudia. El Poder Soviètic ha obert a tots el camí de la instrucció, que és facilitada gratuïtament a les escoles primàries i secundàries, centres de peritatge, instituts i universitats.

Entre els científics, enginyers, tècnics i estadistes, figuren fills dels que foren camperols i obrers pobres i analfabets. S'ha elevat el nivell de vida de totes les capes de la població. S'han construït 232 milions de metres quadrats d'habitacles, 180 milions d'ells en els anys de postguerra. Cada ciutat, vila i aldea posseeixen establiments culturals, mèdics, jardins d'infància, maternals.

A Ucraïna hi ha 116 000 metges (el 1913 se'n contaven 8 000); 366 000 persones exerceixen professions auxiliars de medicina; ha estat creada una ampla xarxa de policlíniques i hospitals.

Milions de treballadors passen llurs vacances amb la família a les costes dels mars d'Azov i Negre, en les proximitats de rius i llacs, en els boscs de les immediacions de les ciutats. Posseïm molts sanatoris i cases de repós a les costes marítimes, en espessúries forestals, a les riberes del Dniepr, del Donetz i d'altres rius. Molts treballadors, en primer lloc els de remuneració inferior i de família nombrosa, reben fulles d'estada en sanatoris i cases de repós gratuïtament o en condicions d'avantatge.

El millor testimoni del nivell de vida material el trobem en el creixement de la circulació de mercaderies. El 1966, foren venudes a la població de la República, 4,6 vegades més mercaderies que el 1940; d'elles, de 5 a 7 vegades més carn i derivats, mantquilla, sucre, roba, calçat; 10 vegades més articles de generes de punt.

La cultura autòctona ha assolit un floreixement sense precedent, havent tingut un desenrotllament sense parangó la ciència i l'art.

Gaudeixen del reconeixement mundial els treballs dels científics ucraïnesos en l'esfera de la física del nucli atòmic, la creació de diamants artificials, l'elaboració de les bases de les màquines cibernètiques, els mètodes de soldadura elèctrica i molts altres més. Els científics arriben als 100 000, 223 d'ells acadèmics i membres corresponents de l'Acadèmia de Ciències de la República, més de 2 000 Doctors, i 22 000 candidats a Doctor.

Ens sentim orgullosos de la nostra intel·lectualitat creadora; escriptors, pintors, compositors, artistes, que desenrotllen els millors trets de la cultura autòctona del poble ucraïnès, fent una gran aportació a l'educació cultural de les masses treballadores.

La Ucraïna Soviètica, en tant que Estat sobirà, ha sortit a la palestra internacional. Creixen els seus vincles econòmics amb diferents Estats d'Europa, Asia, Africa i Amèrica. La Ucraïna Soviètica exporta la seva producció industrial i matèria prima a més de vuitanta països; sosté vincles culturals amb 112 països del món.

La República Socialista Soviètica d'Ucraïna és membre fundador de la O.N.U., participa en l'activitat de 68 organitzacions internacionals i dels seus organismes.

El poble ucraïnès ha experimentat moltes amargures en les dues guerres mundials, especialment en els anys de la invasió hitleriana. Per això ens inquieta profundament el destí dels països on avui es segueix vessant la sang, regna l'arbitrarietat, es lliura una cruenta guerra imposada als pobles amants de la llibertat per les forces reaccionàries de l'imperialisme internacional.

En la pau ferma i sòlida, en l'envigoriment de la comprensió mútua de països i pobles, veiem el camí que condueix a la felicitat dels homes. Per aquesta sendera marxa el nostre poble des de fa ja mig segle.

EN EL TRENTA ANIVERSARI DE LA MORT DE GRAMSCI

Amb motiu del trentè aniversari de la mort d'Antonio Gramsci, fundador del Partit Comunista Italià i lluitador antifeixista, "Nous Horitzons" ha volgut participar en l'homenatge que internacionalment es porta a terme enguany. Tenint en compte les valuoses aportacions de Gramsci al pensament marxista contemporani, hem considerat interessant de promoure l'enquesta que donem a conèixer tot seguit i que completem amb dos articles expressament escrits per aquesta ocasió; "La interpretació de Marx per Gramsci", per Manuel Sacristán i "Gramsci i la ciència històrica", de Josep Fontana i Làzaro. Aquest darrer treball serà publicat en el proper número 12 de la revista.

ENQUESTA:

Quina significació tenen per a l'intel·lectual català contemporani l'obra escrita i la persona d'Antonio Gramsci?

Respostes de:

Josep M. CASTELLET, crític literari.

Alexandre CIRICI-PELLICER, crític d'art.

Joan FUSTER, assagista.

Ernest LLUCH, economista.

Joaquim MOLAS, historiador i crític literari.

Ricard SALVAT, director teatral.

Francesc VALLVERDU, poeta i assagista.

Josep M. Castellet

Malauradament, els intel·lectuals catalans encara coneixem poc i malament la figura i l'obra de Gramsci. Als darrers temps, però, la seva obra —i molt especialment alguns aspectes bàsics de l'aportació gramsciana al camp de la cultura, únic al qual em puc referir ara— ha començat a despertar una curiositat que no pot tardar a fructificar en el nostre món cultural: i dic que no pot tardar a fer-ho, perquè una de les característiques

més importants de l'obra de Gramsci és, precisament, la seva fecunditat intel·lectual. ¿Quina significació, doncs, tenen —o poden tenir, millor— per a l'intel·lectual català d'avui la persona i l'obra de Gramsci?

Hi ha una exemplaritat bàsica en la figura de Gramsci —que cal subratllar de seguida— i que no és únicament l'exemple moral i polític de l'home que ha sofert empresonament, i a conseqüència d'ell

la mort, per la defensa de les seves idees: si es tractés d'aquest tipus d'exemple, no caldria anar-lo a buscar fronteres enllà, quan a casa nostra han proliferat els exemples dels que han hagut de pagar —i paguen encara— amb la privació de llibertat la defensa dels més elementals drets de l'home. Més concretament, em voldria referir, ara, a l'exemplaritat "intel·lectual" de Gramsci, a la seva voluntat de pervivència contra una de les característiques més acusades del feixisme: la temptativa d'ofegar la capacitat de pensar. Recordem que en el procés de Gramsci la fiscal exclamà: "Cal evitar que aquest cervell pensi!". I la resposta de Gramsci va ser, durant prop de vint anys i en les pitjors condicions imaginables per al treball intel·lectual, assumir la tasca de demostrar, a través dels seus *Quaderns de la presó*, que res no és capaç de deturar el pensament creador quan aquest està sostingut per una lluita col·lectiva i justa. Aquesta humil i sàvia tenacitat de Gramsci és l'exemplaritat bàsica a què em referia i de la qual nosaltres, intel·lectuals catalans en lluita per la llibertat, en podem treure, almenys, la següent significació: res no serà capaç de deturar la força del nostre pensament —per modesta que sigui— si, d'una banda, som capaços de no defallir en la lluita i, d'altra, sabem inserir el nostre combat en la línia històrica que avui passa, per tot el món, per la causa comuna que uneix els treballadors amb els pobles encara oprimits o en situació de lluita revolucionària, malgrat els errors momentanis, les circumstàncies desfavorables o les batalles provisionalment perdudes.

Si aquesta pot ser la significació primera de la figura de Gramsci, la de la seva obra no és menys important, especialment per a nosaltres. Descriure-la, analitzar-la i aplicarla, en allò que sigui útil als intel·lectuals catalans, representaria escriure tot un assaig, avui encara inèdit. Però crec que encara que no sigui més que enumerar algunes de les qüestions que es planteja Gramsci ja significa tot un camí a recórrer pels qui vulguin plantejar-se amb realisme els problemes centrals de la nostra cultura. Com deia Gramsci, referint-se a la cultura italiana, cap d'aquests problemes —unitat de la llengua, relacions entre art i vida, qüestions de la novel·la i de la novel·la popular, qüestions referents a una reforma intel·lectual i moral, etc.— no pot ser tractat aïlladament, ni tampoc fora del context polític, social i econòmic del nostre país. Amb aquest enfocament, hauríem de plantejar-nos, com ell: 1) El concepte del "nacional-popular"; 2) La lluita per una "nova cultura" i no, només, per un "art nou"; 3) El significat d'aquesta "nova cultura", és a dir, una concepció nova de la vida i de l'home capaç de generar una ètica, una manera de viure, una conducta civil i individual; 4) La formació dels intel·lectuals, "funcionaris" de la cultura; 5) La relació *no-immediata* entre els intel·lectuals i el món de la producció; 6) L'art educador en tant que art i no en tant "art educador", etc. ¿Quantes d'aquestes qüestions tenen avui resposta a casa nostra? L'obra de Gramsci és no solament un incentiu per a pensar en aquests problemes, sinó un exemple, si més no, de mètode per a ajudar a plantejar-los rectament, és a dir, per a trobar-hi solucions.

Alexandre Cirici-Pellicer

L'hora actual de l'evolució de la cultura artística a Catalunya fa molt oportuna la lliçó de Gramsci. La situació heretada per l'art dels nostres anys prové de les situacions anteriors a la Guerra Civil. D'una manera dominant, hi havia la gran coherència, nombrosa, nodrida, vivent i eficient, de l'art noucentista, vertader llenguatge de la burgesia catalana que, en aquell moment, assumia la representació cultural del país, tal com Gramsci defineix l'hegemonia d'una classe, com a fenomen propi del moment en què aquesta classe *ateny una sòlida unitat d'ideologia i de política... la qual li permet*

d'establir un ascendent sobre les altres classes i grups socials.

Tot el país feia seu aquest llenguatge, que arribà a ésser un estil nacional, col·lectiu, com pocs països del món contemporani han arribat a tenir-lo; l'estil de l'Escola de Bells Oficis, dels Grups Escolars, dels llibres de la Protectora, de Galí, Nogués, Obiols i Mercadé. Enfront, només hi havia l'Avantguarda, de plat cosmopolita, expatriada, de Miró o Juli Gonzàlez.

Però el període de la Guerra, del 1936 al 1939, demostra que la unitat no subsistia quan l'hegemonia que l'havia creat

deixava d'existir. Llavors es va produir una dissociació de llenguatges artístics. El noucentisme va perdre la coherència, i els cosmopolites, en canvi, deixaven d'ésser-ho i connectaven amb la problemàtica col·lectiva, popular, com feien Joan Miró o Juli González. Per altra banda, es desenvolupava un expressionisme confederal, emparentat amb el mexicà, mentre apareixia un art marxista que oscil·lava entre el monumentalisme i l'indigenisme.

Després de la Guerra, la burgesia monopolista va assolir arrelar, per deu anys, amb la seva eufòria triomfalista, l'academicisme museístic més retòric. La burgesia catalana típica, arraconada al sector privat, sovint va deixar-se enlluernar per aquest fenomen, i això va produir la virada del grup de la Sala Parés, en la seva majoria, cap a l'academicisme.

Cap altre grup social no tenia possibilitats de sostenir una expressió artística.

A partir del Dau al Set (1948) va reprendre l'Avantguarda, aquesta vegada ja no cosmopolita, sinó arrelada al país, però que no tenia altre suport social que el grup intel·lectual, situació que, de fet, encara perdura. Els darrers anys, i al marge de l'art de les galeries, grups progressistes han retornat, primer en la poesia, més tard en la plàstica, a un indigenisme pretesament realista, però que de fet és, com diu Gramsci, l'astúcia del burgès que fa seva la problemàtica del poble per a continuar dirigint-lo.

En el moment actual encara hi ha una qüestió polèmica entre l'avantguarda política i l'avantguarda artística, que en gran part sembla ésser una polèmica entre el contingut i la forma. És aquesta polèmica la que fa actuals les respostes de Gramsci.

Diu molt bé Della Volpe que Gramsci és un dels qui han reparat aquell oblit dels aspectes formals que tingueren Marx i Engels i que aquest darrer confessà en l'autocrítica a Mehring, el 1893.

Gramsci veié molt clar que no té sentit la separació clàssica entre contingut i forma. Als seus textos veiem que *atès que l'única cosa que cal cercar a l'obra d'art és el seu caràcter artístic, no cal excloure la recerca de quina és la massa de sentiments, quina és l'actitud envers la vida, que circula a l'obra d'art mateixa... Allò que cal excloure és la idea que l'obra sigui bella pel seu contingent moral i polític i no per la forma amb la qual el contingut abstracte ha quedat fos i identificat.*

Per a Gramsci, aquells qui creuen només en el contingut no veuen que la forma satisfactòria els farà canviar aquest contingut, i aquells qui només creuen en la forma defensen la buidor. *No est pot dir.. que*

lluiten per un nou contingut de l'art. Aquest no pot ésser concebut abstractament, separat de la forma. Per a ell, insistir sobre la forma és el mitjà pràctic per a treballar sobre el contingut i, donat que la forma desitjada és conseqüència d'una manera de viure i de sentir, allò intel·ligent és acceptar que tant el contingut com la forma tenen un significat històric, a més de l'estètic.

Gramsci veia tan clar aquest paper de la forma que arribava a considerar-lo fonamental àdhuc per a missatges aparentment tan purament intel·lectuals o empírics com els de la premsa. Parlant d'ella arribà a dir que *el contingut ideològic només és vàlid aïlladament als períodes de "boom" de l'opinió pública.* Altrament, cal partir de l'aspecte exterior dels missatges com a força indispensable. Per altra banda, com que *cap home no viu isolat, ni tan sols l'artista,* les formes exteriors, no menys que els continguts, pertanyen al tot comú de la cultura on el missatge pren cos.

La idea de cultura tal com la veu Gramsci es troba ben lluny d'allò que era per al culturalisme del seu temps, (i molt a prop dels conceptes de la nostra antropologia. Ell insistia que la cultura *no són tan sols els llibres sinó les maneres de viure, de pensar, els signes de l'època, els costums.* Dintre d'aquesta idea àmplia de cultura hi sentia l'art com a espontàniament arrelat. Per tant, no podia concebre la discussió directa sobre la renovació de l'art sinó, en tot cas, sobre la *lluita per a una nova cultura.* *L'art no genera art,* deia ell, la qual cosa seria *com una partenogènesi.* Cal una fecundació de l'art existent per a donar vida a l'art nou, i *l'element mascle és la història.*

La modèstia del paper de l'artista se ceneix, doncs, a prendre les idees: les formes del seu context per a esdevenir *l'home que objectivitza, historifica els seus fantasmes,* enfront de l'individualisme expressionista, antihistòric, de Croce.

Aquesta idea de l'artista com a objectivitzador d'un llenguatge comú al seu context, posa en primer terme la definició d'aquest context.

En països com Catalunya, on la mateixa subsistència del grup humà és encara polèmica, aquesta problemàtica pren especial agudesia. Gramsci visqué prou bé a la Itàlia, provinciana respecte a Europa, dels anys 30, alguns aspectes d'aquest fet. Un d'ells era el perill del cosmopolitisme, de la manera de treballar d'aquells que, amb una cultura superior a la comuna del seu poble, viuen artificialment els problemes de la capa cultural dels països més desenvolupats. L'obra necessàriament caurà cap

allò que Gramsci anomena *cal.ligrafisme*. Serà tan refinada com hom vulgui, però sense un *contingut personal profund*, que només el contacte directe amb la realitat pot proporcionar.

Els nostres exemples, d'un Miró, d'un González, als anys trenta, d'un Tàpies, als seixanta, ens il·lustren sobre com és decisiu per a l'artista la interferència d'una vivència històrica concreta per a desfer el seu cosmopolitisme i arrelar-lo a un context vivent.

D'això es desprèn que no serem universals vivint la cultura cosmopolita, que ens faria, com diu Gramsci, *gent nascuda amb 80 anys d'edat*, sinó que el nostre valor universal reposarà en ésser nosaltres mateixos, arrelats a un realitat nacional concreta. Però ens crida l'alerta sobre la frase de Benda: *com més particularista més servei hom fa a l'Universal*. Cal desfer l'equívoc entre *ésser particular*, valor positiu, i *predicar el particularisme*, fet negatiu, l'equívoc del nacionalisme.

Un artista català i contemporani farà una obra que necessàriament reflectirà, si és autèntica, aquesta doble naturalesa nacional i temporal. Però el sol fet de voler fer una obra *molt catalana* o *molt contemporània* el portaria a una necessària falsificació i a un descens de qualitat.

Això no vol dir que no calgui, en determinats moments, posar en relleu les qualitats particulars, no expressament volgudes, però sí espontàniament assumides. Gramsci arriba, així, en justícia, a justificar l'aspecte nacional de l'obra de Wagner que

volia ésser —com la del nostre Lluís Millet— l'expressió del seu poble, perquè admet que el nacionalisme, que no és fill de causes intel·lectuals, és un fenomen espontani dels períodes històrics en què una comunitat necessita, per a defensar-se, accentuar la seva cohesió.

La visió de Gramsci, als antípodes de l'art per l'art finisecular tant com del subjectivisme de Croce, és essencialment funcional. Per això pot dir que *l'art és una determinada interpretació de la cosa pràctica*.

Però de la mateixa manera que no creu que hom pugui modificar l'art si no és modificada la cultura, creu que la funcionalitat de l'art no pot tampoc ésser forçada. *L'art és educatiu en tant que art, però no en tant que art educatiu*.

Malament, si vol ésser demostratiu; si vol fer-nos sermons. Malament si vol parlar de problemes del nostre món i del nostre temps amb un llenguatge que no sigui, realment, d'ara i d'ací. Per això creiem tan interessant, i tan d'acord amb la lliçó de Gramsci, l'obra dels joves grups de València, de l'*Equip Crònica* o de l'*Equip Realitat* que incorporen el llenguatge, *de facto*, dels *mass media* per a expressar els problemes històrics, o l'obra de l'escultor, també valencià, Andreu Alfaro, que ho fa servint-se del llenguatge tecnomorf de la indústria. Amb ells l'art català pot allunyar-se del noucentisme burgès tant com de la lleugeresa neocapitalista del *neoliberalisme* o del pretès realisme social dels indigenistes, cap a la veritat.

Joan Fuster

Fins que Edicions 62 no han publicat el volum antològic *Cultura i literatura*, el nom i l'obra de Gramsci eren ben poc coneguts entre nosaltres. No dic que no hi hagués alguns crítics relativament familiaritzats amb els seus escrits, ni que tothom no en tingués una idea més o menys vaga a través de referències intermèdies. Però, en el fons, no res, o gairebé res. Ho podríem verificar per les escassíssimes citacions de textos seus que trobaríem en llibres i articles de la nostra gent. Aquesta "ignorància", és clar, resulta bastant explicable. D'una banda, per l'absurd allunyament en què els catalans vivim, respecte al món cultural italià, i que ara amb prou feines comencem a escurçar. De l'altra, perquè aquells que

ideològicament estaven més obligats a facilitar la introducció d'Antonio Gramsci s'havien abstingut de promoure-la. Sigui com sigui, avui ja el tenim al nostre abast. Una descoberta tardana, però amb un enorme potencial d'eficàcia. L'exemple de l'home Gramsci —de l'home de lletres i del lluitador antifeixistes—, amb la seva dramàtica peripècia, constitueix tota una lliçó, una impressionant lliçó, que no sé si sabrem aprendre com cal. Els seus papers, de moment, ofereixen una possibilitat major, més immediata, d'assimilació. Per als intel·lectuals confessionals marxistes, Gramsci pot servir de model d'honestedat metodològica, de llibertat en la investigació i en l'anàlisi, de fidelitat a un concepte "nacio-

nal-popular" de la cultura. Per als no marxistes —en descarto els "anti"—, serà això mateix, i més encara, el resultat d'una experiència fecunda en suggestions i en troballes precioses, que es brinda com a contrast i com a paradigma. I per a marxistes i no marxistes, Gramsci és, o hauria de ser, sobretot, un estímul o un guia per a acostumar-nos a enfocar els problemes literaris en funció de les realitats més concretes i fonamentals. Moltes qüestions de què s'ocupa, específiques d'Itàlia,

L'obra d'Antonio Gramsci només abraça temes econòmics d'una manera marginal. Per tant ja és *a priori* de suposar que la seva influència i empremta potencial sobre l'estudi dels fets econòmics passats o presents no sigui directament molt important. Dit això hi hem d'afegir, tanmateix, que algunes de les seves hipòtesis han donat lloc a unes polèmiques i investigacions considerables entre els especialistes italians.

De les observacions de Gramsci destaca la hipòtesi que el fet de no haver-se realitzat la reforma agrària en formar-se la unitat nacional italiana és la principal causa de la debilitat posterior de la construcció *risorgimentale*. La importància de les conseqüències econòmiques i polítiques d'aquesta hipòtesi ha fet que fos posada en qüestió per un bon nombre d'economistes. L'inici de la polèmica prové de la necessitat, per a fonamentar-hi l'ampliada política econòmica, de preveure el futur i actuar donats els condicionaments existents de la manera més racional possible. Aquesta necessitat ha fet cercar l'origen històric dels fenòmens contemporanis i recordar que l'objecte de l'economia és "essencialment unitari en el temps". Fet aquest plantejament el principal contradictori de Gramsci ha estat Rosario

El perill d'una enquesta com la present és de descobrir mediterranis a un públic d'ubicació mediterrània. Gramsci, un dels gegants del pensament contemporani, elaborà un cos d'idees, coherent i profund, que abraça totes les branques de l'activitat humana. Però les seves dramàtiques condicions de vida l'obligaren a realitzar-lo sobre el paper d'una manera nerviosa, esbossada i fragmentària i això podria fer pensar a certa gent de bona fe que fou un acte

de la Itàlia del seu temps, ens inviten a buscar plantejaments paral·lels entre nosaltres, i estic segur que en trauríem un alt profit si els intentàvem. Jo no sóc marxista. Probablement, ja sóc massa vell per a arribar a fer-me marxista. Però la lectura de Gramsci m'ha produït un gran efecte, i positiu. Molt més que Plekhànov, que Lukács, que Garaudy, que Goldmann. Salvant quantes distàncies calgui salvar, el poso al costat de Brecht. És una preferència personal, naturalment.

Ernest Lluch

Romeo que suposa que fou precisament la manca de reforma agrària la que ha permès una ràpida acumulació de capital en poques mans que ha finançat l'evolució capitalista del país. Muntada sobre aquestes coordenades ha tingut lloc una de les més fruitoses polèmiques científiques a Itàlia en la qual han participat homes tan destacats com Sereni, Gerschenkron i Caracciolo.

A Catalunya aquestes polèmiques i treballs han tingut una influència quasi nul·la. Per això la pregunta que m'és formulada l'haig de contestar d'una forma ben pessimista. Entre nosaltres la manca de possibilitat de formar la política econòmica d'una manera democràtica fa que només uns pocs conomistes estiguin atrets per aquesta problemàtica. La resta estan immerses dins la ciència econòmica convencional que permet en general la nostra Universitat o bé en un quantitativisme estret que no és ni econòmic. Tard o d'hora, —i el ritme dependrà en bona part de la marxa política— els temes econòmics del país seran examinats d'una manera més total i serà llavors quan algunes hipòtesis de Gramsci sobre Itàlia, país estructuralment semblant al nostre, prendran un relleu que avui no tenen.

Joaquim Molas

individual de voluntat i de potència, és a dir, de creació "ex nihilo", desconnectada de la marxa dels fets històrics i de la investigació crítico-erudita de gabinet. Voluntat i potència a banda, la lliçó de Gramsci, subjecte a la vegada conscient i il·lustrat, és que seguí fins allà on li fou possible les manifestacions més vives del seu temps i que, només sobre aquesta base empírica o documental, gosà bastir a poc a poc la seva reflexió. Amplitud, fragmen-

tarisme, solidesa i coherència científiques. D'aquí que la seva obra sigui un poderós estímul de treball, més que no pas una "realitat" fixada i ja closa per a sempre. Bàsicament, aquest estímul, penso, consisteix en el fet d'haver sabut aplicar amb intel·ligència i honradesa un mètode de validesa universal a una realitat concreta i, per tant, plena de contradiccions: la italiana. Gosaria dir que aquesta contrastació i les seves conseqüències teòriques són d'una absoluta validesa per a nosaltres, els catalans. Si, per exemple, els planteigs teòrics nacional-burgesos, que, d'altra banda, hauríem d'in-

tentar d'analitzar amb la mateixa precisió amb què Gramsci analitzà els italians, han estat els dominants al país fins ara, optimistes o ja arruïnats, tant se val, els nacional-populars, que ell fabricà per a Itàlia amb tant de rigor i eficàcia, podrien ésser el punt de partida per a bastir un futur polític-cultural més dinàmic per al país. Si disposés de més espai i, sobretot, de més solvència, provaria de justificar aquestes afirmacions amb textos d'*Il Risorgimento*, de la *Letteratura e vita nazionale* i dels altres volums de la casa Einaudi. Un altre dia serà.

Ricard Salvat

Es un fet que, després de la segona guerra mundial, l'edició de l'*opus* gramscian per l'editor Einaudi, constituí un dels esdeveniments més importants i transcendents de la moderna cultura italiana i que els treballs de Gramsci han estat un revulsiu, una continuada suggerència, una aportació fonamental. Sembla que en ocasió del trentè aniversari de la mort d'Antonio Gramsci a Itàlia, país donat, com el nostre, a crear i destruir valors, es replanteja amb un criteri exagerat i apassionat, gairebé parcial, el pensament de Gramsci, tot fent-ne una crítica desmesurada.

No he pogut, a l'hora d'escriure aquestes ratlles, actualitzar, amb una nova i total lectura, l'obra de Gramsci, però m'atreviria a afirmar que, si bé des d'un punt de vista rigorosament científic els treballs de Gramsci són mancats de mètode i d'elaborada construcció, queda sempre rigorós i exemplar el seu pensament, la seva visió intuïdora, la seva mirada de gran desvetllador. Molt sovint Gramsci es troba més prop del poeta, en sentit heideggerià que del filòsof exigent. D'altra banda era necessari que fos així: Gramsci mai no va tenir al seu abast ni una Universitat, ni la possibilitat de treballar intel·lectualment en equip, ni les necessàries condicions, ni tan sols una bona biblioteca. Aquesta és la gran llicó, entre d'altres, que Gramsci ens ha donat i que crec que hem de recollir. Si bé ell, amb totes les dificultats, va poder bastir un pensament absolutament adequat a les exi-

gències del segle XX, tot lluitant amb les ideologies de reemplaçament tipus crocianisme (i això que ell era *tendenzialmente piuttosto crociano*), l'intel·lectual català hauria de saber imitar-lo i crear un pensament marxista propi, tot anihilant les teories de reemplaçament que hem sofert i que tot sovint, sense adonar-nos-en, ens dominen encara.

Crec, també, que per a la gent que ens ocupem del teatre ens pot resultar absolutament ple de significació i útil, un aspecte una mica inconegut de Gramsci: la seva tasca com a crític teatral del diari socialista "L'Avanti" durant els anys 1916-1920. Els seus atacs a la indústria teatral torinesa, la seva anàlisi de la importància social del teatre, i del paper que pot jugar el teatre com a ocupació intel·lectual que completa la vida i que fa que l'existència no es redueixi a ésser un simple exercici de forces musculars, els seu esforç per a aconseguir, una cultura i un teatre que puguin ésser a la vegada nacionals i populars, la seva valoració de la llengua viva i del dialecte enfront dels idiomes oficials imposats, pot ajudar-nos considerablement a trobar aquest teatre català, nacional i popular a la vegada, tot defugint les demagògies i les desorientacions que s'han comès darrerament. No hauríem d'oblidar mai que per a Gramsci tots els homes, tots, són intel·lectuals, i que com a futurs intel·lectuals els hem de parlar des del teatre. Respecte a la seva persona, només puc dir que és simplement modèlica.

Francesc Vallverdú

Per les meves preferències intel·lectuals, és comprensible que hagi estat *Letteratura e vita nazionale* el volum de Gramsci de

lectura més profitosa. Hi ha aspectes (relació cultura-poble, presència de corrents populistes en alguns sectors que es procla-

men marxistes, etc.) elucidats de manera remarcable: no m'hi referiré perquè ja ho he fet en un altre lloc —per cert en algun extrem interpretant Gramsci “massa” gramscianament (vegeu *Notes sobre cultura popular*, a “Serra d’Or”, juliol 1965).

Aquí voldria assenyalar, ni que fos de passada, unes referències lingüístiques de Gramsci que potser no han estat prou valorades. Certament són referències escasses i ocasionals, en què la importància donada a Croce ens pot semblar avui excessiva. Val la pena, però, d’apuntar algunes observacions gramscianes destacables. Així, entre les tesis idealistes de Bertoni i la neolingüística de Bartoli, l’afinament crític de Gramsci li permet d’escollir adequadament: veu en el fundador de la neolingüística unes possibilitats que han estat efectivament confirmades, i rebutja sense vacil·lacions Bertoni, les elucubracions del qual han caigut avui dia en un oblit total. D’altra banda, en la meua qualitat d’escriptor d’una llengua en situació precària, no podien deixar d’interessar-me notes tan suggestives com les que Gramsci apunta sobre gramàtica, sobre focus d’irradiació d’innovacions lingüístiques, sobre llengua literària, etc. (Vegeu GRAMSCI, *Cultura i literatura*, trad. cat., p. 264 i ss.)

Però el que més m’ha interessat —sempre en aquest terreny lingüístic— és que Gramsci hi formula una crítica vigorosa a l’eix de la lingüística crociana: contra la pretensió idealista de traslladar l’estudi dels fets lingüístics al domini de l’estètica, la

qual cosa significava, en ordre a l’estudi comparatiu i evolutiu de les llengües, d’examinar-les dins la història de les produccions literàries (estudi de la llengua = crítica literària), Gramsci escriu: “La història de les llengües és la història de les innovacions lingüístiques, però aquestes innovacions no són individuals (com s’esdevé en l’art), sinó que són d’una comunitat social sencera que ha innovat la seva cultura, que ha “progressat” històricament: naturalment també esdevenen individuals, però no pas de l’individu-artista, sinó de l’individu element històrico-cultural, “complet”, determinat.” (GRAMSCI, *Letteratura e vita nazionale*, p. 210. - El subratllat és meu, F.V.) I en una altra formulació brillant arrodoneix així el seu pensament: “El judici artístic en aquestes innovacions té el caràcter del “gust cultural”, no pas del gust artístic; és per la mateixa raó per què agraden les morenes o les rosses i muden els “ideals” estètics, lligats a determinades cultures.” (*Ibidem*, p. 210.)

Gramsci ha fet, doncs, aportacions suggestives en diversos camps del pensament, en el de la història i sociologia de la cultura, en el de les relacions entre literatura i política: el que he apuntat n’és solament una petita mostra. Ara, el que dóna coherència a tot el pensament de Gramsci és la seva actitud militant, i és aquesta actitud d’home polític el que avui mereix sobretot la nostra admiració i ens fa reflexionar —a nosaltres “intel·lectuals” o “polítics” catalans d’avui— positivament.

LA INTERPRETACIO DE MARX PER GRAMSCI

Fa trenta anys Ràdio Barcelona donava la notícia de la mort d'Antonio Gramsci (el dia 27 d'abril de 1937, a quaranta-sis anys d'edat i al cap de sis dies d'haver complert condemna sota el primer dels feixismes europeus). L'obra de Gramsci és l'origen de l'interessant marxisme italià contemporani, i hi segueix present fins i tot quan aquest es fa crític i polèmic respecte al seu veritable fundador. Gramsci és un clàssic marxista dels més ben llegits, dels menys embalsamats. Això explica la variada complexitat de la literatura gramsciana. Dels nombrosos temes proposats i millor o pitjor resolts per aquesta abundant literatura (a la qual continua mancant, però, la base d'una veritable edició crítica, encara en preparació), en discutirem en aquestes ratlles un de molt limitat, que no abraça gaire cosa més que la joventut del pensador i el polític: la formació del marxisme de Gramsci, en efecte, es pot considerar enllestida en l'essencial a l'època de "L'Ordine Nuovo" (1919-1920), sis anys abans de la seva detenció (1).

Però no és pas forçós que aquesta limitació arrabassi tot l'interès a l'assumpte. Més aviat hi ha dues raons per a admetre que aquest mereix consideració: primera, que seguir la formació del marxisme de Gramsci obliga a descriure un cas realment difícil de recuperació i reelaboració de la inspiració marxiana en un marc d'idees i creences summament desfavorables a aquesta; segona, que, com a balanç de la descripció d'una tal experiència, podem per ventura assenyalar algun important problema pendent en el pensament socialista contemporani, problema que ha quedat identificat i obert en l'obra de Gramsci, i no resolts en ella, probablement perquè tot pensador autèntic descobreix problemes més enllà de llurs solucions.

**

Ja l'any 1910, tot just batxiller i encara a Sardenya, Gramsci ha llegit alguna cosa de Marx —"per curiositat intel·lectual". La puntualització —del mateix Gramsci— és interessant, perquè el jove es preocupa ja aleshores pel moviment social de l'època i comença d'inserir-s'hi. Ho farà plenament poc temps després: és un socialista relativament actiu des del 1913, al cap de poc d'haver començat els estudis superiors —interromputs després per la dedicació política— a la universitat de Torí. I a partir de l'any següent serà un socialista actiu ja amb una certa responsabilitat de dirigent, sobretot a la premsa.

Però si recordem l'ambient cultural italià d'aquests anys, no és gens paradoxal que un jove socialista, revolucionari per la seva primera inspiració política, no llegeixi Marx per consolidar el seu pensament revolucionari, sinó per complir intel·lectualment, "per curiositat intel·lectual": la formació de Gramsci és la de l'idealisme italià dominant a l'època. El seu autor principal, sobretot quan, passada l'adolescència, el pensament de

(1) Per això els textos de Gramsci considerats aquí són quasi exclusivament escrits juvenils. Se citen mitjançant les sigles: IGP (el diari "Il Grido del Popolo"); A (l'edició piemontesa del diari "Avanti!"); SG (el llibre Antonio GRAMSCI, *Scritti Giovanili*, ed. del 1958); SM (el llibre Antonio GRAMSCI, *Sotto la Mole*, ed. del 1960).

Només per a documentar la tesi que el marxisme de Gramsci en l'essencial ja és format abans de la detenció citem el llibre *Il Materialismo Storico e la filosofia* di Benedetto Croce, ed. de 1966, amb la sigla IMS.

Les citacions es componen amb la sigla del diari en què aparegué l'article citat, la data de publicació, la sigla del llibre en què ha estat recollit el text i la pàgina en què es troba al llibre: IGP 31-X-1914, SG 3-7 vol dir: article publicat a "Il Grido del Popolo" el 31 d'octubre 1914, recollit a les pàgines 3-7 de *Scritti Giovanili*.

Gramsci cerca rigor, és Croce; també, en una mesura menor, Gentile (2). D'aquests autors Gramsci conservarà durant molt de temps algunes modalitats unilaterals de llegir Marx. De Croce és, per exemple, la idea que el materialisme històric de Marx no és ni ciència ni doctrina pràctica revolucionària, sinó un conjunt de "cànons" per a la interpretació del passat. Per curiosa que pugui semblar aquesta interpretació de Marx a un lector posterior a Lenin, és molt comprensible dins l'ambient cultural de la Itàlia de començos de segle. Per un costat, el trivial positivisme d'autors amb una considerable vigència, com Loria (3) —el qual explicava la història en clau de determinisme fisiològic per a acabar, òbviament, en la clàssica glorificació positivista de la dada— empenyia per reacció el jove revolucionari a buscar el camí del seu pensament en el sentit més oposat imaginable: l'idealisme. Per un altre costat, el marxisme oficial de la socialdemocràcia de l'època era purament i simplement un positivisme més: mer mecanicisme economicista en la teoria i col.laboracionisme reformista en la pràctica. Era natural que, si això es prenia com exposició correcta del pensament de Marx, un jove pensador i polític de tendència revolucionària apel·lés entusiàsticament a algun idealisme. Unes quantes ratlles del primer article important de Gramsci a Torí (IGP 31-X-1914, SG 3-7) poden il.lustrar el resultat d'aquesta situació. Aquí parla Gramsci dels "revolucionaris que conceben la història com a creació del propi esperit, feta per una sèrie ininterrompuda d'estirades aplicades a les altres forces actives i passives de la societat, i preparen el màxim de condicions favorables per a l'estirada definitiva".

La descripció d'aquests revolucionaris és sens dubte autodescripció; i ni tan sols cal comentar l'idealisme d'aquesta història-creació de l'esperit dels revolucionaris. Amb una incoherència ben poc nova en el socialisme moralista, són afegides a aquesta història les "condicions" (materials), la resta marxista que li ha comunicat la tradició del moviment obrer i de la qual el responsable periodista militant no pot pas desprendre's perquè li ho imposa l'experiència directa de les lluites socials. I ja en aquesta època té Gramsci bastantes d'experiències directes d'aquesta naturalesa.

Això no vol dir que al Gramsci dels anys 14-17 li manqui tot coneixement seriós de Marx i de la seva real inspiració revolucionària. A les lectures primeres "per curiositat intel.lectual" s'han sumat sens dubte moltes d'altres, des del *Manifest* fins a —sorprementment— alguns escrits juvenils del creador del socialisme crític o, com se sol dir, "científic". En aquesta època Gramsci presta atenció també a problemes sociològics, i la seva percepció de la lluita de classes és aguda (*cfr.* IGP 9-XII-1916, SG 48-53). Però el seu domini del pensament de Marx és escàs. En els textos gramscians de l'època abunden les males interpretacions (fins del concepte de la plus-vàlua: A 16-I-1916, SG 58), i de tant en tant s'hi troba algunes estranyes combinacions de paraules que, a menys d'ésser errades (4), són clarament sense sentit (exemple: "acumulació de modes de producció"). Es clar que a Torí, sota la influència de socialistes revolucionaris amb més tradició marxista i sota la del mateix moviment obrer, amb el seu sindicat i la seva gran cooperativa, Gramsci s'esforça a assimilar elements marxians al seu juvenil esquema revolucionari. En algun moment s'acosta fins i tot a la solució millor i més profunda

(2) La gran influència d'aquests autors sobre Gramsci, tot quant aquest reflecteix, en general, l'ambient cultural de la Itàlia de l'època, ha suscitat el tema del "provincialisme" de Gramsci. No fa gaire Eugenio Garin ha criticat aquesta idea del provincialisme de Gramsci (*La formazione di Gramsci e Croce*, a "Critica Marxista - Quaderni", núm. 3, 1967, p. 119-133). Garin argumenta amb raó que la cultura filosòfica bàsica de Gramsci, la qual incloïa també, per exemple, Bergson, no és pas provinciana, sinó característica d'una fase de la vida cultural de l'Europa del segle. A això es pot afegir, però, que tant l'idealisme culturalista crocià com el vitalisme de Bergson han resultat al capdavall una mena de provincialisme europeu, estrebades sense continuació per la via que en realitat havia d'obrir més endavant l'existencialisme.

(3) No, certament, el positivisme d'un pensador tan agut com Vailati, per exemple. Però ni Vailati ni Peano —que ensenyava aquells anys a Torí— no tingueren en la vida cultural italiana de l'època la influència que exercien mediocritats positivistes tan oblidables com Achille Loria. —L'estudiant Gramsci, que alguna vegada devia ensopegar pels corredors de la Universitat de Torí amb Peano, no sembla haver remarcat l'existència d'aquell talent renovador de la metodologia científica. La cosa no és massa sorprenent: la influència de l'idealisme crocià, després de bandejar el positivisme de la Universitat i de la cultura italianes, tingué uns efectes tan devastadors que el qui això escriu recorda haver notat encara l'any 1957 que universitaris italians de cultura, per altra part, notable no havien sentit ni tan sols els noms de Vailati i de Peano.

(4) Problemes d'aquest tipus seran potser resoltos pels encàrrecs de l'anunciada edició crítica.

del que serà el seu llarg forcejament amb l'obra de Marx, com s'esdevé a l'article *Sofismi curialeschi* (A 3-IV-1916, SG 101-102). En aquest article Gramsci es refereix a una carta rebuda (d'un company) en la qual li diu que cal preocupar-se pels enormes beneficis de la FIAT, ja que aquesta concentració pròpia del capitalisme farà possible la gran indústria i el pas al socialisme. Gramsci contesta que aquest és un vell sofisma reformista del qual "se sap on comença i no pas on acaba". És veritat que el proletariat està interessat en la gran indústria, perquè aquesta afavoreix la delimitació antagònica de les classes. Però l'increment del capitalisme és condicionat per l'explotació dels obrers, i, per tant, cal oposar-se a les seves conseqüències immediates. "En resolució —conclou Gramsci—" (el remitent de la carta) es queda amb Ricardo (...) i amb el seu fatalisme. Nosaltres, en canvi, estem amb Marx i estem disposats a contribuir al desenvolupament del capitalisme, a la concentració econòmica, a la gran indústria, a l'ampliació de les antítesis de classe, lluitant contra els capitalistes, denunciant-ne els delictes, les formes d'explotació innoble, l'acumulació de riqueses individuals..." És clar que aquestes ratlles impliquen una plausible interpretació de Marx des del punt de vista del problema que l'obra d'aquest planteja a Gramsci: la integració de l'anàlisi històrico-econòmica amb l'acció revolucionària. *El Capital* —diuen implícitament aquestes ratlles— no és solament anàlisi teòrica, sinó també praxeologia, doctrina d'acció revolucionària.

Però moments com el que acabem de recordar són ben excepcionals en el pensament del jove Gramsci. Potser per la úrgencia periodística amb què escriu, i també sens dubte per la influència d'aquells "burgesos autèntics com Garofalo i Croce" que han "deixat empremtes inesborrables" en el "desenrotllament doctrinal del marxisme" (A 20-VII-1916, SM 203), Gramsci no pot encara seguir per aquella via i en general resol el seu problema amb Marx en aquesta època per mitjà de mescles sense sintetitzar del principi revolucionari-idealista i el "saber" històrico-econòmic de Marx. Un text de 1915 (IGP 13-XI, SG 7) —escrit, per cert, per a comentar el Congrés d'aquell any del Partit Socialista Obrer Espanyol— és característic de la situació general del pensament de Gramsci a l'època: "Per a nosaltres la Internacional és un acte de l'esperit, és el coneixement que tenen (quan en tenen) els proletaris de tot el món del fet que constitueixen una unitat, un feix de forces concordement orientat, dins la varietat de les entitats nacionals, cap a una finalitat comuna, la substitució del factor capital pel factor producció en el dinamisme de la història, la irrupció violenta de la classe proletària, fins ara sense història o només amb història potencial, en l'enorme moviment que produeix la vida del món." La copresència de conceptes econòmics amb una concepció de la història tan idealista que considera fora d'aquesta les masses anònimes és realment difícil i grinyolant.

Quan, al final d'aquest període juvenívol, Gramsci torna a prendre la fórmula interpretativa crociana per intentar de definir-se a si mateix la lectura de Marx, arriba també a una combinació mecànica: Marx ha ensenyat un determinisme històric respecte al passat, però el fet que hagi creat un moviment revolucionari indica que no ho considerava així per al futur. L'any 1916 (A 22-V, SM 148) Gramsci s'atén a aquesta feble, adialèctica paradoxa de "la història, de la qual són criatures pel que fa al passat i creadors pel que fa a l'esdevenidor" (5).

Gramsci ha nascut al socialisme sobre la base de la realitat per ell coneguda —la misèria rural i minera de Sardenya— i de la inspiració culta d'uns intel·lectuals —Croce, Salvemini, Gentile, Bergson, etc.— que no són ni dirigents obrers ni intel·lectuals marxistes, sinó "senadors", "burgesos autèntics", com diu ell mateix. El positivisme mecanicista, economicista i antirevolucionari de la interpretació socialdemòcrata de Marx (6) li reforça la tendència idealista. Més endavant, el tracte amb dirigents obrers i intel·lectuals marxistes a Torí li fa sentir la necessitat d'entendre Marx d'una altra

(5) Aquest cas de Gramsci pot il·lustrar com és dicutable el tòpic segons el qual el principi dialèctic és obligadament i com naturalment d'herència idealista. Es pot ésser tan idealista com Croce i el jove Gramsci i tan poc dialèctic com aquests dos. —Es clar que aquí hi ha una paradoxa només si el subjecte de "som" —com es desprèn del context— és la humanitat. En altre cas és un truisme. Però Gramsci no enuncia cap lloc comú, sinó la tesi que els "cànons" de l'anàlisi històrica marxiana interpreten només el procés ocorregut (el passat), no pas l'esdevenir-se actual.

manera. El primer resultat de l'esforç per a aconseguir-ho és un compromís tan mecànic com el pensament dels autors a qui s'oposa: Marx fóra el científic socialista que subministra "cànons" per a la interpretació del passat. Però no és el pensador del present ni del futur, perquè, tal com ho veu la socialdemocràcia, el seu pensament no és revolucionari, sinó evolucionista, d'expectativa: deixar que actuïn mecànicament els factors interpretats per aquells "cànons". Aquesta és la situació del marxisme en el pensament de Gramsci —la d'un mer *magister vitae ex post*— quan la revolució russa de febrer i després la d'Octubre sotmeten aquest esquema a una crisi.

*
**

La revolució russa de febrer confirma per a Gramsci que el pensament revolucionari ha de tenir una base idealista. Interpretant els fets de febrer, Gramsci escriu unes ratlles d'importància per a la interpretació del seu pensament perquè mostren com l'aportació per ventura més fecunda del filòsof italià al pensament marxista ha nascut precisament del seu idealisme, bé que s'ofereixi al mateix temps com a via per a sortir-ne. Es tracta del tema de les hegemonies: "Però ¿n'hi ha prou amb que una revolució hagi estat feta pels proletaris perquè sigui una revolució proletària? També la guerra la fan els proletaris, i no es per això sol un fet proletari. Perquè ho sigui cal que hi intervinguin uns altres factors, els quals són espirituals. Cal que el fet revolucionari resulti, a més de fenomen de força, fenomen moral, fet moral." (IGP 29-IV-1917, SG 10.)

El decurs de la revolució russa complica seriosament les reflexions de Gramsci. Aquest s'ha sentit des del primer moment (sobretot des de Zimmerwald) identificat amb Lenin i els bolxevics, que li mostren la primera organització d'un socialisme revolucionari lliure del positivisme reformista de la socialdemocràcia (7). Però és manifest que els leninistes són marxistes i materialistes, no idealistes. Gramsci, que esdevindrà el cap de la fracció bolxevic dins el Partit Socialista italià, es veu obligat una vegada més —i amb una urgència més gran que fins aleshores— a reconsiderar el seu marxisme. El resultat és una nova fórmula de compromís, força més profunda, però, que les anteriors de les quals sorgeix: els "cànons" marxians no interpreten solament el passat, sinó qualsevol situació; però no han d'ésser entesos com previsions materials de terminis, fases o períodes fixos, sinó més aviat com una descripció de fases o estadis la realització dels quals pot ésser instantània, sense necessitat de desplegament material de la societat a través de totes aquestes fases, perquè és suficient que la consciència de la classe obrera les superi: "En la revolució russa Lenin no ha tingut el destí de Babœuf. Ha pogut convertir el seu pensament en força activa de la història. Ell i els seus companys bolxevics estan convençuts que realitzar el socialisme és cosa possible en qualsevol moment. Es nodreixen

(6) La pugna contra el mecanicisme en el pensament socialista és una constant de l'activitat intel·lectual de Gramsci: quan la socialdemocràcia deixi d'ésser la principal font de formació economicista de Marx (perquè ella mateixa deixarà de presentar-se com a marxista), Gramsci, ja a la presó, no deixarà d'escriure contra el mecanicisme en el si mateix de la III Internacional, particularment contra Bukharin.

(7) Lenin, pel seu cantó, compregué de seguida que Gramsci i el seu grup (el grup de "L'Ordine Nuovo") eren l'expressió autèntica del bolxevisme a Itàlia. Al III Congrés de la Internacional (sessió del 30-VIII-1920), Lenin es determinà a donar un pas definitiu: posar el pes de la seva influència a favor de Gramsci (que estava en minoria dins el PSI): "Hem de dir clarament als companys italians que el que correspon a la política de la Internacional Comunista és la tendència dels militants de "L'Ordine Nuovo", i no pas la tendència de la majoria actual del Partit Socialista i del seu grup parlamentari." (Vegeu G. FIORI, *Vita di Antonio Gramsci*, 1966, p. 159). —Amb aquesta intervenció de Lenin comença una difícil actuació de Gramsci que passa per la formació del PCI i culmina amb una operació característica d'aquest dramàtic període de la III Internacional: l'eliminació autoritària del grup extremista de Bordiga —inicialment majoritari dins el PCI— per l'acció de l'instructor Gramsci des de Viena (1923). Les persones viuen en llur època: per això resulten cursis les presentacions de Gramsci amb halo de novel·la rosa política, com un il·luminat que, en qüestions d'organització política, hagués anticipat en trenta anys i inclús superat el XX Congrés del PCUS.

En el pla de la teoria, la profunda identificació de Gramsci amb el programa de Lenin es nota sobretot en dos temes que caldria sumar a l'únic tractat en aquestes ratlles: la importància *teòrica* donada al partit polític obrer —el "Príncep modern", com diu Gramsci—, i la recerca de tradicions nacionals italianes que puguin ésser assimilades a la motivació essencial dels soviets russos (és el tema dels consells de fàbrica). Sobre el punt primer, un dels més íntims coneixedors de Gramsci ha escrit: "El problema del partit, el problema de la creació d'una organització revolucionària de la classe obrera (...), està en el centre de tota l'activitat, de tota la vida, de tot el pensament d'Antonio Gramsci." (Palmiro TOGLIATTI, Gramsci, 1955, p. 9.)

de pensament marxista. Són revolucionaris. I el pensament revolucionari nega el temps com a factor de progrés. Nega que totes les experiències intermèdies entre la concepció del socialisme i la seva realització hagin de tenir una manifestació absoluta i íntegra en l'espai i en el temps. N'hi ha prou amb que aquestes experiències actuïn en el pensament perquè siguin superades i es pugui anar més enllà. El que cal és somoure les consciències, conquistar les consciències."

Aquest text és de juliol de 1917 (IGP 28-VII, SG 124). Les conseqüències polítiques que poden derivar-se'n són típicament marxistes i leninistes: són en substància el politicisme característic del socialisme de Marx, intensament subratllat pel leninisme. Però així com Lenin basa aquest èmfasi polític o "subjectivista" (el qual permet de considerar amb més domini els retards de l'evolució econòmica, etc.) en la dada econòmico-social de la crisi de l'antic règim, en la tesi de "l'anella més feble" del capitalisme mundial, Gramsci arriba precipitadament al mateix resultat *polític* pel procediment, científicament nul i gordià, d'injectar idealisme a Marx.

El compromís és tan inestable que no resisteix a la sotragada de la Revolució d'Octubre. Amb aquesta s'obre la fase definitiva de la formació del marxisme de Gramsci, en la qual les pròpies dificultats i fins les més serioses deficiències de la seva formació filosòfica resultaran a vegades ferment de descorberta (anàlogament com, en la fase anterior, ha nascut d'un terror intel·lectual tan confús la fecunda idea de l'hegemonia cultural necessària a una classe per a ésser políticament dominant).

Aquesta fase del pensament de Gramsci comença amb un article de títol significatiu: *La revolució contra "El Capital"* (IGP 5-I-1918, SG 149-153). És el seu segon article sobre la Revolució d'Octubre, però el primer amb veritable contingut teòric. L'article afirma que la revolució dels bolxevics està feta més d'ideologia que de fets. A això segueix la frase: "*Es la revolució contra El Capital de Carles Marx.*" Com era previsible, però, els esforços dels anys precedents per a assimilar el pensament de Marx a la pròpia vocació socialista revolucionària han deixat un pòsit ja inesborrable en Gramsci. Això a part, com ell mateix ha escrit, els bolxevics que han fet aquesta revolució són marxistes. Per tot això, després de l'agressiu desfogament de la frase periodística, Gramsci es dedica a explicar com els bolxevics són marxistes. I es important de remarcar la vacil·lació amb què ho fa. Potser és deguda a la premsa periodística aquest notable testimoni de la inseguretats del marxisme de Gramsci: aquest, en efecte, dóna no menys que tres explicacions diverses i incompatibles en les mateixes *quatre* pàgines. Primera: els bolxevics són fidels a la inspiració de Marx, no pas al seu text literal, que es ressent d'"incrustacions positivistes", sobre les quals es basa la interpretació socialdemòcrata, economicista, del marxisme. Segona: la revolució bolxevic no entra dins l'esquema o "cànon" de Marx perquè no podia preveure la formació ràpida, anormal, de voluntat popular, deguda a la guerra. L'esquema de Marx només és vàlid per a la "normalitat" històrica. —Sembla clar que aquestes dues interpretacions són incompatibles: en la primera és negat que la interpretació socialdemòcrata de Marx reculli la veritable inspiració d'aquest: en recull només les "incrustacions positivistes" presents en la "lletra". En la segona, en canvi, és admès que la lectura economicista és la "normal". — Però aquestes quatre pàgines encara ofereixen una tercera explicació: que el poble rus ha fet l'evolució "normal" en la seva consciència, amb la qual cosa s'ha complert l'esquema de Marx. Els bolxevics ho han entès i han aconseguit així una revolució —contra *El Capital*? La inseguretats de Gramsci és, com veiem, tanta, que acaba refutant la seva pròpia espectacular frase.

Però la veracitat i la franquesa amb què Gramsci viu el seu problema van tenint, com sol passar, el seu premi. En matèria d'idees la cosa estèril no sol pas ésser l'acceptació veraç dels problemes, per espectaculars que siguin els curt-circuits mentals que, davant una qüestió no resolta, produeixi la feblesa dels instruments intel·lectuals aplicats (en el cas de Gramsci, el difús idealisme culturalista en què ha crescut). Només set dies després de l'article acabat de citar Gramsci en publica un altre, amb ressò de lectures del jove Marx (fins en el títol: *La crítica crítica*, IGP 12-I-1918, SG 153-155), en el qual, sense que el lèxic canviï, obté un apreciable aprofundiment dels seus punts de vista: "La nova generació sembla voler un retorn a la genuïna doctrina de Marx, per la qual l'home i la realitat, l'instrument de treball i la voluntat no estan separats, ans s'identifiquen en l'acte

històric.” Com algunes altres felices formulacions de Gramsci —“hegemonia”, “centre de nuament”—, aquesta d’“acte històric” com a unitat instantània dels processos de base i l’acció política revolucionària és segurament una de les millors expressions amb què compta la literatura marxista per a anomenar la realitat concreta contemplada per la dialèctica revolucionària de Marx. —Hi ha també una versió millorada de la idea del materialisme històric com a conjunt de “cànons” interpretatius. I, finalment, una conclusió que és una presa de posició: els membres de la “nova generació” —és a dir, els bolxevics i, entre ells, el mateix Gramsci, ja en la via que el portarà a la fundació del PCI— “creuen no pas que la guerra ha destruït el materialisme històric” en provocar una “revolució contra *El Capital*”, “sinó que la guerra ha modificat les condicions de l’ambient històric normal, per la qual cosa la voluntat social, col·lectiva, dels homes ha aconseguit una importància que no tenia normalment”. (Gramsci es refereix en un altre lloc —que completa això— a la “concentració” dels treballadors de la ciutat i el camp “a les trinxeres”, que ha suplert la concentració “normal” a la gran indústria). “Aquestes noves condicions són també fets econòmics, han donat als sistemes de producció un caràcter que abans no tenien.” (Gramsci al·ludeix a l’estatificació transitòria de la indústria bèl·lica i pesada.) “L’educació del proletariat s’hi ha adequat necessàriament i ha portat la dictadura a Rússia.”

Durant tota la primera meitat d’aquell any Gramsci torna constantment, de manera cada vegada més profunda, al tema que vertebrava la seva evolució intel·lectual de revolucionari. Però ara el pren en la nova i concreta forma que li ha donat la Revolució d’Octubre: com resol el leninisme la qüestió de la interpretació de Marx? Quan comença a presentar-se a les socialdemocràcies europees el problema de l’adhesió a la III Internacional i —això encara a l’horitzó— el de la formació en altres casos de partits comunistes, sovintejaren les discussions sobre els “dos aspectes de Marx”, el suposadament “místic”, o revolucionari, i el “científic”, o d’historiador. Gramsci intervingué repetidament en aquestes discussions. I en alguna ocasió —per primera vegada pel maig de 1918 (IGP 11-V, SG 377-380)— la discussió del tema el porta fins al llindar d’un difícil assumpte que adquirirà importància als *Quaderns de la presó*, no hi quedarà pas resolt ni ho és avui en la pràctica: el tema de la ideologia, el problema de si el pensament revolucionari ha d’ésser o no ideològic. La cadena mental que el porta fins en aquest problema, partint de la disputa sobre el Marx “místic” i el Marx “historiador”, és la següent: Gramsci rebutja amb bon sentit aquesta trivial dicotomia que, en millor dels casos, és per a ell una exageració retòrica. Però resta el fet que ell mateix, Gramsci, tendeix encara, de tant en tant, a veure “incrustacions positivistes” d’importància en Marx, juntament amb la bàsica inspiració revolucionària. En pocs mesos, però, la voraç lectura de tot el que troba de Lenin l’ha fet caminar un bon tros. El Marx científic ja no és per a ell un positivista, sinó l’investigador que ha descobert els fets bàsics d’on arrenca l’“acte històric” revolucionari. Tanmateix, com es desencadena? I, sobretot, quin factor té en el pensament de Marx la funció desencadenadora de l’acte històric? Gramsci contesta: la ideologia. I tot és escriure-ho que se sent incòmode. Les seves lectures de Marx són, en efecte, ja importants, i no li permeten de dubtar del caràcter anti-ideològic de l’obra i dels motius més profunds de Marx. Un reflex d’aquesta incomoditat intel·lectual de Gramsci enfront del propi plantejament nou del problema es nota ja, per exemple en la primera aparició d’aquest plantejament, del tema de la ideologia, a l’article darrerament citat: “Marx es burla de les ideologies, però és ideòleg com a home polític actual, com a revolucionari.” A això segueixen unes ratlles, l’emfàtic començament de les quals —indici presumible de timidesa— s’explica suficientment per la inconsistència de la resta: “La veritat és que les ideologies són risibles quan són pura xerrameca, quan són destinades a crear confusió, a il·lusionar i sotmetre energies socials, potencialment antagòniques, a una finalitat que els és aliena.”

L’origen idealista, i en general, l’hegemonia d’un idealisme culturalista i anticientíficista (per inèrcia molt freqüent entre els antipositivistes poc previnguts) a la Itàlia de la primera meitat del segle donen a Gramsci molt poques armes per a revoltar-se amb èxit contra la suposada fatalitat o inevitabilitat de la ideologia en el pensament revolucionari. Però el que interessa aquí és de notar com un problema autènticament viscut i pensat porta de veritat fins al seu estadi final. En aquest i en d’altres textos que tindrem

ocasió de considerar tot seguit, Gramsci, alçant-se amb talent bastant per damunt del seu instrumental intel·lectual, ha suscitat un dels problemes avui més actuals en el pensament revolucionari —el de l'ideologisme i el del criticisme— d'una manera fins i tot més clara que Lenin, malgrat que aquest comptava amb elements doctrinals sens dubte superiors.

Però abans de considerar una mica substantivament aquest problema és oportú de documentar encara el moment de major maduresa del marxisme del jove Gramsci: aquest moment és aconseguit, sota la influència ja gairebé única de Lenin, en l'època que precedeix a la constitució del P.C.I. Un article d'aquesta època (*Utopia*, A 25-VII-1918, SG 280-287) ho pot il·lustrar adequadament. En aquest article Gramsci es proposa de refutar el reprotx d'utopia adreçat a Lenin pels socialdemòcrates. El reprotx es basava en l'argument que la societat russa no havia travessat plenament la fase de desenvolupament capitalista. Gramsci contesta amb una argumentació que coincideix totalment amb la interpretació del marxisme per Lenin en la cèlebre fórmula que veu l'essència del pensament de Marx en "l'anàlisi concreta de la situació concreta". Gramsci escriu: "Tot fenomen històric és "individu"; el desenvolupament es regeix pel ritme de la llibertat; la investigació no ha d'ésser de la necessitat genèrica, sinó de la necessitat particular. El procés de causació ha d'ésser estudiat intrínsecament als esdeveniments russos, no pas des d'un punt de vista genèric i abstracte." En la resta de l'article enumera peculiaritats de la situació russa, les valora amb criteris suficientment marxistes i acaba resumint una altra tesi de Lenin, que es trobava ja present, en realitat, en escrits d'Engels (àdhuc a l'*Anti-Dühring*), però havia estat oblidada en la tradició socialdemòcrata: que són possibles revolucions proletàries (proletàries en sentit estricte: modernes), el resultat directe de les quals no sigui el socialisme, sinó la garantia d'evolució ràpida cap al socialisme.

*
**

Al final de l'època de joventut i llibertat de Gramsci es registra, doncs, la superació de l'empatx amb què el filòsof i polític s'ha enfrontat amb el text de Marx en anys anteriors. És la influència de Lenin el que ha permès que Gramsci entengui la substància del pensament de Marx. I aquesta influència és molt explicable fins i tot des d'un punt de vista merament teòric. En efecte, *el problema doctrinal de Gramsci ha estat el mateix de Lenin*: recuperar un marxisme revolucionari enfront de la visió reformista socialdemòcrata del pensament de Marx. *Adhuc els camins seguits per aquests dos pensadors i dirigents polítics tenen un element comú*: tots dos s'han recolzat per a aconseguir aquesta recuperació en la tradició idealista; Lenin en Hegel, després de descobrir, amb l'explicable reacció de qui reacciona contra una situació d'enquistament del pensament socialista, que "hom no pot entendre *El Capital* sense conèixer la *Lògica* de Hegel"; Gramsci en l'idealisme culturalista crocià (i, en una mesura menor, en el vague biologisme que quedaria desplaçat de la filosofia europea a mitjan segle). Però Lenin i Gramsci recorren aquest camí en sentits contraris: Lenin parteix de Marx i recupera Hegel per donar-se raó del caràcter revolucionari, en tant que dialèctic, d'aquell. Gramsci, al revés, parteix filosòficament de l'idealisme que és la seva herència cultural, i en la seva marxa cap a Marx creu portar dintre seu, amb aquesta tradició idealista, el principi revolucionari. Només la influència bolxevic li permet de redescobrir-lo en Marx.

Aquest assumpte ja es pot comptar entre els temes gramscians (i leninians) que avui han de trobar-se de nou en primer pla en la reflexió marxista. I s'hi troba ja en realitat, de manera més o menys explícita. Són nombrosos, en efecte, els autors que no veuen en els fenòmens involutius de la filosofia marxista dels decennis anteriors a 1956 sinó els efectes d'un "positivisme" globalment i simplísticament atribuït a "Stalin". Per això aquests escriptors filosòfics sovint solen recórrer novament a Hegel i a la tradició idealista. Tals són els casos, per exemple, del Lukács dels darrers anys (sobretot a l'*Estètica*), de Kosik, de Kolakowski, de Garaudy, de Fischer, i fins de Havemann, malgrat la seva condició de científic de la natura. D'altres autors, veient —amb més raó— que el suposat "positivisme" de la filosofia soviètica en aquest passat pròxim no és sinó, al capdavall, un element, i probablement secundari, de la situació que es tracta de superar,

són més contraris a trobar en el Hegel de la *Fenomenologia* la panacea de tots els mals. O en el de la *Lògica*. Autors tan diversos entre ells com Luporini, Della Volpe, Althusser, Schaf, etc., coincideixen almenys en una orientació que no veu cap guany apreciable en l'apel·lació a la filosofia especulativa tradicional.

Una situació així reproduïx un dels principals aspectes de la problemàtica filosòfica de Gramsci. Però no és aquest aspecte el que mereixerà aquí una breu consideració final, sinó un altre que en realitat l'absorbeix. És el següent:

Més amunt hem vist com Gramsci, després de superar, sota la influència de Lenin, la lectura positivista de Marx feta per la socialdemocràcia, intenta de formular en què consisteix l'element revolucionari del pensament marxista; i com creu descobrir-lo en algun caràcter *ideològic* de l'obra de Marx. Hem vist també que ja la primera vegada que fa aquesta afirmació, Gramsci revela una certa inseguretats o timidesa, provocada pel seu coneixement de la radical crítica —o “burla”, com diu Gramsci— a què Marx sotmet el fet de la ideologia. Tanmateix, Gramsci no passarà ja d'aquesta insegura solució del seu problema marxista, de la seva lectura de Marx. En aquest punt els *Quaderns de la presó* no presentaran actituds noves, sinó tan sols l'intent de consolidar aquesta interpretació. No és pas inútil de dedicar alguna atenció a comprovar-ho.

Als quaderns escrits a la presó de Turi, Gramsci intenta de documentar amb textos del mateix Marx un caràcter ideològic del pensament d'aquest. Una nota del quadern VIII (Turi 1930-31, IMS 49) pot il·lustrar adequadament aquest punt: “Recordar la freqüent afirmació de Marx sobre la “solidesa de les creences populars” com a element necessari d'una determinada situació. Diu més o menys: “quan aquesta manera de concebre les coses tingui la força de les creences populars”, etc. etc. Una altra afirmació de Marx diu que una convicció popular té sovint la mateixa energia que una força material o una cosa semblant (...). Crec que l'anàlisi d'aquestes afirmacions porta a reforçar la concepció de “bloc històric”, en el qual precisament les forces materials són el contingut i les ideologies la forma, distinció entre forma i contingut que és merament didàctica, perquè les forces materials no serien concebibles històricament sense forma i les ideologies serien capricis individuals sense les forces materials.”

La idea de “bloc històric” és una altra de les afortunades encunyacions de conceptes a què ja hem fet referència i que són potser el fruit més permanent de l'obra teòrica de Gramsci: com si en el forcejament teòric Gramsci hagués aconseguit una agudització de la capacitat de percebre i anomenar l'objecte essencial dels seus esforços. En aquest cas —“bloc històric”— es tracta de la totalitat i unitat concreta de la força social, la classe, amb l'element cultural-espiritual que és consciència de la seva acció i forma del resultat d'aquesta. El concepte —amb aquest nom o amb un altre— és sens dubte imprescindible per a un marxisme veritablement dialèctic, que no entengui positivísticament la història com a evolució fatal i lineal dels fenòmens econòmics. Però en la mateixa presentació del concepte apreciem la causa per la qual Gramsci no pogué mai decidir sinó dins el dilema “ideologisme o reformisme”. Les frases de Marx que recorda vagament i d'on parteix la reflexió de Gramsci són sens dubte del tipus de la cèlebre: “la teoria es fa força quan aferra les masses” (*die Theorie wird zur Macht, wenn sie die Massen ergreift*). La formació idealista-culturalista de Gramsci li fa identificar “teoria”, el mot usat per Marx, amb “ideologia”. Gramsci no veu, doncs, la possibilitat que la mediació entre la força social (l'energia de la classe obrera) i la intervenció revolucionària sigui de naturalesa científica, de la naturalesa del *programa* crític; per a ell, l'única mediació possible és una nova ideologia, l'adopció pel marxisme de la forma *cultural* de les religions i dels grans sistemes de creences, sintètics i especulatius, de la tradició. En l'època anterior a la seva detenció, Gramsci ha expressat això sense objeccions. Heus aquí un exemple (A 26-VIII-1920, SM 415): Els socialistes marxistes no són religiosos: creuen que la religió és una forma transitòria de la cultura humana que serà superada per una forma superior de la cultura, la filosòfica: creuen que la religió és una concepció mitològica de la vida i del món, concepció que serà superada i substituïda per la fundada en el materialisme històric (...).” Aquest text categòric conté —al costat de la tesi marxiana de la caducitat de la religió— dues tesis incompatibles amb la crítica de Marx (i d'Engels) a la ideologia: primera, l'admissió de la validesa futura de la filosofia com a visió sin-

tètica o constructiva del món; segona, la comprensió del materialisme històric com un producte cultural funcionalment idèntic a la religió, o sia, com un producte cultural ideològic.

Ja abans de la seva detenció, com ha estat dit, Gramsci ha aprofundit la seva lectura de Marx de manera suficient per a saber que el pensament de Marx és essencialment crítica (“burla”) de la ideologia. Per això als *Quaderns de la presó* no tornarem a trobar cap afirmació tan categòrica com la damunt transcrita de 1920. Però Gramsci no tindrà temps de sortir del dilema en què es troba. L'exigència del fiscal feixista —el cervell de Gramsci havia de deixar de funcionar— no es complí, certament, al peu de la lletra. Però sí en part: la prematura mort de Gramsci impedeix de saber si la inestabilitat de la seva contraposició entre ideologisme i positivisme reformista en la comprensió de Marx hauria estat superada en una praxeologia racional i concreta, crítica i antiideològica, de la qual estigué, d'altra banda, tan a prop, amb la seva accentuació del principi de la pràctica. En tot cas, la mort concloué l'imposant martiri dels cos destrossat de Gramsci abans que la seva intel·ligència pogués fer cap més pas enllà en aquesta direcció. Un dels seus darrers quaderns —potser l'últim, el XVIII (Formia 1934 o 1935, IMS 47-49)— conté una nota llarga que ens el mostra esforçant-se encara per a aconseguir una solució de compromís entre la crítica marxiana de les ideologies i la convicció gramsciana segons la qual la ideologia és l'única instància medidora entre la força social i l'acció. Val la pena de recordar extensament aquesta nota. Sota el títol de *Concepte d'ideologia* i després d'una al·lusió implícita a Destutt de Tracy, Gramsci comença per reconèixer-se a si mateix que els clàssics del marxisme (de la “filosofia de la pràctica”) són sobretot, com a filòsofs, crítics de la ideologia: “La “ideologia” ha estat un aspecte del “sensisme”, és a dir, del materialisme francès del segle XVIII (...). Cal examinar històricament —perquè lògicament és un procés fàcil de copsar i comprendre— com el concepte d'ideologia ha passat de significar “ciència de les idees”, “anàlisi de l'origen de les idees”, a significar un determinat “sistema d'idees” (...). El mateix significat que ha pres el terme “ideologia” en la filosofia de la pràctica conté implícitament [“implícitament” és il·lusió de Gramsci] un judici de desvalor (...).” Però, després d'aquest reconeixement Gramsci cerca un compromís que li permeti de salvar el concepte d'ideologia. El resultat no és gens brillant: és una inconsistent distinció entre ideologies respectables i no respectables, diguem-ne, que, juntament amb una interessant formulació d'un tema d'Adorno (8), el de la “ideologia de segon grau”, enclou el principi inevitablement acrític de considerar respectables les ideologies precisament més pures, les que constitueixen el pla supraestructural més profund de l'alienació, o sia, les ideologies “orgàniques”, “necessàries”, implícites o “inconscients”. Gramsci diu el següent: “Em sembla que un element d'error en la consideració del valor de les ideologies és degut al fet (no gens casual, d'altra banda) que es dona el nom d'ideologia tant a la supraestructura necessària d'una determinada estructura com a les elucubracions arbitràries de determinats individus. El sentit pejoratiu del mot ha esdevingut extensiu i això ha modificat i desnaturalitzat l'anàlisi teòrica del concepte d'ideologia (...). Per tant, cal distingir entre ideologies històricament orgàniques, que són necessàries per a una determinada estructura, i ideologies arbitràries (...).” (Diguem, entre parèntesis, que és notable com l'intent de salvació de la ideologia, intent d'inspiració idealista-culturalista, desemboca en un mecanicisme: Marx, segons això, no ha afirmat mai que una base determini unívocament (“necessàriament”) una ideologia, sinó més aviat una família o classe d'ideologies: el que la base fa és limitar les ideologies possibles, determinar el camp de les possibilitats ideològiques de la formació de conceptes etc.)

No seria erroni però sí massa parcial de concloure un examen de la formació del marxisme de Gramsci anotant que aquest marxisme ha estat sempre problemàtic en el sentit que no ha arribat mai a situar-se fora del dilema de la crisi no resolta entre el positivisme evolucionista de la socialdemocràcia i una inconsistent escapatòria per via ideològica. Això seria injust perquè així oblidaríem per començar el gran nombre de conceptes valuosos que Gramsci ha aconseguit arrencar al fecund moviment del seu pensament entre els pols del vell dilema; seria injust també perquè suposaria ignorar el

(8) De temes d'Adorno i també del tema de l'evolució del pensament de Marx, tan enèrgicament proposat avui per Althusser. Cfr. els quaderns XXII i II (Formia, 1931-1933, IMS, especialment p. 76-79).

desenrotllament que el principi de la pràctica ha experimentat per obra de Gramsci —desenrotllament que la limitació del tema excloïa d'aquestes ratlles—; i seria injust, sobretot, perquè equivaldria també a desconèixer el valor que la presentació veraç i fonda d'un problema real. Per al marxisme contemporani, la insistència en la inspiració crítica de Marx i, per tant, la represa de la seva crítica de l'ideològic i l'eliminació d'especulació ideològica en el pensament socialista, és el programa més fecund que pot proposar-se. Es un programa de difícil realització, perquè es troba amenaçat per dos perills: ignorar el risc de la moderna ideologia "neocapitalista" del tecnicisme i del "final de les ideologies" —que és ella mateixa la ideologia del fatalisme tecnològic, molt adequada per al capitalisme monopolista—; i ésser confós amb aquesta ideologia per part de filòsofs socialistes nostàlgics dels emocionants megalits hegelians. Però aquest és el programa de l'hora actual. I el problema a què respon aquest programa es troba expressat de la manera més veraç i radical en l'obra de l'home la mort del qual enguany commemoren el trentè aniversari.

Manuel SACRISTAN.

(Traduït per F. V.)

*
**

NOTA BIBLIOGRAFICA

En espera de l'edició crítica de les obres de Gramsci, el lector pot recórrer a les següents edicions:

La casa Einaudi ha publicat la totalitat de les cartes i els quaderns de la presó en set volums (entre parèntesis indiquem l'any de la primera edició): **Lettere dal carcere** (1947), **Il materialismo storico e la filosofia de Benedetto Croce** (1948), **Gli intellettuali e l'organizzazione della cultura** (1949), **Il Risorgimento** (1949), **Note sul Machiavelli, sulla politica e sullo Stato moderno** (1949), **Letteratura e vita nazionale** (1950), **Passato e presente** (1951). La mateixa editorial ha publicat **L'Ordine Nuovo** (1954), **Scritti giovanili** (1958), **Sotto la Mole** (1960), volums que apleguen textos anteriors a l'empresonament de Gramsci.

Editori Riuniti han publicat **Alcuni temi della quistione meridionale**, que actualment ha estat inclós dins l'antologia d'Il Saggiatore.

L'editorial Il Saggiatore ha publicat una antologia de textos gramscians amb el títol **2.000 pagine di Gramsci**, a cura de Giansiro Ferrata i Niccolò Gallo, amb un pròleg del primer, en dos volums (1964).

En català ha estat publicada una selecció feta sobretot a base de textos de **Gli intellettuali e l'organizzazione della cultura** i **Letteratura e vita nazionale**, amb el títol **Cultura i literatura**, traducció i pròleg de J. Solé-Tura, Barcelona, Edicions 62, 1966, 304 pàgs.

D. F.

D'ON PROCEDEIXEN ELS OFFICIALS DE CARRERA

En el número 1 de la revista "Anales de Sociologia" (juny 1966) es va publicar un article de Julio Busquets Bragulat, amb el títol *Origen del militar de carrera en España*. La documentació d'aquest article, que forma part de la tesi doctoral de l'autor, ha estat proporcionada pel Ministeri de l'Exèrcit. L'indubtable interès del tema i la importància de les dades que es treballen mostren l'oportunitat de ressenyar-ne alguns dels aspectes més notables.

En primer lloc, l'autor es proposa d'analitzar la continuïtat en el nombre de les vocacions militars a Espanya. Les xifres absolutes no indiquen disminució notable d'aquestes, sinó solament un descens progressiu a partir de 1963, que marcaria una crisi si aquesta tendència es continués en anys successius. Però malgrat aquesta aparent continuïtat, l'anàlisi de la procedència dels militars de carrera mostra que hi ha hagut canvis molt importants. Des que els càrrecs en l'exèrcit deixaren d'ésser privilegi de la noblesa, arran de les Corts de Cadis, es va anar creant un estament militar burgès, cada cop menys burgès i més militar, integrat per famílies en què els fills seguien la professió dels pares. Entre els anys 50 i 60 aquesta tradició es va estroncar. Les escasses compensacions econòmiques van fer que un elevat percentatge d'oficials preferissin de pagar als seus fills una carrera civil en comptes d'una de militar. En una enquesta que es va fer recentment a Madrid, de 120 comandants interrogats, només dos tenien un fill a l'Acadèmia Militar mentre que més de 70 fills seguien estudis universitaris. Per contra, un elevat percentatge dels alumnes de les Acadèmies procedeixen actualment de famílies de sotsoficials, que no poden pagar als seus fills una carrera civil i en canvi els hi proporcionen, a través de l'exèrcit, una forma d'elevat el seu nivell social sense abandonar la professió: de cada 100 alumnes a les Acadèmies Militars, 56,6

són fills de militars, però d'aquests, 55,8 % són fills de sotsoficials o d'oficials procedents de tropa. De les dades citades per l'autor es desprèn també que ingressen més fàcilment els fills de famílies amb una certa tradició dins l'exèrcit, i, entre els fills de militar, tenen preferència els del propi exèrcit i classe. Per altra banda, el 70,6 % dels fills de militar ingressats, és a dir la majoria, procedeixen de famílies de l'exèrcit de terra.

Quant a l'origen provincial dels oficials, l'autor estableix un índex de les vocacions militars, que té en compte el nombre de vocacions que apareixen a cada província en proporció amb la seva població. Amb aquests índexs ha confeccionat un gràfic en el qual es llegeix que el màxim d'aficions militars es troba en aquelles províncies on hi ha les Acadèmies Militars (Segòvia, Múrcia-Alacant, Saragossa, Burgos, Valladolid, Toledo i Pontevedra), Madrid, per la gran quantitat de militars i funcionaris que viuen a la capital, i les províncies-caps de Departament Marítim. L'afluència de vocacions militars a les Illes Balears es deu a diverses causes: la manca de centres d'estudi universitari superior a les Illes i també la regionalització de l'exèrcit, ja que la major part d'oficials destinats a les Balears son nadius i inclús dins la caserna usen constantment el seu idioma. Els mínims es troben al País Basc i Catalunya.

A continuació l'autor passa a analitzar l'edat d'ingrés a la vida militar, i posa en relleu la gran importància d'aquest factor, ja que a causa del rigorós ordre d'antiguitat dels ascensos i a la jubilació forçosa en una edat fixa només pot tenir un avenir brillant l'oficial que ingressi molt jove a l'Acadèmia. Entre els anys 1958 i 1962 ha pujat de forma ininterrompuda l'edat mitja d'ingrés, arribant en aquest últim any a 20,39 anys, la qual cosa representa que

aquests cadets seran tinents als 25 anys per terme mig, edat ja massa elevada per a fer una carrera brillant. La conseqüència d'això serà, naturalment, un profund descontentament militar en anys futurs.

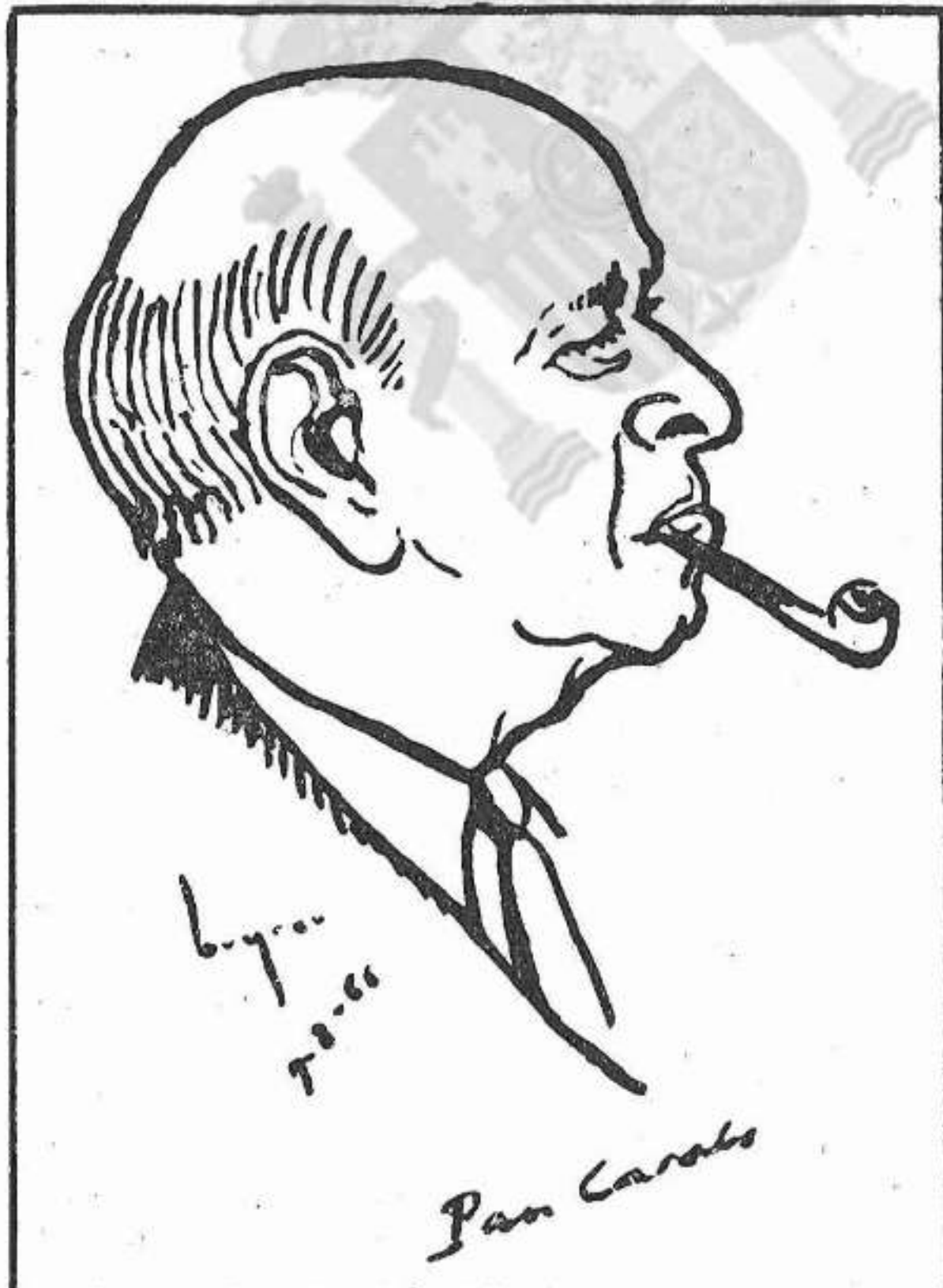
De l'estudi dels factors abans assenyalats, l'autor en dedueix dos problemes fonamentals. El primer és l'autoreclutament: una elevada proporció d'oficials són fills de militars, índex clar de l'aïllament que existeix entre la societat militar i la civil, amb la particularitat que la majoria són fills de sotsoficials. En opinió de l'autor, aquesta afuència massiva de fills de sotsoficials, en la mesura que les classes mitges-baixes són el punt de suport d'un règim feixista, contribueix de manera determinant al recolzament de l'exèrcit al règim actual. Però aquests fills de sotsoficials es troben en una situació incòmoda: la falta de patrimoni familiar els impedeix alternar econòmicament amb la nova classe intel·lectual a la qual passen a formar part, mentre que la seva situació cultural i social d'homes de carrera els fa impossible congeniar amb la classe a la qual pertanyen econòmicament. Segons l'autor aquesta situació incòmoda és un fenomen que podria donar peu a "un feixisme més o menys evolucionat, més o menys nasserista". Per altra banda, cal assenyalar també que l'autoreclutament no és actualment un fenomen exclusiu de les

forces armades espanyoles, sinó comú a tots els països occidentals.

El segon d'aquests problemes és el que l'autor anomena "crisi bèl·lica", entenent per això el creixent desprestigi social de la professió militar, i la disminució de vocacions que això comporta. Aquesta crisi, general a nivell europeu, a Espanya es nota ja a Catalunya i el País Basc, que com ja s'ha assenyalat presenten una manca quasi total de vocacions militars. Aquesta "crisi bèl·lica" s'ha observat progressivament a Espanya en els tres exèrcits i progressivament durant els tres últims anys, amb gran contrast amb l'extraordinari increment que durant aquests anys ha experimentat la població universitària espanyola. En considerar la disminució de les vocacions militars cal tenir en compte, també, el seu descens qualitatiu, donat que la majoria dels que ingressen —fills de sotsoficials— no ho fan per autèntica vocació militar, sinó pel desig de pujar un graó fàcil en l'escala social.

L'article acaba amb unes previsions de la situació de l'exèrcit en l'any 1980. Aleshores, tots els militars procedents de la guerra o anteriors a ella estaran retirats, i el nombre d'oficials de l'Escala Activa de les Forces Armades serà sensiblement inferior al d'ara.

D. F.

Pau Casals 1966.

EL "TROFEU DE LA LLIBERTAT" A PAU CASALS

"...per haver perfectament posat en harmonia la seva activitat en favor de la llibertat amb la riquesa artística de la seva música...", l'organització "Freedom House" ha concedit el "Trofeu de la Llibertat" 1968 a Pau Casals.

Maria Carrasco

LES GUERRES CAMPEROLES A CATALUNYA (1455-1486)

II

Des del 1455, Catalunya vivia, objectivament, una crisi revolucionària que era manifestació de la crisi del règim feudal. El moviment popular, revolucionari-democràtic, iniciat l'any 1455 pot dividir-se en quatre etapes principals.

PRIMERA ETAPA: 1455 A DESEMBRE DEL 1460.

En aquesta etapa el partit popular, la Busca, va aconseguir la seva participació en l'administració municipal i va desplaçar del Municipi de Barcelona el patriciat barceloní (gran burgesia urbana), els bigaires, els interessos econòmics dels quals s'havien entroncat amb els interessos econòmics de la noblesa i de l'alt clergat.

Per l'ampli portal del Municipi barceloní entraren les classes mitja i petit burgesa, o sigui, entraren els comerciants, artesans i menestrals *rics*.

Els Municipis populars urbans enviaren llurs representants a les Corts, junt amb un grup d'uns 20 Municipis semiagraris.

Els camperols de remença arrencaren a Alfons V la llibertat personal *provisional* a canvi d'un donatiu de 100.000 Florins. Els camperols de remença *rics* i *acomodats*, utilitzant els Sindicats de Remença, començaren a recaptar els 100.000 Florins. Ells disposaven de diners i podien fer-ho. Però la masa fonamental dels camperols de remença, empobrida i famolenca, no podia ni somniar en pagar el seu rescat i es negà àdhuc a pagar els censos de la terra, es a dir, es negà a pagar la renda. Les masses camperoles menesteroses es declararen en rebel·lia. Jaume Vicens Vives en la seva obra "Els Trastamars" diu que "...entre 1456 a 1460 es forja una consciència subversiva en els medis pagesos, no de simple protesta, en allaus circumstancials, sinó permanentment revolucionària, disposats a

jugar-se el tot pel tot per tal de veure reconeguts llurs drets... Endemés (els camperols) han començat a organitzar-se militarment. Les accions empreses vers el 1455 —i que han estat assenyalades per S. Sobrequés— a la comarca ampurdanesa (Sant Pere Pescador, Pelacals, Les Olives, Vilamalla, etc.) corresponen a una fase interessant de transició vers la revolta armada. Emparats pel sistema dels "sacramentals", escamots semimilitars creats per les autoritats reials per a perseguir bandolers i malefactors, els pagesos es llançaren a la palestra proclamant que destruirien els estaments noble i eclesiàstic... Vers el 1460 la situació al camp català es converteix en francament perillosa perquè ningú no hi mana, perquè ningú no té autoritat..."

Els camperols de remença necessitats es trobaven en franca rebel·lia, adquiriren la llibertat personal i, pràcticament eren els únics propietaris de la terra. Aires revolucionaris de llibertat i de democràcia corrien pels camps i viles de Catalunya.

El que caracteritza aquesta primera etapa del moviment popular revolucionari-democràtic, és que es desenrotllava *pacíficament*. Els camperols armats mantenien a ratlla els senyors.

SEGONA ETAPA: DESEMBRE DEL 1460 A LA CONCORDIA DE VILAFRANCA, JUNY DEL 1461.

Joan II intentava aprofitar-se del moviment revolucionari per a portar l'aigua al molí del seu *complet* absolutisme, al molí de la seva *completa* autocràcia.

Però la tendència al *complet* absolutisme del rei no comptava a Catalunya com tampoc a la resta de la Confederació Catalano-aragonesa, amb cap suport de masses. A Catalunya solament era recolzada per un grapat de grans magnats tals com Bernat

i Galceran de Requesens, els quals havien amassat llurs immenses riqueses amb la guerra i la pirateria, a l'abric de la monarquia dels Trastàmars aragonesos, els interessos econòmics i polítics dels quals concordaven amb els del rei. Aquest grup de magnats havia traït els interessos nacionals de Catalunya.

Heus aquí perquè, Joan II d'Aragó, tan aimant del *complet* absolutisme, sentint que no trepitjava terreny ferm, no es decidia en una situació revolucionària, a trencar amb la *política pactista* i imposar la monarquia completament absoluta. I optà per convocar a Corts als catalans.

Joan II va convocar les Corts a Barcelona, i, després de demorar-les varies vegades, fixà la ciutat de Lleida com a seu per a celebrar-les.

En la seva obra "Joan II d'Aragó", Vicens Vives diu que "...la causa d'aital decisió (reunió de les Corts) radicava en les complexitats de la política mediterrània...". Joan II per a enfrontar-se amb la situació internacional, extremadament delicada per a ell, necessitava per damunt de tot acabar amb la situació revolucionària creada a Catalunya i, endemés, necessitava que les Corts li concedissin diners.

"La conjuntura —prosegueix Vicens Vives— era poc propícia per a que aquella Assembla celebrés en pau les seves sessions. Les distintes classes socials anaven a presentar davant la monarquia llurs reivindicacions en els espinosos problemes dels remences, de la reforma democràtica de l'Ajutament de Barcelona i de la Diputació del General, de la devaluació de la moneda, de la política reial en quant als delmes eclesiàstics, etc. L'assumpte de la primogenitura del príncep de Viana quedava relegat molt a segon terme en aquestes apassionades pugnes."

Del conjunt de problemes que anaven a posar-se sobre la taula a les Corts de Lleida, n'hi havien dos essencialíssims i fonamentals: La democratització del Municipi de Barcelona i de la Diputació del General (Generalitat) i la Reforma agrària, o sigui, la solució del problema dels remences.

La democratització del Municipi de Barcelona entranyava en si, entre altres coses, la liquidació del sistema d'infeudament dels Municipis i de llur sistema tributari. I la democratització de la Diputació del General era de capitalíssima importància i significació: Les classes mitjes i la petita burgesia exigirien el desplaçament de la gran burgesia urbana (de la Biga) de la Diputació del General, com anteriorment havien exigit el seu desplaçament del Municipi de Barcelona. En una paraula, la Busca reclamaria

el poder polític de Catalunya per a les classes mitjes i la petita burgesia. Vicens Vives, en la seva obra, "Els Trastàmars", escriu: "Ja que havia resultat políticament estèril el canvi de règim de la ciutat de Barcelona, puix que la Biga resistia des de la Generalitat de Catalunya, perquè no procurar que la Busca ocupés les places de comandament en l'organisme superior del Principat? Els Diputats del General temien aquell cop i es defensaven davant Alfons el Magnànim." No hi pot haver dubte que la lògica de les coses havia portat la Busca, ja llavors, a una tal conclusió, i que en el Desembre del 1460 els seus diputats anaren a les Corts de Lleida disposats a lliurar la batalla decisiva contra la Biga. Anaven disposats a obtenir de Joan II el poder polític com a únic mitjà de salvar Catalunya de la catàstrofe econòmica que l'amenaçava. Això era ingenu, però demostra fins a quin punt també les classes mitjes i la petita burgesia estaven influenciades per la doctrina pactista de Lull, Eiximenis i Gualbes.

Es curiós que, àdhuc, els camperols reclamaven una representació a la Institució estatal més alta de Catalunya, a la Generalitat. En l'obra anteriorment mencionada, Vicens Vives diu que "La Diputació del General de Catalunya, llar de l'oligarquia aristocràtica del país, es va entremetre en l'assumpte (es refereix a l'assumpte de les remences) amb les més dolentes disposicions d'ànim. Els remences li inegaren tot dret a fer-ho mentre els pagesos, que eren més nombrosos que les altres classes socials juntes, no tinguessin un o més Diputats que els representessin" (subratllat per mi, M.C.).

Davant del problema dels remences s'entreveien dues solucions. La que havien donat els propis camperols revolucionaris: llibertat sense rescat i terra sense censos, o la que proposaven Joan II i els seus partidaris: llibertat amb rescat i la transformació dels remences en camperols "cesatari perpetuo", és a dir, que rebessin la terra amb censos per tota la vida.

Solament els buscaires radicals eren partidaris de la Reforma agrària preconitzada pels camperols necessitats, revolucionaris.

La Biga havia format una Aliança amb algunas dels elements moderats de la Busca per a treure els buscaires radicals del Municipi de Barcelona i defensar les seves posicions polítiques a la Generalitat. Amb això manifestava clarament la seva rotunda oposició a la democratització dels organismes municipals i estatals de Catalunya. La Biga estava en contra de tota Reforma agrària i defensava la gran propietat feudal i l'autoritat senyorívola al camp.

La seva política comptava amb la simpa-

tia de barons i dels alts dignataris de l'Es-glésia.

En quant a Joan II, aquest seguia mantenint una política filoliberal, però no desitjava de cap de les maneres una veritable democratització dels Municipis i menys encara de les Institucions estatals de Catalunya, car això topava amb els seus propis interessos i amb la seva tendència al complet absolutisme.

Joan II continuà a les Corts de Lleida entre l'espasa i la paret: Havia de decidir-se, o bé a favor de la Biga i dels seus aliats o bé a favor de l'ala radical de la Busca i dels camperols revolucionaris, puix que l'ala moderada de la Busca que prestava suport al rei a les Corts de Lleida era una petita minoria i els punts de vista del rei no podien triomfar.

De la decisió de Joan II depenia la victòria, a les Corts, de les forces revolucionàries o de les forces contrarrevolucionàries a Catalunya en aquell memorable Desembre de l'any 1460.

No obstant, Joan II no es trobà en un carreró sense sortida i es decidí a jugar-se el tot pel tot, *trencant amb la política pactista* i intentant imposar a tots els catalans la seva voluntat i, junt amb ella, la monarquia *completament* absoluta.

El dia 2 de Desembre del 1460 detingué al príncep D. Carles de Viana, fill seu, i figura popular a la Confederació catalano-aragonesa pel seu respecte als principis polítics de la Confederació i a les llibertats nacionals. Les Corts que acabaven de reunir-se, protestaren irades, i Joan II donà el segon pas, ajornar les Corts.

El dia 5 de Desembre del 1460, abans d'ésser dissoltes, les Corts de Lleida prengueren un acord profundament extraordinari, *confiaren als Diputats del General de Catalunya, aconsellats per les persones que designessin i amb la intervenció de la ciutat de Barcelona (és a dir, amb la participació del Municipi buscaire radical)* que prenguessin les mesures oportunes per a buscar remei a la situació política. (De l'obra de Vicens Vives "*Joan II d'Arago*") (1.)

El dia 8 de Desembre quedà format al Palau de la Generalitat "*un Consell de 27 persones conegut sota el nom de Consell representant lo Principat de Catalunya*". (De la mateixa obra.)

Fet històric notable que havia passat desapercebut als historiadors.

Davant el perill de perdre llurs institucions autonòmiques nacionals i llurs llibertats els catalans s'uniren. S'uniren les forces

revolucionàries i les forces contrarrevolucionàries. S'uniren la Busca i la Biga.

Per a que no quedés dubte de les seves intencions, Joan II, el dia 3 de Gener del 1461, envià un memorial a la Generalitat afirmant el seu *complet* absolutisme. En el mencionat memorial es deia: "*L'esmentada majestat no està obligada a donar raó dels seus actes, sinó tan sols a Déu, com a rei i príncep que en aquest món no té cap més superior.*" (De l'obra anteriorment citada. Subratllat per mi, M.C.)

El poble català s'alçà com un sol home en armes, mentre que Joan II no pogué organitzar a Aragó ni en la resta de la Confederació un exèrcit seriós *per a junyir per la força el jou de l'opressió nacional als catalans*, i no pogué fer-ho perquè totes les simpaties de la Confederació estaven al costat de Catalunya.

El problema nacional vingué a sumar-se al problema del Poder a Catalunya i al problema camperol, col·locant-se de cop i volta, al primer pla.

El dia 25 de Febrer del 1461, Joan II es veié obligat a capitular, i el dia 21 de Juny signà la Concòrdia de Vilafranca.

Des del Desembre del 1460 fins a la signatura de la Concòrdia de Vilafranca, el moviment popular, revolucionari-democràtic, prengué a l'ensem un caràcter de *moviment nacional* en el què les masses populars revolucionàries armades foren les forces motrius amb què la Generalitat i el Consell combatiren Joan II i obtingueren la victòria.

TERCERA ETAPA: DES DE JUNY DEL 1461 A OCTUBRE DEL 1472.

Amb les condicions que establia la Concòrdia de Vilafranca al rei, estigueren d'acord la Diputació del General, i el Consell, i els nobles, i els eclesiàstics, i la gran burgesia urbana, i les classes mitjanes, i la petita burgesia.

"Les condicions que el Principat desitjava veure reconegudes en les futures relacions amb el rei... la part essencial es referia a la reorganització de la vida jurídica, legislativa i governamental del país... s'exigia que es confiés a Carles de Viana la lloctinència perpètua en el Principat i es prohibís al monarca l'entrada a Catalunya sense el consentiment dels seus organismes representatius... Resumint l'estat jurídic creat per la capitulació de Vilafranca s'observa que es distribuïren els poders polítics de la manera següent: Cos legislatiu; les Corts, davant les quals havia de respondre dels seus actes l'estrany organisme, el Consell, sorgit arran de la comissió del 5 de Desembre del 1461. Aquest mateix organisme

(1) Solament aquest il·lustre historiador parla d'aquest fet històric i per primera vegada en l'esmentada obra.

era considerat com una Superdiputació... El primogènit lloctinent, veritable cap del Poder Executiu i responsable davant del Govern de la Diputació, però sense el dret de convocar les Corts ni d'anomenar oficials i funcionaris públics, dret que es reservava el monarca... El rei revestit de la reial potestat, però sense cap eficàcia per intervenir en la vida del país..." (De l'obra "Joan II d'Aragó" de Vicens Vives.)

De tot això es desprén que el Consell representant el Principat de Catalunya s'havia convertit, en el transcurs del moviment nacional, revolucionari-democràtic, en un òrgan del Poder estatal de Catalunya, al qual en la Concòrdia de Vilafranca hom donava carta de legalitat.

Utilitzant el suport del poble revolucionari, els comerciants, artisans i menestrals rics passaren a formar part del Govern de Catalunya. Es clar que no com ells havien somniat, desplaçant la Biga. Però de totes maneres, encara que parcial, era un èxit per a la Busca.

Des d'aquest moment els buscaires radicals avantposaren llurs interessos de classe a les reivindicacions generals del poble revolucionari. I ni la Generalitat ni el Consell no intentaren portar a cap una autèntica democratització dels Municipis ni de la Generalitat. No liquidaren l'infeudació dels Municipis ni llur sistema tributari ni el sistema d'elecció dels Diputats del General, etc.

Una autèntica democratització, entre altres coses hauria alleujat l'insuportable fardell d'impostos i tributs que com una pesada llosa queia sobre les espatlles dels comerciants, menestrals i artisans pobres. Ni el Consell ni la Generalitat no intentaren realitzar una Reforma agrària, democràtica, que acabés amb la misèria del camp. Un impost progresiu sobre la renda i una Reforma agrària, democràtica, haurien contribuït a sanejar l'erari públic de Catalunya i haurien impulsat el desenrotllament de la indústria, del comerç i de l'agricultura, salvant Catalunya de la catàstrofe econòmica.

La Generalitat i el Consell no compliren amb llur missió històrica. Al contrari, s'esforçaren per mantenir en el fonamental, el vell ordre feudal.

Les forces motrius del moviment nacional, revolucionari-democràtic havien arrencat la victòria sobre la monarquia estrangera i les forces dirigents del moviment s'apoderaren dels fruits de la victòria.

Per aquestes raons, les masses de la població pobre de les ciutats, viles i del camp es veieren defraudades per la política de la Generalitat i del Consell immediatament després de la signatura de la Con-

còrdia de Vilafranca.. I com a conseqüència, continuà el disgust i el malestar entre la població pobre urbana, la qual no veié cap millora en la seva vida. Continuà també la rebel·lia dels camperols necessitats els quals continuaren a negar-se a pagar als senyors ni un cèntim ni pel rescat ni per la terra. I els senyors passaren a exigir, violentament, el pagament de llurs suposats drets.

Joan II per una part, i la Generalitat i el Consell per una altra, mentre visqué Carles de Viana, intentaren convèncer els camperols rebels a que acceptessin la Reforma agrària proposada per ells que com sabem consistia en pagar el rescat, i la transformació dels camperols en *cesatari perpetuo*, és a dir, la Reforma agrària proposada per Martí l'Humà el 1402, la qual fou adoptada per Joan II, i en aquesta etapa del moviment popular revolucionari-democràtic, fou adoptada també per la Generalitat i el Consell.

A l'ensem, aconsellaven als senyors de no utilitzar la violència contra els camperols, sinó la persuasió. I cada una de les parts, Joan II i la Generalitat, prometia als remences rebels ésser l'ideal realitzador de la dita reform.

Després de la mort de Carles de Viana (23 de setembre del 1461) la lloctinent regent, Joana Enriquez, muller de Joan II, al qual va reemplaçar, amb el beneplàcit dels senyors catalans, començà una repressió feroç contra els camperols rebels. I els camperols rebels contestaren a la violència amb la força, aixecant-se en armes *en el mes de febrer del 1462*. Per a fer escarment, el 28 de Març fou penjat el camperol Joan Foixa, segurament un dels heroics caps anònims del moviment revolucionari-democràtic dels remences, del qual es pot ben dir, repetint les paraules d'Engels dedicades a Tomas Munzer, que *fou un cap gloriós de la insurrecció dels camperols catalans, un demòcrata autèntic, el qual combaté no per quimeres, sinó per necessitats ben reals dels camperols*.

Però la insurrecció camperola continuà prenent caràcter d'una veritable guerra dels camperols contra els senyors, contra els mals usos, per la llibertat personal sense rescat, per la terra sense censos. També a Catalunya la guerra camperola prengué una forma ideològica religiosa. "Deu estava al costat dels pobres, en contra dels rics" i sota la bandera de "Sant Carles de Catalunya" (el difunt príncep Carles de Viana proclamat sant pel poble revolucionari) els camperols anaven al combat, però sota el plec de llur bandera hi havia interessos materials de classe ben positius: contra els mals usos! per la llibertat personal i sense rescat! per la terra sense censos!

La guerra camperola dels remences era

una de les manifestacions més agudes de la lluita de classes d'aquells anys a Catalunya.

Els camperols rics lluitaven solament per la llibertat personal i no els importava pagar ni el rescat ni els censos de la terra. El camperol Verntallat degué ésser llur cap i en el 1462 intentà de jugar el paper d'intermediari entre els camperols revolucionaris i la monarquia per tal de posar fi a la contesa per mitjà d'un compromís, però no ho aconseguí. Els camperols necessitats continuaren valentament la seva lluita per a llurs reivindicacions vitals.

Les classe dominants de Catalunya, davant la guerra camperola i davant la radicalització de les masses populars urbanes es dividiren en joanistes moderats i joanistes radicals.

Eren joanistes moderats alguns bigaires i buscaires, part de la noblesa i de l'alt clero. També una part dels camperols rics s'inclinà pels moderats.

Els joanistes moderats encapçalats pel propi Joan II, es manifestaven contra la Concòrdia de Vilafranca: aquesta era llur consigna de lluita contra els joanistes radicals. Però, en el fons, del que es tractava era; a qui corresponia aixafar la guerra camperola, al rei o a la Generalitat? Segons es desprenia de la Concòrdia de Vilafranca, el dret d'aixafar la guerra camperola corresponia a la Generalitat. Ara bé, es trobava la Generalitat en condicions de poder aixafar la guerra camperola si o no? Els joanistes moderats consideraven que la Generalitat no es trobava en condicions per a poder aixafar-la. Per això es manifestaven en contra de la Concòrdia de Vilafranca, l'anul·lació de la qual devia deixar les mans lliures al rei per a aixafar-la i els primers passos de la qual en aquella direcció els havia donat la lloctinent regent.

Eren joanistes radicals una part dels bigaires, de la noblesa, de l'alt clero (entre els quals es trobaven el bisbe de Vich i l'abat de Montserrat, Antoni Pere Ferrer) i els buscaires radicals. Endemés, una part dels camperols rics s'havien inclinat per la Generalitat, o sigui, pels joanistes radicals.

Els joanistes radicals eren acèrrims defensors de la Concòrdia de Vilafranca. Però, a l'ensens, els joanistes radicals estaven dividits en dues fraccions: la fracció dretista i la fracció esquerrana.

La fracció dretista dels joanistes radicals defensava la Concòrdia de Vilafranca perquè en ella estaven plasmades les reivindicacions per les quals havia lluitat, durant vint anys, la burgesia urbana (la Biga). Aquesta fracció dretista entenia que a la Generalitat li corresponia, devia i podia aixafar la guerra camperola.

La fracció esquerrana dels joanistes radicals defensava la Concòrdia de Vilafranca perquè ella reconeixia la seva conquesta revolucionària, aconseguida en l'etapa anterior: la participació de les classes mitja i petit burgesa, a través del Consell de Catalunya, en la governació del país. En la qüestió de principi, si la conservació de l'ordre interior a Catalunya corresponia al rei o a la Generalitat, la fracció esquerrana dels joanistes radicals considerava que corresponia a la Generalitat i no al rei. Ara bé, s'ha de subratllar amb força que la fracció esquerrana estava en contra de que fos utilitzada la violència contra els camperols ni pel rei ni per la Generalitat.

Entre la fracció dretista i la fracció esquerrana dels joanistes radicals existien profundes discrepàncies, sobretot en la forma de tractar els camperols.

Nogensmenys, hi havia quelcom de comú que unia entre elles les dues fraccions dels joanistes radicals: I això era llur amor a Catalunya, llur voluntat de lluita per defensar la sobirania de la Nació Catalana, les seves Institucions autonòmiques i les seves llibertats.

Els joanistes radicals comprenien molt bé que no estava en perill solament la Concòrdia de Vilafranca, sinó la pròpia existència de Catalunya com a nació sobirana. Comprenien bé que cedir davant Joan II i davant els joanistes moderats en qüestions de principi, tals com les contingudes en el compromís de Casp i jurades després a les Corts Catalanes per la dinastia estrangera dels Trastàmars, significava deixar-se junyir mansament i poc a poc el jou de l'opressió nacional.

La traidora entesa de Joan II amb Lluís XI de França aprofundí extremadament els antagonismes entre els joanistes moderats i els joanistes radicals, conduint-los a una lluita armada.

El 5 de març del 1462, començà a organitzar-se l'exèrcit de Catalunya. I el dia 11 sortien de Barcelona cap a Girona la lloctinent regent, amb el seu fill el príncep Ferran, per posar-se sota la protecció de l'exèrcit que Lluís XI tenia a la frontera de Catalunya.

El dia 11 d'abril, fou descoberta a Barcelona una conjuració dels que conspiraven contra la Concòrdia de Vilafranca i immediatament foren condemnats a mort els caps més destacats de la Busca moderada: Francesc Pallarés, Pere Destorrents i Bernat Torró.

El 9 de maig sortiren les tropes catalanes de Barcelona en direcció de Girona.

El 5 de juny Joan II, violant la Concòrdia de Vilafranca, entrà a Catalunya i s'apoderà de la ciutat de Balaguer.

La guerra civil conmençada amb la guerra camperola es va generalitzar, llançant a la palestra totes les classes i grups socials de Catalunya. Com diu Vicens Vives, *“la guerra s'estengué com una taca d'oli mobilitzant a grans i petits”*. I en la que cada classe i grup social lluitava per aconseguir els seus propis objectius de classe.

A la vegada, per part dels joanistes radicals i de les masses populars urbanes i camperoles, *la guerra civil prengué un caràcter de guerra Nacional, les forces dirigents de la qual foren els joanistes radicals, encapçalats per la Generalitat. I les forces motrius, com en l'etapa anterior, foren les masses revolucionàries. Precisament, les masses populars urbanes i les masses camperoles amb llurs reivindicacions donaven a la guerra Nacional el caràcter revolucionari democràtic que tenia.*

El 9 de juliol Joan II fou declarat enemic públic de Catalunya i destronat. *Els joanistes radicals havien deixat d'ésser-ho, convertint-se en antijoanistes de dretes i d'esquerres.*

El 23 de juliol, les tropes invasores de Lluís XI penetraren a Girona. En aquest mateix dia, Joan II vencé l'exèrcit català a Rubinet. En aquests combats caigueren heròicament *molts barcelonins*, entre ells *Francesc Setanti*, i foren fets presoners i executats en el mes de Març del 1463, *Lluç i Guillen de Cardona, Roger d'Erill i Jofre de Castro*. Honor i gloria als herois caiguts!

No obstant, ni la derrota de Rubinet ni la unió de l'exèrcit de Joan II amb el de Lluís XI a Montcada, el 12 de setembre del 1462 no lograren aixafar la voluntat de lluita, l'esperit patriòtic i democràtic del poble català i la seva heròica i dura lluita durà deu llargs anys.

Catalunya capitulà davant Joan II en l'any 1472. No obstant, la seva capitulació no significava que estava vençuda. Al poble català, en el 1472, se li poden aplicar les mateixes paraules dites per Dolors Ibàrruri en el 40 aniversari de la fundació del Partit Comunista d'Espanya, *“un poble que s'entrega amb lluita no és un poble vençut”*. El poble català va capitular davant Joan II, però gràcies a la seva heròica lluita *obtingué una Pau honrosa.*

En l'anomenada capitulació de Pedralbes (16 d'octubre del 1472) la ciutat de Barcelona arribà a un acord amb la monarquia: en que no hi hauria ni vencedors ni vençuts, que tots serien perdonats i ningú perseguit. El Dret Constitucional de Catalunya fou respectat. I el rei, de bona o mala gana, jurà de nou les constitucions, el 23 d'octubre del mateix any a Barcelona. Els camperols de remença quedaren lliures de pagar el rescat i els censos de la terra *per un termini prudencial*. Joan II es comprometia

a *retornar els béns a llurs propietaris*, i obtingué l'anul·lació de la Concòrdia de Vilafranca. Ja podia entrar a Catalunya sense el permís de les seves autoritats. Ja estava anul·lat el Consell representant el Principat de Catalunya i desplaçades les classes mitja i petit burgesa del Govern de Catalunya.

La guerra va coronar la ruïna econòmica de Catalunya. El dia en que va capitular la ciutat de Barcelona, tancava les seves portes la “Taula de Canvi” i en les seves caixes no quedava ni un sol florí. Van quedar sense realitzar les transformacions democràtiques que reclamaven la situació econòmica i les masses populars urbanes i camperoles. La fam i la misèria, com espectres, recorrien els camps, les vil·les i les ciutats de Catalunya.

QUARTA ETAPA: 1472 A 1486.

El dia 19 de gener del 1479 morí Joan II. El succeí en el tron catalano-aragonés-valencià-balear el seu fill Ferran, anomenat Ferran II a Catalunya i Ferran el Catòlic a tot Espanya.

Ferran II est mantingué fidel a la *doctrina pactista* i jurà de respectar les lleis i institucions de Catalunya.

Les Corts de 1480-1481 autoritzaren Ferran II a convertir-se en àrbitre de la restitució de béns.

Ferran II edità la pragmàtica corresponent al 5 de novembre del 1481, la qual consistia en una declaració sobre *“la restitució de les terres, llocs, castells, fortalises, drets, jurisdiccions, censos i dignitats eclesiàstiques i civils als que les posseïen en el 1462, abans d'iniciar-se l'època de les Torbacions (de l'obra “Els Trastàmars” de Vicens Vives, Sub. per mi)”*.

Les Corts estipularen, endemés, la forma en la qual els Municipis de Catalunya pagarien als creditors els retards i es va decretar la validesa dels “Censals Nous” de la Generalitat o sigui del paper del deute públic que havia posat en circulació l'esmentat organisme durant la guerra. Per tal de compensar els partidaris de la monarquia, les Corts van posar a disposició del rei 100.000 lliures. Es va adoptar el principi econòmic de la Busca: el proteccionisme al comerç i la indústria catalans. I una Constitució especial va establir la prohibició de la importació de teixits estrangers a Cerdanya, illa que fou reservada al comerç català.

Totes les classes i grups socials dominants de Catalunya trobaren, d'una manera o altra, en les Constitucions de les Corts dels 1480-1481 i en la pragmàtica del rei

una compensació als perjudicis soferts durant la guerra i una certa perspectiva per anar tirant.

Solament per a les masses populars de la ciutat i del camp no hi hagué res. Al contrari, tot el pes de les conseqüències de la guerra recaigué sobre llurs espatlles.

¡Com anaven a ésser pagats els endarreriments als creditors i les 100.000 lliures concedides al rei sinó per mitjà de l'onerós sistema tributari feudal que com una pesada llosa seguiria damunt dels comerciants, menestrals, artisans arruïnats i camperols pobres!

Endemés, les Corts decretaren una disposició: la constitució "Com per lo Senyor" publicada el 8 d'Octubre del 1481 per la qual quedava derogada la *Sentència Interlocutoria d'Alfons V, restituint als senyors els pleníssim ús de servituds i drets sobre els camperols de remença*. En virtut d'aquesta Constitució, els camperols devien passar a pagar, immediatament, els censos de la terra, si bé aquests no havien estat mai derogats per Alfons V, sinó pels propis camperols. En virtut d'aquesta llei els senyors podien, fent ús de llurs drets, obligar els camperols a pagar els censos i els mals usos suprimits.

I en passar els procuradors a aplicar la nova constitució es trobaren amb una violenta oposició per part dels camperols.

Ferran II cridà a la concòrdia a senyors i camperols, i va imposar a senyors i camperols la redempció pel diner, és a dir amb rescat (talls). Els senyors haurien d'acceptar l'anul·lació de la servitud rebent una indemnització pagada pels camperols i aquests haurien de claudicar i pagar el rescat.

Però els camperols no van claudicar sense lluita. Els camperols, encapçalats per Joan Sala aixecaren de nou la bandera de la insurrecció camperola contra els senyors: Per l'alliberament sense rescat! Per la terra sense censos!

Heus aquí, com ens descriu Vicens Vives la segona insurrecció camperola que fou epíleg de la primera: "...Una host reial fou desfeta a Mieres el 22 de setembre del 1484. Aquesta acció inicià la guerra remença. Sala conduí les seves forces vers l'Ampurdà amenaçant Girona i després marxà sobre la mateixa Barcelona. El seguiren els pagesos de la Garrotxa, de les Guillerries i del Montseny, un miler d'homes mal armats i capitanejats, però enardits per les consignes de terra i llibertat. Aquests escamots de la revolució social aconseguiren per un moment imposar-se a les autoritats: el 4 de gener del 1485 Sala derrotava Montornés... el 3 de febrer prenia per assalt la vila de

Granollers. Des d'allí recorregué el Vallés, ataca la Maresma i la conca del Baix Llobregat. Semblava l'amo de la situació; endemés, confiava en l'aixecament del poble menut de Barcelona..." (De l'Obra "Els Trastàmars".)

Allò que Sala degué esperar en realitat, és que els Consellers barcelonins (comerciants, artisans i menestrals rics) aixequessin el poble de Barcelona i s'unissin a la lluita camperola.

Però les classes mitja i petit burgesa, una vegada més, avantposaren llurs interessos de classe als interessos generals de les masses populars.

I el que decidiren els Consellers de Barcelona fou formar un exèrcit, amb el qual, el compte de Cardona assestà un cop fort als remences el 24 de Març del 1485. En el camp de combat caigueren heròicament centenars de camperols i molts foren fets presoners, entre ells, el propi Joan Sala, el qual fou executat tot seguit a Barcelona.

Joan Sala fou digne de Joan Foixa, dos autèntics i heròics demòcrates el record dels quals perdurarà sempre en l'ànima del poble català.

Nogensmenys, la insurrecció camperola continuà. Però, la Sentència arbitral, anomenada de Guadalupe, dictada per Ferran el Catòlic, el 21 d'abril del 1486, degué dividir els camperols en dos bàndols: els camperols rics l'acceptaren i els camperols pobres foren obligats a acceptar-la. Vicens Vives en la seva obra "Els Trastàmars" diu així: "*La Sentència posava fi a la guerra social declarant el càstig dels revolucionaris radicals.*"

La Sentència de Guadalupe va anul·lar la servitud i els mals usos mitjançant un rescat i va transformar els serfs de remença en camperols emfitèutics o sigui els camperols foren convertits en *cesatari perpetuo* tal com ho havia previst Martí l'Humà l'any 1402.

Els camperols degueren pagar 56.000 lliures a l'erari reial i 6.000 d'indemnització als senyors.

L'abolició de la servitud es portà a cap, però, els senyors continuaren essent els propietaris de la terra.

Fou aquesta una reforma camperola realitzada a benefici de la monarquia i dels senyors, que condemnava els camperols a vegetar en la misèria.

Així acabà el moviment antifeudal, popular, revolucionari-democràtic, iniciat l'any 1455, el cicle del qual durà trenta llargs anys.

NOTA: La Redacció de "NH" ja ha invitat en altres ocasions, a tots els lectors que ho desitgin a pol·lemitzar des de les nostres pàgines amb articles publicats a la nostra revista. En aquest esperit publiquem una opinió crítica de la companya Núria Pla, sense que això representi cap posició de la Redacció.

COMENTARI A UN ARTICLE

En el número 10 de "Nous Horitzons" es va publicar una ressenya de Ferran Costa sobre el llibre de Gabriel Jackson *"The Spanish Republic and the Civil War"*. Acabava de llegir l'obra d'aquest historiador nordamericà i, com aquell que diu, en tenia el gust a la boca, quan vaig conèixer l'opinió de Ferran Costa. Em va semblar, en el seu conjunt, força encertada doncs Gabriel Jackson ha fet un estudi documentat i gens pesat, d'un període que, desgraciadament, masses historiadors han deformat. Com sigui que soc republicana i d'una generació que va veure arribar la República del 31 i la seva lluita per a viure, i l'autor de l'estudi es mostra clarament partidari de la República, no cal dir que el llibre em produí aquest entusiasme que Ferran Costa expressa en la seva ressenya. Amb tot i coincidir en allò fonamental, l'opinió publicada a "Nous Horitzons" em sembla poc crítica per a una revista de caràcter marxista. S'hi fan afirmacions massa rotundes sobre l'"excepcional imparcialitat" de Gabriel Jackson, sobretot després d'haver "detectat" l'anti-comunisme de l'autor en "més d'un moment". També em sembla massa definitiva aquesta afirmació: *"Avui per avui, el llibre de Jackson és, sense cap mena de discussió, el millor i més ponderat estudi de conjunt sobre els vuit anys d'història espanyola que van de l'abril esperançat de la victòria electoral i democràtica de la República, a l'abril que veié el triomf de les armes feixistes."* Afirmacions d'aquestes es fan quan s'ha llegit tot el que s'ha escrit sobre el cas. En Ferran Costa potser ho ha llegit tot. Només així podria afirmar que el llibre de Jackson és "sense cap mena de discussió, el millor". Ja això de "sense cap mena de discussió" em sembla una mica fort en aquest temps en que es pot i s'ha de discutir sempre. Jo no he llegit tot el que s'ha escrit de la República Espanyola 1931-39, però sí algunes obres, entre altres, la Història elaborada per una comissió del Partit Comunista d'Espanya presidida per Dolores Ibàrruri i, sobretot, el recull d'articles i discursos de José Diaz "TRES AÑOS DE LUCHA" del qual Gabriel Jackson no en fa cap referència ni tan sols en l'index de les obres per ell consultades.

Es cert que Jackson admira i defensa a la República Espanyola tantes vegades calumniada pels "historiadors" d'aquell període, però això no ens amaga una deformació en la presentació objectiva de l'actuació de les forces burgeses republicanes. Per això em sembla que Ferran Costa confon al lector quan afirma: *"Tracta (Jackson) de defensar la República tant dels atacs que se li fan de la dreta... com dels que reb de l'esquerra, acusant el règim republicà d'haver mancat de la necessària energia revolucionària."*

Els comunistes hem criticat —al seu temps i en el seu lloc— no sols

la manca d'energia revolucionària dels dirigents burgesos de la República que el poble unànim es donà l'any 1931, sinó que hem analitzat les conseqüències catastròfiques que aquelles febleses, vacil·lacions i ceguera, van tenir per a Espanya. S'ha demostrat que si bé la manca d'energia —no ja revolucionària sinó adhuc democràtic-burguesa—, dels dirigents republicans, no va originar l'escomesa feixista, sí la va facilitar. En aquest aspecte, llibres com el del nostre malaguanyat Hidalgo de Cisneros "CAMBIO DE RUMBO", haguessin donat a l'historiador Jackson elements i dades importantíssimes.

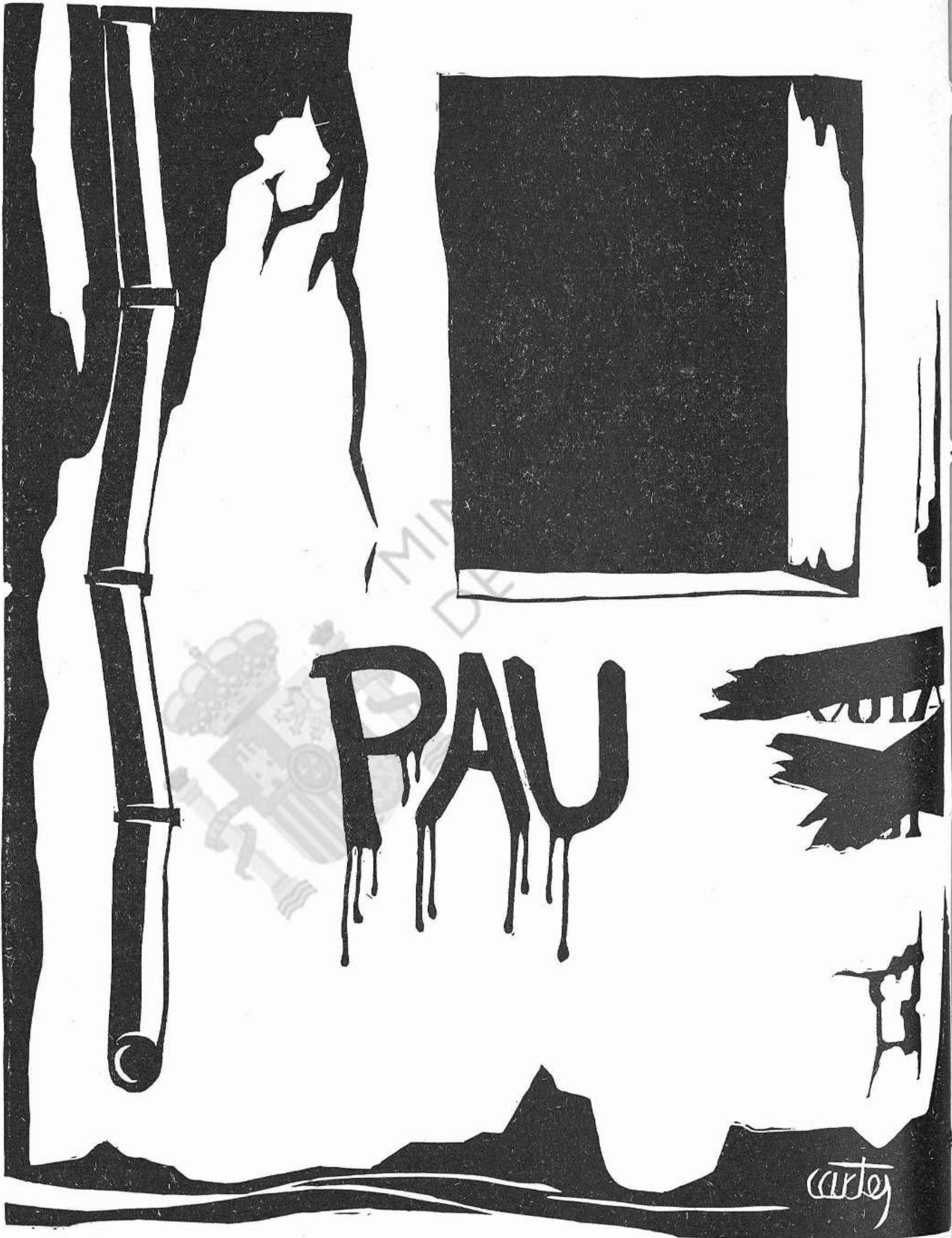
Es fàcil, per un antifranquista, entusiasmar-se amb el llibre de Gabriel Jackson no perquè sigui imparcial —com ho afirma Ferran Costa— sinó, precisament, perquè és *parcial* del costat de la República. Però en aquest llibre s'hi troben —i s'han de criticar en una revista— falles tan greus com la d'una evident intenció anti-comunista que consisteix, en el millor dels casos, en silenciar posicions i accions preses i realitzades pel Partit Comunista d'Espanya i el Partit Socialista Unificat de Catalunya en el període estudiat, posicions i accions que van jugar un paper de primer ordre en la defensa i consolidació del règim republicà tal com el poble el desitjava.

Es cert —com diu Ferran Costa— que el llibre de Jackson és un exemple d'equilibri i de forma en el seu gènere; que es llegeix sense esforç, que no atabala ni enutja, àdhuc quan camina pel camp de les xifres, però no afirmaria, com ho fa Ferran Costa. "La segona qualitat remarkable del llibre és la seva *objectivitat*." ¿Com es pot ésser objectiu i, a la vegada, tenir prejudici anti-comunista en l'estudi d'un període en el qual els comunistes actuaren en tots els fronts i a l'avantguarda? Les dades obtingudes per l'autor en entrevistes personals amb protagonistes del període estudiat, són interessants però hom es pregunta immediatament: ¿Per què Gabriel Jackson va anar a trobar o va rebre a un Llopis o un Gorkin i no va buscar el testimoni de personalitats republicanes com Dolores Ibàrruri i Santiago Carrillo, per exemple? I aleshores, feta aquesta pregunta, és difícil creure en l'objectivitat de Jackson. Si s'ens vol contestar que Jackson no hagués tingut una "beca" de la Universitat de Princeton per a escriure el llibre pel fet d'haver-se entrevistat amb Dolores Ibàrruri o Santiago Carrillo, llavors caldrà fer una altra pregunta: ¿Pot ésser objectiu un historiador lligat per una beca?

El lector d'avui, aquell que s'interessa a un llibre sobre la guerra civil espanyola, àdhuc sense ésser comunista, sap que els comunistes van jugar un paper de primer ordre en aquell període. Si no els troba més que de passada en un llibre com el que comentem, o si els troba només pel testimoni d'un professional de l'anti-comunisme com ho es J. Gorkin, aleshores, per molt ben escrit que sigui, el llibre decepciona.

Això és el que m'ha passat en llegir "THE SPANISH REPUBLIC AND THE CIVIL WAR" de Gabriel Jackson. Les insuficiències que té no pot justificarles un marxista per raons purament "crematístiques". Escriure la Història és una cosa molt sèria. Si l'autor no té "llibertat" per a buscar els testimonis vius de dirigents comunistes responsables, ¿per què n'ha de tenir per a buscar i publicar els testimonis de notoris personatges anti-comunistes? Si dels fets de maig del 1937 a Barcelona només podia donar-ne la versió de Gorkin, per què en parlava? Nosaltres no podem deixar de fer-li aquesta i altres preguntes a l'autor d'un llibre que, malgrat tot, considerem molt important i favorable a la causa de l'anti-franquisme.

Núria PLA.

cartej

Roger Güell

ESTAMPA POPULAR

L'art no és un art per a les masses des del seu naixement. Ho esdevé al cap d'innombrables esforços.

Maïakovski.

D'uns anys ençà i arreu de la Península, assistim a la formació de grups d'artistes que sota el denominador comú d'Estampa Popular es manifesten des de i en diverses localitats. Aquest moviment començà a Madrid —com veure'm més endavant— i per l'extensió que en poc temps ha prè, ens sembla trobar-nos davant l'intent més seriós que ha existit en el nostre país per a establir un pont de diàleg concret entre l'artista i el públic, àdhuc per intentar resoldre el divorci —tan accentuat en la nostra època— entre l'art i el poble.

EL PERQUE D'ESTAMPA POPULAR.

Es possible que les corrents artístiques modernes han allunyat molt sovint l'artista de la temàtica social eixida de la realitat que li ha tocat viure. En tot cas hom pot afirmar que en el si de la societat capitalista, és la burgesia l'única classe amb potència per a consumir les obres d'art.

Per bé que en el terreny de la creació la llibertat de l'artista d'avui no coneix límits —fins a la contradicció d'ésser igualment les classes al poder les que assimilen la producció d'algun artista, d'indubtable talent, encara que la seva obra sigui voluntariament subversiva—, l'art, reduït al paper de signe exterior de prestigi, segueix perfectament alienat. Així el cercle d'acció de l'artista és molt aviat tancat, es limita a un nombre minoritari d'entesos; els pocs visitants de les exposicions i els hipotètics compradors que busquen l'adquisició per a gaudir-ne en privat. Amb prou feines algun encàrreg a destinació funcional, pública, dona a l'artista la possibilitat d'adreçar-se a una majoria. Poques vegades.

Aquest seu condicionament no pot menys

que incomodar a l'artista coneixedor del veritable quefer de la cultura. Doblement si és conscient del seu paper a jugar com intel·lectual dintre de la seva comunitat, si arriba a poder emprar el seu treball com a mitjà de comunicació, protesta o denúncia, adreçant'el al seu poble, veritable finalitat de tota activitat social.

Calia disposar d'un mitjà, doncs, de fàcil divulgació i d'un llenguatge clar i directe, assequible a un públic majoritari, que ha estat sovint víctima de masses deformacions de gust i sensibilitat per no desconfiar d'algunes de les formes enrevessades de l'art contemporani. La vella tècnica del gravat i la seva tradició de veta popular, realista i planera, han fornit a l'artista l'eina que cercava. Endemés el gravat —fusta, lino-leum, metall—, permet la reproducció a un nombre considerable d'exemplars que poden posar-se més fàcilment a l'abast d'un ampli nucli de públic, cosa materialment més costosa quan es tracta d'una peça única.

Estampa Popular circula pel país, carregada de sentit: el poble ha trobat en l'artista un intèrpret —amb el seu verb realista— de les seves aspiracions, del seu afany de justícia i de llibertat.

L'empresa té prou il·lustres precedents per a justificar-ne l'esclatant renaixença.

CURTA HISTORIA DEL GRAVAT SOCIAL.

Molt encertadament l'historiador d'art Paul Westheim (1) afirma: "*Pel seu origen i per la seva evolució el gravat ha estat, a Europa i a l'Àsia, art popular, art per a les masses. Fa quatre-cents anys, el mateix que avui, l'utilitzaren per a difondre llurs idees els més dinàmics i enginyosos artistes.*" A finals del segle XIX, el descobriment dels

mitjans de reproducció foto-mecànics per a les arts gràfiques, redimiren al gravador del virtuosisme a que havia estat sotmès en el període romàntic. Grans pintors com Gauguin i el norueg Munch, rehabilitaren el gravat sobre fusta amb tota la perduda força primitiva que sempre l'havia caracteritzat. Ja en el nostre segle, alguns pintors alemanys —Pechstein, Barlach, Kirchner, Heckel, Nolde i altres— empraren aquest tècnica amb la seva vehemència d'expressionistes. George Grosz, dibuixant de gran qualitat, publicava en la premsa berlinesa les famoses sàtires socials, ridiculitzant a burgesos i militars.

Paral·lelament, és a Mèxic on el gravat és utilitzat amb més eficàcia: l'abundant producció de José Guadalupe Posada —recordem les “calaveras zapatistas”— i el “Taller de Gràfica Popular” on Leopoldo Méndez aglutinà la major part dels artistes mexicans, tots portaveus de les idees revolucionàries modernes.

A la Península tenim l'inexhaurible riquesa de l'obra gravada de Goya. Els aigües forts de Solana, testimoni d'una realitat tràgica que, malauradament, encara no hem superat. L'imatgeria popular dels segles XVIII i XIX, les auques, els pasquins. Els gravats de Xavier Nogués, l'injustament escamotejada obra gràfica de Nonell. Tot l'itinerari gravat de Picasso. Sense menyspreuar, ben al contrari, als “ninotaires” que ompliren les planes de publicacions com “l'Esquetlla de la Torratxa” i “La Traca”.

ELS PRIMERS GRUPS D'ESTAMPA POPULAR.

Sota l'empenta del magnífic gravador José Ortega, en els anys cinquantes es forma a Madrid el primer grup d'Estampa Popular. De decidida vocació militant, aquest grup es deixa mediatitzar per la situació del país: és l'època de les primeres embranzides importants contra el franquisme. D'un realisme aspre i franc, aquestes estampes van directament al grà: la desamparada situació del camp, la misèria dels ravals, les revoltes camperoles i proletàries. Semblant problemàtica també es manifesta en la valuosa producció dels més combatius novel·listes i poetes del moment.

Al grup de Madrid: Ortega, Saura, Zamorano, Millares, M. García, Arturo, Adan, Duarte, Mesa, Ortiz Valiente, Mateos, Garrido i Clavo, aviat s'hi afegeixen els sevillans Cortijo, Cuadrado i Cristòbal. Desde el Nord, la gravadora Dapena i Augustin Ibarrola arrodoneixen l'equip en nombroses exposicions de vegades fetes en una atmosfera de semiclandestinitat i ensopegant sovint amb els entrebancs de la censura i de

la repressió. Ortega ha d'exiliar-se. Ibarrola és empresonat.

SEGUEIXEN VALENCIA I BARCELONA.

Els gravats de Gorris, Marin, Quinto, Ana Peters, Calatayud, Solbes, Toledo i Vadés són una aportació diferent. Estampa Popular de València estava a l'aguait de les noves solucions que la pintura trobava per sortir de l'impasse a que l'informalisme l'havia abocat. València, en tot cas, és enguany un dels centres més dinàmics i prometedors que tenim al país.

L'espontani sentit del esperit de grup, fins a produir obres col·lectivament —Equips Crònica i Realitat— i l'escleradora tutela dels escriptors Aguilera Cerni, Tomàs Llorens i Joan Fuster ens poden explicar, tal vegada, aquest fenomen de renaixença.

El retorna a la figuració, les referències del Pop'Art, les recerques d'una narrativa emprades a la cosa popular i quotidiana en imatges successives —prop del cinema i dels “còmics”—, són el suport “formal” d'aquesta Estampa. En el fons, la sana i típica jocositat valenciana no és pas lluny.

Per la mateixa naturalesa de tradició i caràcter, Estampa Popular té accent propi en cada població: realista fregant el naturalisme a Madrid; moderna, satírica i desinvolta a València; la de Barcelona ens sembla reflectir particularment la personalitat de cadascun dels components del grup, el to general certament sever, emparentat —en el seu dramatisme— amb l'expressionisme centroeuropeu.

Més urbana que agrària, de clar i fosc molt contrastat —quasi sense matisos—, Estampa Popular de Barcelona té clara consciència dels problemes socials del moment històric que vivim. Vehicle de denúncia dels valors ficticis, parla clar també davant l'agressió nordamericana al Vietnam.

El grup barceloní —la primera exposició tingué lloc a la Galeria Belarte, l'Abril de 1965—, s'ens presenta com un ventall de les tendències de l'art català d'avui: el realisme humanitzat d'Esther Boix i Maria Girona, l'expressionisme de Guinovart, Grimal i Olivares, les suggestives esquematitzacions de Grau-Garriga, Todó, Ràfols Casamada, Edo i Hernández Pijuan, la irònica avantguarda de Narotzky, Mensa, Rams i Artigau.

Poc després desde Tortosa, Mauri, Ferrer, Vilas, Chavarria i Cartes feien sentir la seva veu plena d'autencitat sota l'aparent rudesia de les formes.

El mes de Maig de l'any passat s'organitzà

a Hospitalet de Llobregat la primera exposició conjunta dels grups esmentats, és a dir, els de Madrid, València, Barcelona i Tortosa. Veritable *tour de force* d'Estampa Popular, les adquisicions foren nombroses. Hom s'havia adreçat a la solidaritat dels visitants per a donar un cop de ma als intel·lectuals víctimes de l'arbitrària càrrega material imposada llavors dels fets del convent de Sarrià...

Proves encara de la vitalitat d'Estampa Popular són les exposicions més enllà de la frontera. El públic de Paris, Amsterdam, Viena i Ginebra ha acollit amb interès i admiració les sòbries estampes dels nostres artistes.

Conseqüents amb la cronologia de l'aparició dels grups d'Estampa i per fidelitat a la palesa voluntat dels artistes de les nostres comarques, ens cal esmentar la recent manifestació d'un important grup a Girona, amb els següents noms: Alvarez Niebla, Bosch Martí, Comadira, Fita, Güell, Llonch, Marquès, Ponsati, Roca-Costa, Soler, Torres-Monsó, Vivó i Emilia Xargay. Grup certament molt nombrós per a no caure en un inevitable eclecticisme. Nogensmenys, recolzat en el setmanari "Presència", aquest nou front contribuirà a esbaldir l'atmosfera i els tòpics que pesaven damunt Girona.

LIMITACIONS I PERSPECTIVES.

Corrent el risc de fer-nos pesats, hem insistit en detallar la composició de cada grup per tal de donar una idea de la dimensió numèrica dels participants d'Estampa Popular. La resposta dels artistes a la crida

dels organitzadors ha estat llargament escoltada. L'empresa ha complert en poc temps una tasca fertilitzant, esperançadora.

No obstant, les dificultats tampoc manquen. Dificultat d'assolir una estratègia "popular" de contacte, a causa de la segregació cultural practicada en la nostra societat.

En l'època en que l'imatge invadeix la nostra existència, cal també revisar l'abast de l'estampa com a mitjà de difusió. El grup de València, amb l'edició de calendaris i targetes postals, ha intentat resoldre aquesta limitació.

Caldria emprar —en la mesura del possible— els puixants mitjans de difusió que són la premsa il·lustrada i els cartells, entre altres, per marcarlos amb l'accent d'Estampa Popular. S'ha de temptejar la manera d'obtenir una creixent eficàcia, un autèntic "art de masses".

Com assenyala Josep M. Castellet en el catàleg de l'exposició d'Hospitalet: "*Art d'urgència i de servei —per bé que amb una tradició al país—, Estampa Popular no pot assolir ni tan sols pretendre, avui, els objectius que en una societat normalitzada tindrà clarament definits. Per això, Estampa Popular és modesta, malgrat una certa ambició de conscienciació cívica, a la qual es veu constrenyida a causa d'un d'aquests típics processos de substitució inherents a situacions com la nostra.*"

Així i tot, Estampa Popular és una positiva realitat d'acció i un dels fenòmens més interessants que s'han produït en l'art espanyol aquests darrers anys.

Roger Güell.

OPINIONS...

Amb motiu de l'exposició que ESTAMPA POPULAR organitzà a Barcelona l'estiu passat, els seus animadors i creadors feren declaracions al "CORREO CATALAN" que bé valen ésser reproduïdes. No sols contenen afirmacions importants sobre l'estat actual d'aquesta branca artística a Catalunya sinó també algunes idees interessants sobre ART I POBLE.

L'exposició, com saben els nostres lectors, fou instal·lada a les Coves d'Aixelà, a la Rambla de Catalunya, amb la participació de 31 artistes. A més dels iniciadors d'ESTAMPA POPULAR, Guinovart, Ester Boix, Rafels Casamada, Maria Girona i Todó, nous valors s'incorporen a casa nostra a aquest moviment artístic que alguns havien ja arxivat. Entre les declaracions a que feiem referència saludem les següents:

Guinovart: *L'ideal de ESTAMPA POPULAR es poder arribar a molta més gent. Per a nosaltres és important l'aportació de nous artistes i, allò important*

i realment unificador, són els preus: cap dels gravats d'ESTAMPA no es ven més enllà de 350 pessetes.

Ester Boix: *Podriem dir, doncs, que ESTAMPA POPULAR agrupa a la gent no tant per finalitats artístiques que per tal de popularitzar el gravat.*

Edo: *O sigui: tots els artistes que estan disposats a anar a trobar la majoria. Això implica, naturalment, una ideologia democràtica.*

Morera: (un dels més joves). *Jo penso el mateix que els meus companys, però potser tenim un esperit més optimista a l'hora de jutjar l'apropament al poble i anhels d'arribar més lluny en la realització d'un art pel poble.*

Entorn a l'idea POBLE I ART, existeix una mena de discussió expressada en la mateixa pregunta que el periodista d'EL CORREO CATALAN va fer als organitzadors de l'exposició:

Pregunta: *Cal anar vers un art popular. Tots hi estem d'acord, però; és aquest el moment?*

Ester Boix: Evidentment, cal anar-hi, però crec que el poble no es troba encara preparat per a rebre el llenguatge artístic.

Guinovart: L'elevació del nivell cultural del poble permetria que l'art arribés a la massa. Per molts esforços que l'art faci en "baixar", si no s'eleva la formació cultural hi haurà un desnivell entre art i poble.

Edo: Crec que Guinovart té raó, però nosaltres intentem aportar quelcom, fent, per exemple, que les nostres exposicions arribin a la majoria.

Guinovart: Sí: però insisteixo, mentre no existeixi un gran ambient artístic i un ambient aducacional propici, no assolirem gran cosa.

Ester Boix: Crec que val la pena destacar allò que insinuava Edo. ESTAMPA POPULAR no es presenta únicament al centre de Barcelona o a les ciutats. Les exposicions van als barris, suburbis... La contribució és important.

Guinovart: Tampoc anirà bé del tot. Serà com l'intent de teatre popular, que falla si no existeix una base cultural de la massa."

Parlant de la diferència entre les passades exposicions i la d'enguany:

Guinovart: Es una aportació més positiva es un sentit de creació i menys "cridanera", i potser per això mateix, més efectiva.

Morera: S'hi ha guanyat en el camp estètic i, pel que fa a ESTAMPA mateixa s'ha obert el cercle.

Ester Boix: Potser l'exposició de l'any passat era més directa i enguany significa un enriquiment d'estils.

Edo: El fet característic és l'aportació, el caràcter de lliure expressió que té ESTAMPA és que dona possibilitats d'estendre el seu nucli d'artistes. Aquest caràcter obert permet un màxim de llibertat. ESTAMPA POPULAR és contrària a les limitacions...

La conclusió que fa el periodista d'EL CORREO CATALAN. R. Pradas, és una recomanació i una constatació que nosaltres ens permeten de repetir :

"El poble encara és lluny. Però cal seguir..."

V***

Barcelona, 1966

**GLOSES A
" I FIORETTI
DI SANTO FRANCESCO
E LE CONSIDERAZIONE
DELLE STIMMATE "**

I

"...si chiama il monte della Vernia, lo quale è molto solitario e selvatico, ed è troppo bene atto a chi volesse fare penitenzia in luogo rimosso dalla gente..."

Stimmate, 1ª consid.

Fou un indret solitari i selvàtic
de Sarrià i encara avui recòndit.
Amb poc esforç que féssim hi veuriem
segurament una petita Vèrnia,
un lloc amic, en el qual la conversa
va esdevenir franca entre vells i joves,
frases i llecs, esperança i presència.

II

"...si mandò con loro bene da cinquanta uomini armati..."

Stimmate, 1ª consid.

Eren potser cinquanta, potser més.
Simples peons d'uns escacs monstruosos,
es van quedar dues nits, expectants,
a rumiar la jugada. S'alçaven,
ara i adés, sense fer cap avanç.
Fou sorprenent —van tardar tant a entrar!
Sempre han tingut el mànec de les tralles
del cantó d'ells: per tant, quina feblesa
féu trontollar una tal prepotència?
Quin va ser el preu de la indecisió?

III

"...e intendi che'l tuo cantare e'l nostro, che tu ci fai fare, s'ode da molti e dal palagio, e di fuori; imperocché questo palagio si guarda per te da molti uomini armati, i quali forse ne potrebbero avere malo esempio."

Stimmate, 4ª consid.

Eren cançons totes noves al vent.
Quatre-cents dolls de veus joves rajant
sense grillons, refent la llibertat.
Un nou país germinava en els cants,
al nostre entorn: dominàvem els mots,
prenien cos els poemes d'Espriu
i Pere Quart, saltant per un moment
aquest dolor que ens rosega de temps.
Temps de dolor que ens ha fet més desperts
per al combat costós de la cançó.
Ara hem sabut que som molts a lluitar
perquè mai més no pugui ser ofegada,
perquè mai més no ens negui l'arbitrari,
perquè mai més no ens prenguin les paraules.

IV

"...e nessuno che per malizia perseguiti l'Ordine tuo potrà lungamente vivere."

Stimate, 2ª consid.

Fóra bonic, en efecte, que un dia
per un atzar d'aquells que no té atura
—en altres mots: precisa conjuntura—
també es complís aquesta profecia.

V

"Ma quando il dimonio ti dice più: "Tu se' dannato", e tu gli rispondi: Apri la bocca che mo' vi ti caco"..."

Fioretti, XXIX.

D'acord, és cert: hi ha vies que són mortes,
que no podem seguir de cap manera
si allò que ens cal és més que una revolta.
I, malgrat tot, ¿qui podrà presentar-se
tan temperat com perquè no li escapi,
en cap moment, quan un d'aquests diables
del segle XX ens malmena, de dir-li:
"Apri la bocca, che mo' vi ti caco"?

VI

"...io so bene che per la fame tu hai fatto ogni male."

Fioretti, XXI.

"Són els hereus —recorden els diaris—
d'aquells qui fa trenta anys mataven frares."
(Passem per alt el greu embull històric
que aquests heurus són de bones famílies,
no dels vençuts, proscrits de l'alma mater,
i que tampoc —no hi ha res immutuable!—
no són iguals, al cap dels anys, els frares;
posem, però, que per una vegada
el paper imprès hagi encertat diana:
ens en doldrem? Al contrari! Quin èxit
rodó del tot, perquè resultaria
no il·lús l'acord, no impossible l'entesa.)
Trenta anys, Senyor! Si el temps tot ens ho esborra,
¿on neix aquest record en què es rebotquen
incessantment? ¿Què nodreix aquest odi
sense consol, si els fills del Poverello
s'han adonat que la fam va fer el mal?

TRADUCCIONS RECENTS DE POESIA CATALANA

De mica en mica Europa va coneixent els poetes catalans del nostre temps. Certament, el grau de coneixença de la literatura catalana moderna, fora de Catalunya, no pot ésser més migrat: ni tan sols a la resta d'Espanya no són gaire coneguts poetes importants com J. V. Foix o Pere Quart o novel·listes interessants com Mercè Rodoreda o Llorenç Villalonga. Només Espriu ha aconseguit, en alguns aspectes, trencar aquesta barrera.

A la Península Ibèrica es produeix una situació curiosa: hi ha tres literatures desenvolupades —la castellana, la galaico-portuguesa i la catalana—, les quals semblen ignorar-se mútuament. El mal no és pas d'ara. De tota manera, caldria que tots plegats féssim un esforç per a superar-lo: el dia que els escriptors de cadascuna d'aquestes àrees lingüístiques estiguin al corrent del que es fa a les altres, tots hi guanyarem. I, sobretot, demostrarem pràcticament que l'entesa que tothom desitja és sincera i no pura verboria.

Les consideracions que precedeixen han estat suggerides per la lectura de *La poésie ibérique de combat*, antologia que, a més d'informar àmpliament a un públic europeu, afavoreix a la vegada la mútua coneixença entre els autors peninsulars, a què acabo de referir-me (1). Com a primer pas, com a divulgació sumària d'algunes mostres de la poesia realista en portuguès, en castellà i en català, el llibre assoleix els seus objectius. És una iniciativa que cal agrair, per la seva utilitat evident: no solament per als lectors de llengua francesa, insisteixo, sinó, ni que sigui en menor grau, per als mateixos lectors ibèrics, els quals descobriran, potser, l'existència de tal o tal altre poeta portuguès, castellà o català que ignoraven. Al costat d'aixó, cal formular algunes reserves.

En primer lloc, hem de lamentar l'absència de poetes gallecs: ens ha sorprès de no veure el nom de Celso Emilio Ferreiro, poeta tan o més important que alguns dels recollits en el volum. D'altra banda, el realisme poètic gallec no s'acaba amb Celso Emilio: hi ha també un Méndez Ferrín, un García Bodaño, un Casares, un López Casanova, etc., que havien d'entrar segurament en la tria. Quant a la representació catalana ens trobem també amb algunes paradoxes (2): si per la limitació temàtica és potser justificable l'exclusió de Gabriel Ferrater (només fins a un cert punt, ja que alguns autors menys "combatius" que ell, en canvi, hi són representats), és trist, o simplement grotesc, que Espriu hi sigui present amb *dos* breus poemes i Pere Quart amb *un!* Comparant aquesta participació amb la de certs poetes, d'una categoria menor, representats amb quatre o sis poemes, és lògic que pensem que encara cal vèncer més d'un prejudici (estètic i *no* estètic). També és objectable la forma mateixa de presentació de l'antologia: en principi, la iniciativa de reunir indistintament, només per ordre alfabètic general, tots els escriptors ibèrics del recull té un aire "internacionalista" simpàtic, encara que provoca algunes confusions (cap dels poetes no és mencionat com a "escriptor en llengua tal o tal altre" i, com que els títols dels llibres han estat traduïts, sembla que tots ells escriguin només en una sola llengua —el francès!).

Em doldria que aquestes reserves fossin atribuïdes a un *puntillo* eruditoide o a una actitud igualment mesquina. La raó que m'ha impulsat a formular-les està en l'alt respecte que m'inspira la convivència peninsular, en les esperances

que preveig en un intercanvi profund i sincer, sense reticències, entre les diverses cultures de la "pell de brau": perquè comprenc i estimo —com diria Espriu—

les raons i les parles diverses dels teus fills.

*
**

Ja hem dit que Espriu, precisament, és el poeta català més conegut fora de casa nostra. Recordem que l'any 1956 Adonais publicà una *Antologia lírica*. Posteriorment, José A. Goytisolo ha fet una bona traducció de *La pell de brau*, que ha publicat Ruedo Ibérico, i l'any 1966 ha aparegut la traducció, també afortunada, de J. Batlló del *Llibre de Sinera*. En portuguès fa anys que aparegueren traduccions de poemes espriuans i en francès Sarsanedas havia traduït una tria important. Hem sabut, igualment, que una editorial de París prepara l'edició francesa de *La pell de brau* i d'altres poemes d'Espriu.

L'última traducció de què tenim notícia ens l'ha oferta Adele Faccio (3). Es tracta d'una edició bilingüe —català i italià— de *La pell de brau*, *El llibre de Sinera* i una tria important de *Les cançons d'Ariadna* i *El caminant i el mur* (per descuit aquest últim títol no figura en l'enunciat). Sempre és arriscat per a un traductor de presentar el text original al costat: bé que aquesta sigui, de fet, la manera més honesta de traduir poesia, és inevitable de percebre com el teixit poètic original "degenera" en un succedani en l'idioma *ad quem*. De tota manera, crec que Adele Faccio ha fet una feina escrupolosa, tenaç, per traslladar a la seva llengua l'estructurada matèria poètica que Espriu ha creat en català.

El llibre conté un prefaci d'Alfonso Gatto i una introducció de la mateixa Adele Faccio. Crec que el lector italià obté d'aquest encapçalament unes informacions bàsiques, ajustades, del món en què han sorgit els poemes espriuans i, sobretot, és situat adequadament per a comprendre i valorar millor Espriu.

L'edició de Guanda és molt acurada i modèlica en tots aspectes. No exagero pas si dic que, en la meva opinió, es tracta d'una de les millors edicions de la poesia de Salvador Espriu.

F. V.

(1) F. LOPEZ, R. MARRAST, *La poésie ibérique de combat*, Honfleur (Calvados), Pierre Jean Oswald, 1966, 194 pàgs.

(2) Els poetes de llengua catalana inclosos en l'antologia són, per ordre alfabètic: Miquel Bauçà, Fèlix Curucull, Salvador Espriu, Joaquim Horta, Isidre Molas, Joan Oliver (Pere Quart) i Francesc Vallverdú.

(3) Salvador ESPRIU, *Pelle di toro, Libro di Sinera, Le canzoni di Arianna*, introduzione, note e traduzione di Adele Faccio, Parma, Gunda, 1966, 215 pàgs.

ESPRIU

A ROSALIA

Amb motiu del centenari de la gran poetessa gallega, Rosalia de Castro, Salvador Espriu ha escrit un poema deliciós que, en exclusiva, publicà la revista "PRESENCIA" de Girona el passat mes de maig. Nosaltres el reproduïm íntegrament, sumant-nos a l'homenatge que tots els pobles d'Espanya deuen a Rosalia de Castro.

CANÇO TOPICA DE LES DONES GALLEGUES A ROSALIA

Oberts ulls
sense mirada
sempre fixos
mar endins.

Vent no vol
blancor de veles,
que tornin vaixells
d'enllà.

Fam encara
mal calmada
infla ventres
de negats.

Quietud,
malson de plata,
bruixes i pluja
als camins.

Lentes
processons
de ciris
passen i cremen
sebrats.

Colgavem
de mica en mica
a la cendra
de la llar
guspiretes

d'esperança:
foc i llum són
apagats.

Ales esteses
de fosca
vella por
del llop, la neu.

On els fills,
on tots els homes
on l'enyor
de tants adeus?

Pobres, soles
nit i dia,
sense cap
consol ni guia
no tenim
més companyia
que la veu
de Rosalia,
que aquest plor
de Rosalia,
que aquest cor
de Rosalia,
que la seva
poesia.

Salvador ESPRIU, 1967

D'AQUELL VERS DE ROSALIA...

Potser hi pensava l'Espriu en aquest vers,
quan escrigué la seva "canço tòpica"...

"Este vaise y aquel vaise
e todos, todos s'en van;
Galicia sin homes quedas
que te poden treballar.

Tés en cambio orfos e orfas
e campos de soledad
e nais que non tenen fillos
e fillos que non ten país.

E té corazons que sufren
longas ausencias mortàs
viudas de vivos e mortos
que ninguèn consolarà."

Fou el 9 de maig a l'“ESTADIO DA RESIDENCIA” a Santiago de Compostela. Raimon va cantar en català i el seu recital fou anunciat com “A VOZ DUN POBO”. Les cançons del xiquet de Xativa foren traduïdes al gallec per Carlos Casares i Salvador Garcia-Bodaño. Cada un dels milers d'assistents al concert reberen a l'entrar el llibret amb el text català i gallec de les cançons que Raimon havia ja portat per ciutats i pobles de Catalunya. En realitat, Raimon no necessita traducció. Galícia l'hagués rebut igual, amb el mateix cor assedegat de llibertat i justícia. No li van deixar cantar el “DIGUEM NO”, però, avui —després de tots aquests anys de cantar-la i callar-la—, el programa de Raimon és, tot ell, un “DIGUEM NO”.

Una de les cançons que més van com-

moure als gallecs que l'escoltaren fou LA NIT, cançó que Raimon canta sempre amb la veu esquinqada i que en llengua gallega —també maltractada— diu:

“A noite,

“que longa é a nosa noite,

“a noite.”

Pot semblar un crit de sofriment desesperat pero no ho és. Aquesta nit nostra —no sols dels catalans sinó de tots els espanyols— és una nit que s'acaba i no pas pel fet indefugible de l'alba inevitable sinó per una lluita llarga i difícil, lluita a la que no es pas estranya la cançó de combat, la poesia dels nostres pobles als quals —com al català i al gallec— s'els ha volgut, inclús, tallar la llengua.

**A VOZ
DUN POBO**

RAIMON

LLIBRES I VEUS CATALANES AL XI CONGRES INTERNACIONAL DE LINGUISTICA

Aquest estiu s'ha celebrat a Bucarest, capital de la República Socialista Rumana, l'XI Congrés Internacional de Lingüística. Amb aquest motiu, algunes editorials catalanes enviaren a Bucarest llibres que foren exposats junt a d'altres procedents de països on són parlades vàries llengües. Destacà en el Congrés, sobretot, el gran nombre d'edicions dels pobles de la U.R.S.S.. Essent aquest país multinacional i gaudint els seus pobles de tots els drets nacionals, la Unió Soviètica publica obres en més de 80 llengües, parlades i ensenyades respectivament en el sí de cadascun dels pobles que la componen.

Un grup d'intel·lectuals catalans enviaren al president de l'XI Congrés la lletra que reproduïm textualment:

“Senyor President: Els estudiants de la Universitat de Barcelona, organitzats en un Sindicat Lliure i Democràtic, l'existència del qual no reconeixen les autoritats, es reuniren en sessió d'homenatge a l'historiador i filòsof català, Jordi Rubió Balaguer amb motiu del seu 80 aniversari. Hi foren invitats representants de diferents sectors de la cultura, entre ells, els senyors Carles Barral, Francesc Casamajor, Joan Colominas, Miquel Coll i Alentorn, Joan Cornudella, Juan Garcia Hortelano, Antoni Gutierrez, Enrich Lluch, Joan Oliver, Josep Maria Piñol, Pere Portabella, Jordi Rubió i Lois, Manuel Sacristán, Joan Triadú i el senyor Joan Corominas, ciutadà nordamericà i professor de la Universitat de Xicago, els quals foren detinguts a la sortida de l'acte i retinguts per la Policia durant les 72 hores autoritzades pel procediment criminal. Més tard foren lliurats al Jutge d'Instrucció, mandatari del

Tribunal d'Ordre Públic el qual, després de considerar les actes d'acusació, els absolgué. No obstant, el professor Corominas fou expulsat d'Espanya per la seva condició de naturalitzat estranger. Com sigui que el professor Corominas està fent l'Onomàstica de Catalunya i que aquest és un treball que exigeix la presència de l'investigador en la zona llingüística estudiada, és evident que la mesura arbitrària de les autoritats espanyoles perjudica les ciències llingüístiques. (

Els firmants, representants de diferents sectors de la cultura, científics i homes de lletres, us demanen, senyor President, així com als participants en el XI Congrés Internacional de Llingüística, que firmin —almenys alguns de vostés— una carta col·lectiva adreçada al senyor Lora Tamayo, ministre d'Instrucció Pública (Ministerio de Educación y Ciencia, Madrid) preguntant-li que intervingui davant les autoritats competents a fi i efecte que la prohibició al professor Corominas d'entrada a Espanya sigui anul·lada per tal de que pugui acabar les seves tasques d'onomàstica.”

La carta, la firman a Barcelona el mes de juliol de 1967, Jordi Rubió Balaguer, Miquel Colli i Alentorn, A.M. Badia Margarit, Jordi Carbonell, Antoni Comas, Joan Triadú i Carles Barral, tots ells especificant els carrecs que tenen com a professors, crítics i editors literaris.

Per altra banda, un grup d'intel·lectuals de Madrid signaren el mateix text, igualment enviat a Bucarest. Entre ells, José Aranguren, José Luis Sanpedro, Gabriel Celaya, Enrique Tierno Galvan i Juan García Hortelano.

KARL MARX

Teoria Econòmica

Llibres a l'Abast

Barcelona - Edicions 62

1967

Aquest recull de textos de Karl Marx, principalment sobre aspectes econòmics, constitueix la primera edició legal de Marx en català després de la guerra.

Hem de considerar com un fet molt important l'aparició d'aquesta obra que, just en el centenari de la publicació del primer volum d'**El Capital**, ha de facilitar a molts lectors de llengua catalana el coneixement de l'obra de Marx.

Ara bé, en part degut —suposem— a les condicions de censura, aquesta obra ens arriba limitada. Se'ns presenta, en efecte, un recull de fragments d'un autor que, pel seu propi mètode, no pot ésser estudiat a trossos, a base d'elements més o menys ordenats de la seva obra.

Es una característica habitual de les antologies del pensament marxista —bé sobre textos de Marx, bé sobre d'altres autors— la tria sistemàtica de fragments que poden semblar contradictoris. Vegeu, i. e., l'edició de butxaca, prou més ben triada en altres aspectes, feta per «Idées» de Gallimard. Ací en canvi, la deficiència al meu entendre és d'un altre ordre: sembla, per l'aparent coherència dels textos escollits, que hom es pugui explicar la teoria econòmica marxista sense al·lusions constants als altres aspectes del pensament i el mètode de Marx. Això és tan impossible que, en rigor, ja és incorrecte d'admetre que existeixi una cosa anomenada "teoria econòmica" marxista, com indica el títol de l'obra. Marx ha parlat sempre d'"economia política" et de "crítica de l'economia política". El propi editor anglès d'aquest recull emprà el terme més ambigu d'**economics**, per bé que dins el text accepta l'existència d'una "teoria econòmica" marxista. I això no és una discussió de termes purament. La "teoria econòmica", com és entesa avui, és per als marxistes fruit de la utilització ideològica en sentit apològic o instrumental d'uns materials que poc tenen a veure amb

l'economia política clàssica: la de la ciència de la producció i la distribució.

Els pròlegs mereixerien un comentari a fons que no corresponen al d'una pura notícia bibliogràfica. Hom hi troba no solament els tòpics habituals (superació de la teoria del valor-treball, incompliment de les profecies de Marx) sinó també els de moda (incompatibilitat entre càlcul econòmic racional i economia política marxista). És el mateix Marx amb els seus textos qui passa comptes ampliament en aquestes planes inicials poc mesurades. Voldríem, però, remarcar la poca solidesa de la darrera crítica perquè avui es troba **à la mode**. En primer terme, la utilització de les matemàtiques a l'economia és una aportació que hom pot reivindicar en part i amb tot honor per al marxisme. No parlem solament dels models continguts a **El Capital**, sinó de la preocupació de Marx i Engels pel càlcul diferencial, de la qual és prova un manuscrit d'un miler de planes, les aportacions de Feldman i Leontieff que originaren l'anàlisi **input-output**, la tasca essencial de Kantoròvitx i, sobretot, el fet més important: ¿on sinó en una economia al servei de l'home i dirigida per l'home és més possible el càlcul econòmic racional?

La tria ha estat feta sobre la base de les edicions tradicionals nordamericanes i angleses. El primer volum d'**El Capital**, per exemple, sobre l'edició Charles Kerr, Chicago 1906, basada en la 4ª alemanya (a cura Engels, 1890). Aquesta edició és àmpliament utilitzada pels estudiosos de llengua anglesa, però per a nosaltres hagués estat força més vàlid partir de l'autoritzada edició alemanya dins la Marx-Engels Gesamtausgabe (Institut Marx-Engels-Lenin, 1955) posteriorment revisada, el text de la qual està molt restituït. Pensem només que entre la 2^a i la 4^a ed. alemanyes de "El Capital-I" hi ha més de mil dues-cents variants. Coses semblants poden ésser dites d'altres textos.

Quant als fragments escollits, un cop deixats de banda els defectes de concepció ja esmentats, cal remarcar que hom no ha traduït les notes (importants sobretot per a les citacions d'**El Capital**, que és una crítica de l'economia política, d'autors i materials dels quals es dona àmplia referència a peu de plana). Cal agrair la inclusió d'un fragment de 1,4 ("El fetitxisme de la mercaderia"). En canvi crec desencertat que sobre un tema com el de les crisis de realització —tractades a **El Capital-II**— no hi hagi sinó una curta

cita de 26 ratlles, enmig d'un llarg apartat sobre el problema. Això va acompanyat d'una absència gairebé total de fragments del II volum d'**El Capital**, la qual cosa ajuda a fer-se una imatge excessivament simple d'alguns plantejaments de Marx.

Quant al criteri del traductor, cal remarcar una cura especial en la transcripció dels passatges més difícils, que l'haurà forçat a consultar els textos alemanys, sens dubte. Dissenteixo, però, en l'ús concret del terme **benefici** en el context d'**El Capital**, especialment perquè en català existeix alhora **guany** i **benefici** (els anglesos diuen indistintament **profit**) i perquè aquesta distinció, útil des del punt de vista teòric, té certa base semàntica fins en l'ús habitual dels termes. (Veg. al Diccionari Fabra com **guany** tindria un sentit més general i **benefici** intuïtivament significaria guany pecuniari.)

Cal fer notar, a més, als possibles lectors que un error en una nota final podria induir-los a subvalorar les possibilitats de formació teòrica de què va disposar el moviment obrer espanyol durant un llarg període. En efecte, els primers fragments d'**El Capital** publicats en castellà podrien datar-se cap 1872, és a dir cinc anys després de l'aparició del primer volum. En tot cas, el primer volum complet fou traduït el 1898 (*).

En tot cas, aquest recull, que en versió anglesa ha obtingut una àmplia edició, pot

ajudar a fer conèixer textos de Marx a un públic majoritari i planteja l'exigència de la publicació legal, avui, sense traves, sense mutilacions de les obres de Marx en català.

M. A.

(*) La primera traducció castellana de Marx que coneixem és la de bona part del volum primer d'**El Capital**, feta per Pablo Correa Zafrilla, republicà federal de tendències socialitzants, a qui Pi i Margall defineix com a "admirador de Marx". Aquesta traducció parcial fou impresa el 1886, al mateix temps que es publicava la del *Manifiesto del partido comunista*. En 1887 aparegué una traducció del resum d'**El Capital** de Gabriel Deville, i en 1898 la versió completa del primer volum, editada per Antonio Garcia Quejido i signada per Juan B. Justo. Altres obres de Marx foren incorporades ràpidament al castellà, i abans de la revolució del 1917 havien estat ja publicades les de *Miseria de la filosofía* (1891), *La guerra civil en Francia* (1895), *Revolución y contrarrevolución o Alemania en 1848* (1904), *Precios, salarios y ganancias* (1906) i *Crítica de la economía política* (1910).

Pel que fa referència a les traduccions catalanes, la primera sembla ésser la del *Manifest del partit comunista*, publicada a Barcelona el 1930 per les Edicions de l'Arc de Barà, en versió d'E. Granier-Barrera i amb pròleg de Manuel Serra i Moret. Posteriorment trobem una traducció de *Miseria de la filosofía*, apareguda a Barcelona el 1937 i una del *Manifest*, d'Edicions Treball, en el 19... Aquestes notes són molt incompletes (per començar, no hem tingut en compte el que hagi pogut haver estat publicat en periòdics i revistes) i hauran d'anar ampliant-se a mesura que coneguem millor la història de la penetració de les idees marxistes a la Península.

Ambrosi CARRION

LA COMPANYIA INVISIBLE

Edicions "Foc Nou" — Paris, 1967

El professor Ambrosi Carrion és un poeta català exiliat a França ja fa molts anys — massa i tot— d'ençà que la guerra imposada per Franco als pobles d'Espanya va acabar com tots sabem. El senyor Carrió és un de tants catalans als quals ni la derrota ni el llarg exili no pogueren posar de genolls. Malgrat la seva edat ja avançada —més de setanta anys— és un home activament antifranquista i, amb tot i exercir el càrrec de President del "Casal Català" de París, segueix escrivint poemes en la seva llengua: la catalana. El darrer recull

editat per "FOC NOU" amb motiu de la FESTA DEL LLIBRE CATALA (vegeu "NOUS HORIZONS" n. 10) ens presenta un poeta fabulosament jove, dominant la seva llengua mare —tants anys parlada a l'exili— fins al punt de commoure'ns. Hom diria que el professor Carrion ha guardat amorosament el so i el to de cada paraula i s'en serveix per a recordar moments viscuts pel cor i el cos, amb una deliciosa frescor i una serenitat que potser només essoleix el vell que no considera malaguanyada la vida ja gastada, però no malversada.

El primer vers d'aquest recull que ens ocupa és, gairebé, el moll de tots els altres que el seguiràn. Per això ens permetem de reproduir-lo sencer, segurs de que ha d'esperonar l'interès del lector.

MOTIU

Sota el sol, els estels i dintre el vent
camí enllà, només l'ombra m'acompanya,
mentre que dintre el meu pensament
tila el record com invisible aranya.

Camins d'exili que no van enlloc,
horitzons plens de boira o de tenebra,

la llar enrera buida i sense foc...
Per escalfar la sang sols tinc la febre.

Cada record es torna una cançó.
Si sé d'on ve el camí no sé on em porta.
Canto perquè estic sol, perquè tinc por
i em sento cec dins la foscuria morta.

titula:

POEMA DEL RETORN

On és la nostra terra? Ja no és nostra.
Fins el seu fang, que duiem en els peus,
se l'han menjat els còdols del camí.

Nosaltres som avui els sense terra.
Portem un passaport per tot el món
sense visat. Camins, camins, camins...

Travessem per un bosc d'anyades negres
per sortir al desert dels anys de fam
i cada dia som més lluny, més lluny...

On és la nostra terra? Qui ens diria
per on s'hi va? Ningú. Sempre endavant.
Per terme, la cinglera de la nit.

Qui ens dirà on s'abranda ara el foc nostre?
Es què ho podem conèixer si tornem?
Com a senyal hi havem deixat els morts.

I més endavant una mica d'esperança:

però encara soc viu.
Això vol dir que espero.

El que no espera res
és mort...

I una mica de por en pensar que potser...

Però sento les vespes del neguit:
Això, tu no ho veuràs.
El camí és massa llarg.
Tot el passat et pesa
damunt de les espatlles...
El passat que confons amb l'esperança.

Tot quan vols, quan esperes
fou. El que ha estat no torna.
Has vist mai que s'alcessin
els morts de dins la terra? S'hi disolen;
serán la saba de collites noves
però mai les passades. L'esperança
confons amb el record. Vius del que fores
i és com si fossis mort. Que per a viure
cal dir: "Soc i seré." El que fou, enterra-hi

I després de buscar i trobar la necessària esperança, el poeta reacciona en aquest poema-síntesi:

I jo responc: Què hi fa?
Del meu passat, del meu avui vindrà
l'alba del jorn novell.
La claror d'aquell dia
esclata, que un gran vent de profecia
neteja el cel. Què hi fa que l'arbre vell
mori si a la llavor seva escampada
una boscuria jove avui es nada?

I si caic és igual. I si moro, tan és.
Llenceu-me al clot negre d'eternitat
que el meu esguard darrer prou serà encés
per l'esperança, no la del passat,
sinó la nova: l'alta meravella
de veure, al cel de nit, neixer una estrella.

50 ANIVERSARI DE LA REVOLUCIO D'OCTUBRE

Declaració del Comit  Central del Partit Socialista Unificat de Catalunya

Els pobles de la Unió Soviètica es preparen a celebrar amb entusiasme i solemnitat el cinquantè aniversari del 7 de novembre de l'any 1917 en què s'iniciava una nova època en la història de la Humanitat.

Encapçalada pel partit de Lenin, la classe obrera russa amb els seus aliats enderroca per sempre més el domini dels grans terratinents i capitalistes en la sisena part de la terra. Per primera vegada en el món, el poder de l'Estat passava a mans dels treballadors i aquests iniciaven la construcció d'una nova societat, la societat socialista soviètica. En l'immens territori de l'antic Imperi dels tzars s'acabava amb l'explotació de l'home per l'home i amb l'opressió d'uns pobles per altres. S'obrien per a la Humanitat els meravellosos i inexplorats camins que condueixen al Comunisme.

Amb la Revolució d'Octubre s'inici  en el món la desaparició de la caduca societat

capitalista. S'instaur  la dictadura del proletariat; la teoria marxista, el socialisme científic, encarn  en la construcció del socialisme.

El 50 Aniversari d'aquest esdeveniment cabdal per a la Humanitat el commemoraran, conjuntament amb els ciutadans soviètics, els treballadors de tot el món. Milions d'homes i dones de les més diverses capes socials contribuiran, en tots els països i continents, a la celebració dels cinquanta anys de la primera Revolució Socialista triomfant.

Els comunistes, la classe obrera, àmplies masses del nostre poble, també celebrarem l'aniversari d'Octubre. La Revolució russa, ja llavors del seu esclat, tingué una gran significació pel nostre moviment obrer. En el seu exemple hem trobat i trobem sempre els més poderosos estímuls per la nostra lluita.

* * *

La Revolució d'Octubre fou possible i triomf , d'una banda perquè en la Rússia del 1917 es donaven les més agudes contradiccions que caracteritzen la societat de classes i d'altra perquè existia un partit obrer de nou tipus; el partit de Lenin i dels bolxevics. Armats amb els principis de la teoria marxista, Lenin i els bolxevics foren capaços de copsar aquelles contradiccions, d'interpretar-les i d'elaborar una política revolucionària ajustada a les necessitats i als interessos del poble treballador. Mobilitzaren la classe obrera dels pobles de Rússia, uniren al seu entorn les masses pageses i encapçalaren el conjunt de les forces democràtiques interessades en la transformació de la societat russa.

En la Rússia imperial, les castes dominants —noblesa feudal terrinent, gran

burgesia capitalista infeudada als monopolis estrangers—, ofegaven sota el seu poder despòtic totes les altres capes de la població. Dominava una autocràcia de caràcter feudal-absolutista, obtusa i endarrerida. Fins a les darreries del segle XIX els treballadors de la terra no havien aconseguit alliberar-se de la servitud que els mantenia de pares a fills com una propietat del terrinent: Deixaren d'ésser serfs, però seguien, en la seva majoria privats, de fet, de l'accés a la propietat de la terra la qual pertanyia quasi totalment a l'antiga noblesa, a l'Església i la família imperial.

La indústria russa, petita en relació a l'enorme extensió de l'Imperi i als seus 130 milions d'habitants, era la cinquena en importància a escala mundial i una de les seves característiques era la de trobar-

se altament concentrada. Mediatitzada i controlada generalment pels capitals estrangers, aquests extreien beneficis quantiosos de l'explotació de l'obrer rus, al que imposaven jornades fins de setze hores i els pagaven amb salaris miserables.

L'imperi rus era una presó de pobles expressió que val també pel poble de la Rússia propiament dita. Al Caucas, a l'Àsia Mitjana, a la Sibèria, es vivia en condicions d'esclavatge. No eren millors les condicions a que estaven sotmesos els pobles de Finlàndia, Estònia, Letònia, Lituània i gran part del poble polonès. Arreu, les més petites expressions de voluntat d'alliberament i d'independència eren castigades brutalment. La llengua i la cultura dels pobles oprimits eren sistemàticament ofegades.

La literatura, les arts, les ciències, topaven igualment amb les estructures anacròniques del règim tzarista. Amplies capes burgeses veien també frenat el seu desenvolupament.

Fins al febrer del 1917, tots els intents que les forces progressives russes havien fet per portar a terme la revolució democràtico-burguesa havien estat aixafats i dominats pel terror. La Revolució de febrer del 1917 enderrocà el Govern del Tzar i donà el poder a la burgesia. Aquesta revolució fou possible per la pressió de les masses populars, per la presència d'aquestes al carrer, en armes. La revolució de febrer obre la via a la Revolució d'Octubre; és

una primera victòria de la classe obrera i dels pobles de Rússia. Aquests, però, veieren frustrats els seus anhels, en primer lloc el de la pau, per la política d'una burgesia que volia governar sense canviar pràcticament el règim.

Als sofriments tradicionals dels pobles de Rússia, s'hi afegien des del 1914 les misèries infinites causades per la guerra que l'imperialisme havia desencadenat a Europa. L'Exèrcit rus havia sofert desfetes esfereïdores; la quantitat de morts entre les tropes russes s'apropava als tres milions.

El partit de Lenin, desenmascarà el caràcter imperialista de la guerra i cridà els treballadors i les masses populars de tot el món, en primer lloc els dels països bel·ligerants, a defensar els seus veritables interessos oposant-se a la guerra i lluitant contra els governs i règims culpables del seu desencadenament. Desafiant tots els perills, els bolxevics no cessaren el combat contra la guerra, tant en els fronts com a la rera-guarda.

Altra fou la conducta de gran part dels dirigents de la social democràcia internacional. Enfonsant-se en l'aiguamoll del reformisme i traïnt els imperatius de l'internacionalisme proletari, no sols no s'oposaren a la guerra sinó que es llençaren a justificar-la en nom d'un fals patriotisme. Aquesta traïció desarmà moralment i ideològicament les masses obreres, les feu caure en la trampa del nacionalisme xovi i les lliurà com a carn de canó a profit de l'imperialisme.

* * *

El triomf de la Revolució d'Octubre fou en primer lloc la victòria de la classe obrera i de les masses populars dels pobles de Rússia, la victòria del partit de Lenin; però constitueix també —i és aquest, potser, el més gran dels seus mèrits—, un gran triomf pel proletariat mundial i pels pobles oprimits de totes les latituds.

La Revolució Socialista d'Octubre triomfà i les victòries del proletariat rus, ultrapassant el marc de les fronteres, incidiren com un potent catalitzador en el moviment revolucionari de tot el món. Les noves de la revolució s'estengueren, atravesant trinxeres i fronts de guerra, galvanitzaren la classe obrera de tots els països i una onada de por sacsejà els cercles capitalistes i imperialistes. Una vivificant esperança sorgí en els cors dels treballadors que s'identificaren amb els seus germans de classe soviètics i s'aprestaren a recolzar-los amb un ampli moviment de solidaritat. Els treballadors d'uns i altres països adquirien cons-

ciència de la necessitat d'aplicar els principis de l'internacionalisme proletari. Per primera vegada, la poderosa força expressada en la consigna del Manifest Comunista: PROLETARIS DE TOTS ELS PAISOS, UNIU-VOS, feu prova de la seva consistència i efectivitat.

La Revolució d'Octubre proporcionà al moviment revolucionari mundial l'exemple i l'experiència del paper decisiu del partit obrer de nou tipus, fidel als principis, de la ciència marxista-leninista, insubornable defensor dels interessos dels treballadors i dels pobles.

La Revolució d'Octubre proporcionà al moviment revolucionari mundial l'exemple i l'experiència del paper decisiu del partit obrer de nou tipus, fidel als principis, de la ciència marxista-leninista, insubornable defensor dels interessos dels treballadors i dels pobles.

Inspirant-se en l'exemple del bolxevics

i de la Revolució Socialista Soviètica, s'organitzaren a Europa i es multiplicaren arreu del món els partits comunistes. Sota el guiatge de Lenin es constituí la III Internacional, la Internacional Comunista. Aquesta,

malgrat certs errors i insuficiències, exercí una influència positiva en el moviment revolucionari de tots els pobles i jugà un paper determinant en la formació i consolidació dels partits comunistes.

* * *

La intervenció armada dels països imperialistes i la contrarevolució interior tractaren d'ofegar en sang el nou Estat soviètic. Però aquest, contra tots els pronòstics de malhaurança dels propagandistes del capitalisme, donà prova de la seva capacitat sortint victoriós a despit d'haver-ho de crear tot; un Exèrcit, una economia, uns instruments de Govern.

En plena guerra civil i en lluita contra l'agressió de les potències imperialistes, el nou règim s'encarava amb els problemes de gran complexitat que comportava la substitució de les velles estructures i la implantació de les noves formes d'organització política, administrativa, social i econòmica. A un ritme admirable, el poble soviètic reconstruí el país devastat per les guerres i emprengué la històrica etapa de la construcció del Socialisme.

Els ciutadans soviètics conseguïen, amb la planificació socialista, multiplicar la potència industrial i econòmica del nou Estat proletari: En pocs anys de treball abnegat fou liquidat en l'essencial l'analfabetisme, foren establertes les bases de la nova ciència i tècnica soviètiques i es resolgué, en els seus aspectes fonamentals, el complex problema de les nacionalitats i pobles oprimits en tot el territori de la U.R.S.S.

El dret d'autodeterminació fou aplicat decididament, arribant, com en el cas de Finlàndia, fins a la pràctica de la separació. Els territoris que abans foren colònies tzaristes mantingudes en un endarrerit nivell de civilització, recobraren les seves llibertats nacionals i s'agermanaren voluntariament. Els pobles, nacionalitats, grups ètnics de l'antic Imperi dels tzars formen avui quinze Repúbliques socialistes agrupades en la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques. Aquesta estructura ha permès que les antigues colònies, amb el recolzament de les altres repúbliques soviètiques d'un superior nivell industrial, tècnic i econòmic, s'elevessin progressivament i ràpidament, malgrat l'aclaparador retràs inicial, a nivells semblants als de les altres nacions germanes.

Ultra la construcció d'una nova economia, davant l'amenaça imperialista, la U.R.

S.S. hagué de realitzar un enorme esforç en el terreny militar. En la lluita contra l'agressió hitleriana, les tropes i els pobles de la U.R.S.S. jugaren el paper principal en la derrota dels exèrcits feixistes. Les forces soviètiques alliberaren de l'ocupant nazi més de la meitat del territori d'Europa i perseguïren fins a la seva destrucció les divisions de la Wehrmacht molt més enllà de Berlin. Els pobles de la major part dels països alliberats per l'Exèrcit Soviètic pugueren lliurar batalles decisives contra les velles castes dominants i molts d'ells emprengueren també el camí del Socialisme amb l'ajut de la Unió Soviètica.

Derrotat el feixisme, els ritmes de reconstrucció de les enormes destruccions ocasionades per la guerra demostraren una vegada més la incomparable vitalitat de la societat socialista. No solament foren reconstruïdes centenars de ciutats i desenes de milers de viles i pobles, restablertes les vies de comunicació, les indústries, etc., sinó que fou coberta l'etapa de la construcció del Socialisme, retardada per causa de la guerra, i s'avançà cap a l'etapa superior, cap a l'edificació del Comunisme.

La realització dels successius plans econòmics ha fet de la U.R.S.S. la segona potència econòmico-industrial del món modern. En determinades branques de la indústria, de la tècnica i de la ciència ocupa el primer lloc. Els èxits aconseguïts pels equips científics, tècnics i de constructors en el domini de l'astronàutica i en el camp de l'energia nuclear, són motiu d'admiració i d'orgull pel poble soviètic i per tota la humanitat progressiva.

Els èxits de la Unió Soviètica en el terreny de la construcció pacífica podrien ésser encara molt més importants i espectaculars. La política agressiva de l'imperialisme l'obliga, però, a esmerçar incalculables energies en potents i eficaços mitjans de defensa, en detriment de les realitzacions pacífiques.

Junt a l'existència del poderós camp socialista i junt a la lluita dels pobles per la pau, la potència militar de la U.R.S.S. constitueix un important obstacle als propòsits descabellats dels governants

dels Estats Units de dominar el món i de fer marxar enrera la roda de la història.

En compliment dels deures de l'internacionalisme proletari, la U.R.S.S. dedica, per ajudar als altres països socialistes, als pobles agredits o que són amenaçats per l'imperialisme, als pobles que lluiten per la seva independència, considerables i poderosos mitjans. Així i tot, les condicions de vida dels ciutadans soviètics milloren cada dia. El grau assolit en els dominis de la instrucció, de la sanitat, de la cultura, de l'esbarjo o de l'esport, és indubitablement, el més elevat que cap poble hagi conegut.

Mig segle després del triomf dels comunistes a Rússia, el Socialisme s'ha establert en altres països i s'ha convertit en factor

essencial de la pau i del progrés mundial. El socialisme influeix, en major o menor intensitat, en el desenvolupament de tots i cadascun dels pobles de la terra. La ideologia del socialisme científic, el marxisme-leninisme, s'ha convertit en un torrent impetuós, les ramificacions del qual arriben a tots els indrets del món. En el transcurs d'aquests cinquanta anys, el socialisme ha palesat la seva superioritat en tots els ordres sobre el règim capitalista.

Tots aquests resultats són encara més meritoris si considerem que han estat aconseguits marxant per vies totalment inexplorades fins que els peoners soviètics les han obertes amb la construcció del Socialisme per primera vegada en la llarga història de la Humanitat.

* * *

Amb la Revolució d'Octubre i la construcció del Socialisme a la U.R.S.S., els pobles soviètics demostraren en la pràctica la possibilitat de construir la nova societat en un sol país i de fer-ho sense haver de passar inevitablement per tot el procés d'evolució capitalista. L'existència, avui, del camp socialista confirma aquestes possibilitats.

La situació geogràfica d'un país o el fet de que tingui per veí alguna gran potència imperialista, no signifiquen tampoc la impossibilitat de construir-hi el Socialisme. Amb l'ajut i suport de la Unió Soviètica i de tot el camp socialista, un país com Cuba ha conegut el triomf de la Revolució i pot construir el Socialisme en el veïnatge immediat dels Estats Units.

Amb el triomf del Socialisme a la Unió Soviètica el procés de liquidació del colonialisme coneix un acrescut impuls. La continuada i correcta aplicació dels principis de l'internacionalisme proletari per part de la U.R.S.S., permet a països encara sotmesos a l'explotació colonial recórrer amb acrescudada confiança el camí del seu alliberament.

L'ajuda de la Unió Soviètica als altres països socialistes, als pobles que lluiten per alliberar-se, a tots els moviments populars i democràtics, és part inseparable de la lluita per la pau i una constant inalterable de la política exterior de la U.R.S.S. La decisiva contribució que la U.R.S.S. aporta a la lluita de l'heròic poble del Vietnam n'és el millor exemple. La Unió Soviètica facilita als combatents i poble vietnamès tots els mitjans de defensa i sosteniment que aquests demanen i ha ofert

enviar voluntaris per a lluitar al costat del poble del Vietnam quan aquest ho sol·liciti. En l'exemple recent de l'agressió d'Israel, instrument de l'imperialisme al Mig Orient, contra els països arabs, la fermesa de la Unió Soviètica i els països socialistes impedeix que l'agressor pugui realitzar els seus propòsits i ha desemmascarat les maquinacions de l'imperialisme.

Capdevantera del món socialista, la Unió Soviètica compleix abnegadament els seus deures d'internacionalisme proletari. El paper que en aquest ordre juga el conjunt del camp socialista seria més important si no fos la situació creada en el moviment comunista mundial pel grup de Mao Tse Tung. Les posicions i actuacions de Mao Tse Tung i els seus seguidors condueixen, a l'interior de Xina, a la destrucció de l'organització del Partit Comunista Xinès, dels sindicats, de les organitzacions de masses, substituïdes per l'aberració que té per nom "*el Pensament de Mao Tse Tung*".

En política exterior, els actuals dirigents del Partit Comunista Xinès han abandonat els principis de l'internacionalisme proletari. Continuament calumnien a la pàtria del Socialisme, als seus dirigents i al seu poble, com també a tots els partits que no comparteixen els seus punts de vista. La política del grup de Mao Tse Tung es caracteritza, sota una fraseologia ultrarevolucionària, pel més rabiós antisovietisme: L'antisovietisme, vingui d'on vingui, fa el joc a l'imperialisme i la reacció.

La Revolució d'Octubre i els cinquanta anys de desenvolupament de la Unió Soviètica han demostrat que solament el Socialisme pot donar adequada solució als grans

problemes que la Humanitat té plantejats. L'experiència soviètica i la dels altres pobles que construeixen el socialisme ha fet evident que el marxisme-leninisme és l'única teoria capaç de guiar les masses treballadores i els pobles vers una societat millor en la qual, establerta la veritable democràcia, cadascú, sense discriminacions de cap mena, gaudeixi de totes les llibertats.

La classe obrera dels pobles d'Espanya es posà immediatament al costat dels revolucionaris russos.

Un ampli moviment de solidaritat en recolzament de la Revolució Soviètica s'estengué pel país. Les masses treballadores, amb llurs accions, obligaren el Govern de la Monarquia a mantenir-se al marge de la intervenció dels exèrcits del països imperialistes contra la U.R.S.S. Concretament a Barcelona, quan la classe obrera conegué l'expedició de forces militars franceses a combatre la Revolució Soviètica, demostrant una clara consciència dels deures de l'internacionalisme proletari, es llença al carrer i assaltà el Consolat General de França a la capital catalana.

Aquesta defensa de la Revolució d'Octubre per part de les masses treballadores del nostre poble estava en consonància amb la situació revolucionària que existia a Espanya. Les contradiccions inherents al creixement de les forces productives, així com l'existència de supervivències feudals acusades; els fabulosos negocis per a una minoria de traficants i les accentuades privacions per al poble a causa de la guerra imperialista a la resta d'Europa, empenyien les masses treballadores a la lluita. Poderoses accions, com la Vaga General Revolucionària del mes d'agost del 1917, palesaven la combativitat i les ànsies revolucionàries de la classe obrera i del poble.

A Catalunya, l'acció dels treballadors es desenrotllava en condicions peculiars: a la lluita de classes s'hi afegia l'existència d'un problema nacional de més en més exacerbat.

Les organitzacions obreres d'aquella època, els sindicats d'influència anarquista en primer lloc, i també el Partit Socialista Obrer Espanyol i la sindical (U.G.T.) que aquell dirigia, no reconeixen la importància ni la veritable significació del problema nacional català, el menystenien, abandonaven aquesta bandera en mans de la burgesia i deixaven els treballadors sota la direcció de la mateixa burgesia que els explotava.

La creació de la III Internacional, després de l'impacte de solidaritat i d'admiració que havien despertat les victòries dels bolxevics a Rússia, contribuí de manera deci-

siva a trobar l'eina essencial del proletariat; un veritable partit revolucionari, un partit a l'imatge del que havien forjat els bolxevics sota, el guiatge de Lenin. Mancats d'aquest partit, els treballadors veien esvair-se en inútils sacrificis llurs valentes i abnegades accions per tal d'assolir les reivindicacions polítiques i econòmiques.

La constitució del Partit Comunista d'Espanya obrí una nova etapa en el moviment obrer dels pobles hispànics i significà el començament de l'elaboració d'una política obrera del problema nacional per part del proletariat de tot Espanya.

El Partit bolxevic, estructurat com un tot únic que comprenia els partits de cada República i nacionalitat, assenyalava amb el seu exemple viu com s'agermanen els principis de la defensa dels interessos generals del proletariat amb els dels pobles de cada nacionalitat dintre de l'Estat multinacional.

Els comunistes de Catalunya estigueren organitzats en la Federació Catalano-Balear del Partit Comunista d'Espanya fins l'any 1932. En aquest any fou constituït el Partit Comunista de Catalunya. En aquell període, entre les corrents marxistes amb una major o menor comprensió del que calia que fos un partit de la classe obrera en un Estat multinacional com és Espanya, existien el Partit Català Proletari i la Unió Socialista de Catalunya. Existia també la Federació Catalana del Partit Socialista Obrer Espanyol, part integrant d'aquest partit adherit a la II Internacional.

La situació revolucionària del país, la justa política unitària del Partit Comunista d'Espanya, les experiències que proporcionaven els grans avanços de l'Estat de la Revolució Socialista en el terreny de la solució del problema nacional, contribuïren a l'apropament de les diverses organitzacions marxistes de Catalunya i a la constitució del Partit Socialista Unificat de Catalunya que des de la seva formació s'adherí a la Internacional Comunista.

Des de la seva constitució, tot al llarg de la guerra en defensa de la República i després en la llarga lluita clandestina pel recobriment de les llibertats dels pobles d'Espanya, el Partit Comunista d'Espanya i el Partit Socialista Unificat de Catalunya han format en la pràctica un tot únic sota les banderes del marxisme-leninisme.

Els comunistes del pobles d'Espanya, en commemorar el 50 aniversari de la Revolució d'Octubre, valorem altament el què significa la gesta dels bolxevics i llurs decisives aportacions al moviment revolucionari mundial i per tant a les forces revolucionàries dels pobles d'Espanya. Però,

a més, hem d'afegir l'expressió del reconeixement que ens mereix l'Estat i els ciutadans soviètics pel gran i desinteressat ajut que d'ells rebèrem durant la nostra guerra nacional revolucionària i, després, en la nostra lluita contra el franquisme. Gràcies a aquest ajut, la nostra classe obrera i les forces democràtiques estigueren en condicions de fer front gairebé tres anys a les forces conjugades de la reacció espanyola i del feixisme internacional. L'Estat soviètic acollí fraternalment a milers d'infants i combatents espanyols que trobaren en la U.R.S.S. una segona pàtria que els proporcionà tot el caliu moral, l'ajut material i la possibilitat d'adquirir una inapreciable formació cultural, tècnica, científica i política. Davant l'agressió feixista contra la Pàtria del Socialisme, els nostres compatriotes allí acollits no dubtaren ni un moment en incorporar-se a les files dels combatents soviètics. Centenars d'ells, inclosos desenes de militants del P.S.U.C., caigueren gloriosament en la lluita. El poble soviètic en conserva amorosament la memòria i ha incorporat per sempre més els seus noms a la crònica dels herois de la gran gesta.

La justa política que mena la U.R.S.S., de pau, de coexistència pacífica, de defensa dels pobles que lluiten per la seva llibertat;

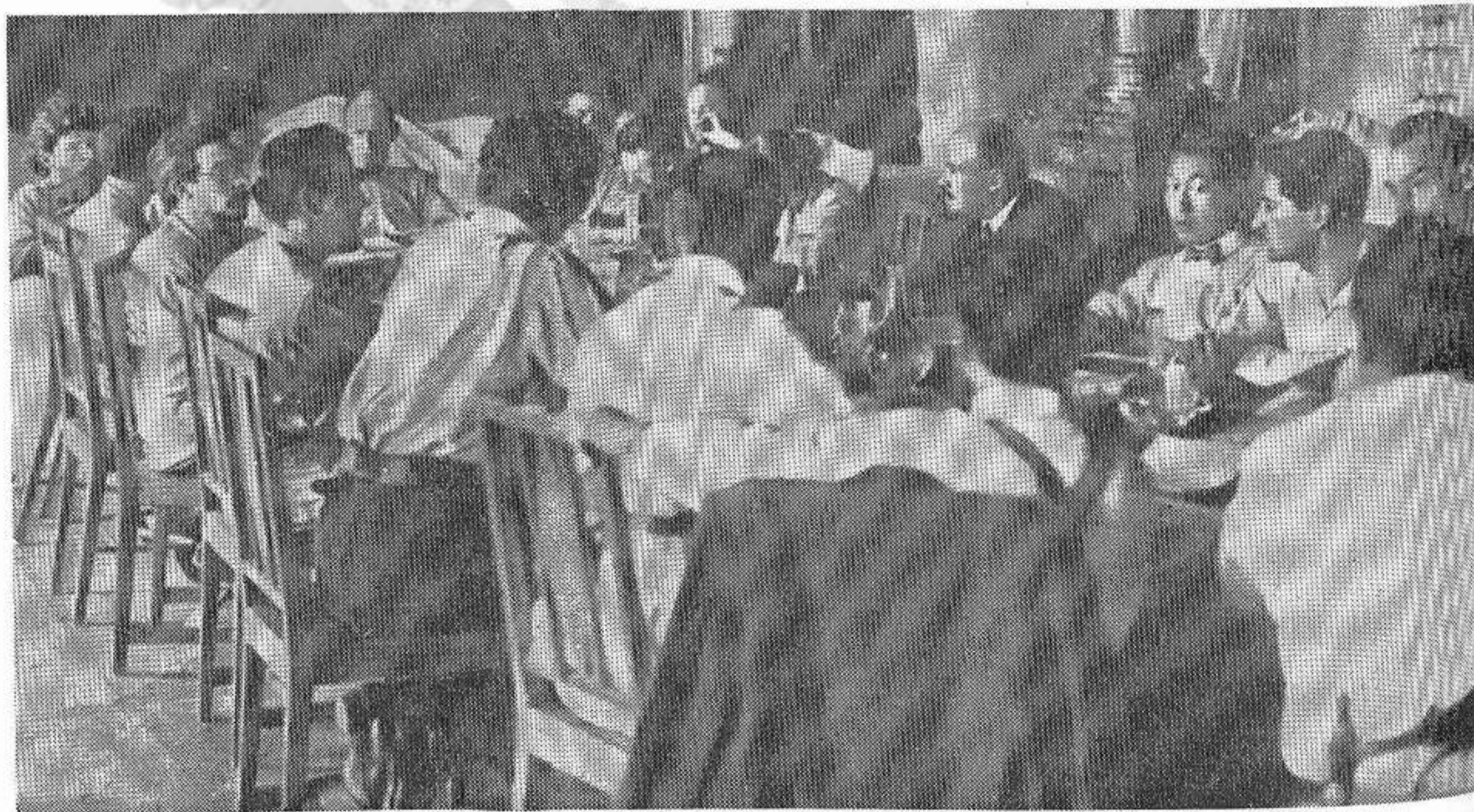
les victòries de la construcció del Socialisme i del Comunisme, són i seran un exemple que ens estimularà en el nostre combat contra la dictadura de Franco i per assolir la democràcia política i social per a tots els pobles d'Espanya que ens permetrà avançar cap al Socialisme.

Els comunistes de Catalunya, en ocasió del 50 Aniversari de la Revolució d'Octubre proclamem la nostra identificació amb els principis ideològics i polítics del marxisme-leninisme que guien l'acció del P.C.U.S., i reafirmem la nostra fidelitat a l'entranyable germanor forjada en els combats per fer realitat, en diferents condicions, les genials idees de Marx, Engels i Lenin.

El Comitè Central, en nom propi i dels militants del P.S.U.C., segurs d'expressar el sentir dels treballadors i d'amples capes del nostre poble, saluda en aquest 50 Aniversari de la gloriosa Revolució d'Octubre el gran Partit Comunista de la Unió Soviètica, el Govern i poble soviètics, i els desitja un èxit complet en la realització del plans que assegurin la construcció del Comunisme.

*El Comitè Central
del Partit Socialista Unificat
de Catalunya.*

Agost 1967.

Lenin a una reunió de la III Internacional. 1920